

בעתיד, ובחשש כזה מותר לסמוך על הנס, והולכים אחר הרוב, ואין חוששים למיעוט²⁵; או כאשר מדובר בצורך גדול לבריאות, למשפחה ובעיקר לקיום מצווה, שאז יש הגנה של 'שומר מצוה לא ידע דבר רע'^{26,27}.

שבתוך חלל הגוף, או מחוץ לחלל לגוף. יש סריס-חמה, או סריס בידי שמים, היינו סריס מלידה², ולפיכך נקרא סריס חמה, לפי שלא ראה החמה אלא בסריסות, והיינו שלקה ממעי אמו³; ויש סריס אדם, היינו שנסתרס לאחר לידה על ידי פגיעה חבלתית באיברי ההולדה⁴.

סוכות — ראה ערך מועדים

מקור המונח "סריס" הוא אכדי, ופירושו "אשר לראש המלך", או חילוף אות שי"ן בסמ"ך כמקובל באשורית "סריס" = "שראש", כלומר השומר אשר לראש המלך⁵, שכן בין העמים הקדמונים היו שרי המלך מסורסים⁶. לאור העובדה, שסריסים שימשו את המלכים בעבר, הושאל המונח "סריס" לכל מי שמשרת אדם חשוב, אף אם אינו סריס במובן הרפואי⁷.

סְרִיס

א. הגדרת המושג

סריס זכר¹ הוא כל מי שנפגע במערכת הרבייה שלו, ולפיכך אינו יכול להוליד. דבר זה נכון בין אם הפגיעה היא ישירה או עקיפה, ובין אם היא בחלקי הרבייה

בנקבה היא אילונית — ראה ע' אילונית. וראה בשו"ת היכל יצחק חאבהע"ז ח"ב סי' פה; פסקי דין רבניים, ח"ג עמ' רמח. [3] רש"י ומאירי יבמות עט ב; פיהמ"ש לרמב"ם יבמות ח ד. וראה עוד פירושים אחרים בפ"י ר"ש בן חפני עה"ת בראשית עמ' פד; ערוך ע' סרס; שו"ת ריב"ש סי' תיט. וראה באריכות בס' זכות משה (בולדה) סי' עד. ויתכן עוד הסבר למושג זה, שכן 'חמה' פירושה שמש ופירושה חום, ועל פי הגמ' יבמות פ א, נוצר סריס חמה ממעי אמו, כאשר האם אופה לחם בתנור חם בחום הצהרים, וכנראה סברו שחום סביבתי בעת ההריון גורם לעובר להיות סריס מלידה (אף כי הסבר זה לא מובן לפי ידיעותינו כיום). ובערוך ע' סרס פירש שנסתרס על ידי קדחת. [4] ראה להלן הע' 164 ואילך, פירוט-יתר של הגדרות הסריס וסוגיו השונים. [5] דעת מקרא, אסתר פ"א הע' 20. [6] ראה להלן ברקע ההיסטורי, ואמנם תרגומי אונקלוס ויונתן לסריס הוא 'רב', או 'מושל'. [7] ובמיוחד מצינו סריס במובן של משרת

אליעזר ח"ט סי' יז פ"ב. [25] ראה שו"ת בנין ציון סי' קלז; שו"ת אחיעזר ח"א חאבהע"ז סי' כג; שו"ת יביע אומר ח"ו חיו"ד סי' יג. [26] קהלת ח ה. ראה — מאמרו של הרב ש. כהן-דוראס, תחומין, כד, תשס"ד, עמ' 445 ואילך. [27] וראה עוד באריכות בגדרי שומר פתאים ה' — שו"ת תרומת הדשן ח"א סי' ריא; אחיעזר ח"א חאבהע"ז סי' כג; שו"ת בנין ציון סי' קלז; שו"ת עזרת כהן סי' ג, וסי' לה; שו"ת אגרות משה חיו"ד ח"ב סי' מט, וסי' צז; שו"ת יביע אומר ח"ב חיו"ד סי' ז; שם ח"ג חיו"ד סי' ז; שם ח"ו חיו"ד סי' יג; שו"ת ציץ אליעזר ח"ט סי' יז פ"ב; שם ח"י סי' כה פי"ג; שם ח"ב סי' מו; שם ח"ט סי' לט, וסי' מד; הרב י.מ. בוימל, עמק הלכה-אסיא, עמ' 296 ואילך. וראה במאמרו של הרב נ. לאם, עמק הלכה, ב, תשמ"ט, עמ' 18 ואילך, הע' 6, על ההקשר בתהילים לדרשת חז"ל. [1] castrate או eunuch. ביוונית eunouchos הוא איש מסורס, שהועסק כשומר נשים בהרמונית. [2] congenital eunuch. המקביל לו

הסריס נמשל לעץ יבש¹⁸. שם גנאי לסריס הוא קרח¹⁹.

גם בצמחים יש מושג של סריס²⁰, והכוונה לזנים שאינם מפתחים זרעים.

פצוע דכא²¹ הוא מי שנפצעו האשכים שלו, וכרות שופכה הוא מי שנכרת הגיד שלו²². וכל זה דווקא אם הפגיעה היתה באיברי הרבייה החיצוניים – אשך, גיד או

קיימים סוגים שונים של סריסים: מרוח אשך⁸ – מונח זה התפרש על ידי חז"ל בארבעה אופנים שונים⁹; שחוף¹⁰ – יש מי שפירש, שהכוונה למי שבוועל כדרכו ואינו מזריע¹¹, ויש שמשמע מהם ששחוף הוא חסר כוח גברא¹²; גווא¹³, והוא מלשון חיתוך; גניחה¹⁴ – יש מי שכתב, שמושג זה הוא כנראה שיבוש מגווא, שהוא לשון חיתוך¹⁵; שליפא¹⁶, והוא תרגום אונקלוס למונח נתוק¹⁷.

דעת ח"ו סי' נו, ובגירסת הרב מרדכי ברויאר. אך רוב הפוסקים הכריעו לכתוב 'דכה' – ראה שו"ת בית אפרים חיו"ד סי' סד, ובשערי אפרים שער ו' סע' מד; קסת הסופר פר' כי תצא; שו"ת תשובה מאהבה ח"א סי' עא; שו"ת מעיל צדקה סי' כט; פסקי הלכות יד דוד (להר"ד פרידמן מקארלין) ח"א בשו"ת שאילת דוד סוסי' א; מנ"ח מ' תריג; לדוד אמת (להחיד"א) סי' יא אות טז (וכתב שם, שאם נכתב בא' יקראו בספר תורה זה רק כשאינן ס"ת אחר, ובלא ברכה, אך בשו"ת ברכה יו"ד סי' רעה סק"ג כתב, שאמנם לכתחילה צריך לכתוב 'דכה', אבל אם נכתב 'דכא' לא נפסל); משך חכמה דברים כג ב. ובספר שאילת דוד שם כתב, שהדבר תלוי בפירוש מילה זו – אם הכוונה על שם האיבר, שהוא נמוך, והוא מלשון 'דכא' ושפל רוח, ואז צריך לכתוב בא', או שהכוונה לחולי ולפגיעה באיבר שהוא נידך, והוא מלשון 'או דכו במדוכה', ואז צריך לכתוב בה'. וראה כנ"ל במשך חכמה דברים כג ב. אכן להלכה נפסק, שאין לפסול ספר תורה בשביל צורת כתיבה של תיבה זו, שאלו ואלו דברי אלקים חיים – ראה שו"ת זרע אמת ח"ג חיו"ד סי' קמא; שו"ת בעי חיי חיו"ד סי' רלג; יחיה דעת ח"ו סי' נו; שו"ת ציץ אליעזר ח"ח סי' נח אות א. וראה עוד באריכות בשו"ת יביע אומר ח"ח חיו"ד סי' כה, בהבדל שבין האשכנזים והספרדים בכתיבת 'דכא-דכה'. ומכל מקום בין הפוסקים מקובל השימוש ב'דכא' – ראה הע' המערכת, אוצה"פ ריש סי' ה, וכן נהגתי בערך זה. [22] יבמות ע א; שם עה א.

העושה שיכר – ראה קידושין נב ב; ב"מ מב ב; בכורות לא ב. [8] ויקרא כא כ. [9] משנה בכורות ז ה – חסר ביצה אחת; נמרחו אשכיו, היינו שנכתנו ונתמעכו ביציו; רוח באשכיו, היינו שביציו נפוחים; שמראיו חשוכים, היינו מי שצבע עורו שחור ככושי (רש"י שם). ולפי זה אין מושג זה מתייחס כלל לפגעים באשכים. אמנם בערוך ע' חשך (ב) פירש, שמי שיש לו מרוח אשך לעולם פניו חשוכין, ומשמע שיש קשר בין הסירוס לפירוש זה. וראה פירושים אחרים בתו"ש, תרגומי התורה, כרך כד, עמ' לו ואילך. [10] תוספתא בכורות פ"ה; סוטה כו ב; רמב"ם סוטה א א. [11] ערוך, ע' שחף. [12] רמב"ם שם; רש"י סוטה כו ב. וראה תוס' סוטה שם ד"ה שחוף. וראה בתו"ש שם פירושים נוספים. וראה עוד בשו"ת יביע אומר ח"ג חאבה"ע"ז סי' ז אות' יב-יג. [13] שבת קנב א, ורש"י שם ד"ה גווא; מגילה כח א; קידושין לג א, ורש"י שם. [14] ב"מ צ ב. [15] יסטרוב, ספר המילים. וראה הע' קודמת. [16] שבת קנב א. [17] ויקרא כב כה. [18] ישעיה נו ג. [19] ראה שבת קנב א. [20] בצלים הסריסין – משנה שביעית ב ט; ר"ה יד א. וראה ביאורו של י. פליקס למשנה שביעית שם, במשמעויות השונות של המושג הזה וביהויי הבצלים הללו. [21] נחלקו הפוסקים בענין כתיבת התיבה 'דכה' או 'דכא' בספר תורה. יש שהכריעו לכתוב 'דכא' – ראה במנחת שי דברים כג ב (שבכמה ספרים קדמונים מצא שהיה כתוב בא'); הרד"ק בספר שרשים. וכן הוא בגירסת התימנים (ראה יחיה

שבילי הזרע, ובתנאי שהפגיעה היתה ישירה בדרך של ניתוק, פציעה, כריתה, או דיכה²³.

בערך זה יידונו ההגדרות וההלכות הנוגעות לסריס, לפצוע דכא ולכרות שופכה, ופרטי ניתוחים שונים במערכת המין של הזכר ושל הנקבה.

ב. רקע היסטורי

סירוס בעבר – היהדות היא הדת היחידה האוסרת סירוס של בני אדם ובעלי חיים. לעומת זאת, כמעט כל העמים הקדמונים ביצעו סירוס של גברים, וניתוחי סירוס נחשבים בין הניתוחים הקדומים ביותר.

סירוס הגברים בוצע בגלל סיבות אחדות: יש שעשו זאת כאמצעי ענישה; רבים עשו זאת לצורך אספקת סריסים = משרתים להרמונות המלוכה, שכן המלכים ואנשים חשובים אחרים החזיקו נשים רבות, ועבורם נצרכו גברים-משרתים שהם סריסים; ויש שסירסו נערים בגיל צעיר, כדי לשמר את קולם הילדותי הערב.

סירוס למקהלות – סירוס נערים על מנת לשמר את קולם הילדותי היה נפוץ בעיקר בכנסייה הקתולית במחצית השנייה של המאה ה-16, ומנתחים איטלקיים התמחו בביצוע הסירוס בילדים בדרכים שונות. פעולה זו היתה בלתי חוקית, ולפיכך לא נותרו עדויות על הרופאים

שעסקו בכך. השימוש בזמרי מקהילה כנסייתיים שעברו סירוס בילדותם נמשך בוותיקן עד סוף המאה ה-19, והוא היה נפוץ גם בכנסיות אחרות, בעיקר באיטליה. הזמר הסריס האחרון בוותיקן מת בשנת 1922²⁴. במקביל הלכה והתפתחה הפעילות של סירוס ילדים לצורך שימור קולם הערב כזמרים באופרות של אירופה במאות ה-17-18, אשר דעכה בהדרגה בגלל שינוי בטעמים של המאזינים²⁵.

בסין השתמשו בטכניקות סירוס למטרות אלו כבר כאלף שנים לפני ספירתם²⁶, והסריס האחרון של חצר המלוכה בסין נפטר רק בדצמבר 1996²⁷.

בבל – סמיראמיס, מלכת בבל המסתורית, היתה הראשונה שציוותה על סירוס כל הילדים הזכרים בבתי התינוקות המלכותיים, בכדי למנוע תביעות כלשהן על כסא מלכותה.

יוון ורומי – לפי מיתולוגיות יווניות ואגדות של הרומאים היו אלים שונים שביצעו סירוס לאחרים, כגון אוראנוס שסורס על ידי בנו קרונוס ועוד. בחגיגות לכבוד האלה ציבלה היו הגברים המעונוינים לשרת אותה ככהנים מסרסים את עצמם, ואת איבר המין שלהם היו מניחים על המזבח שלה²⁸.

בתקופות היסטוריות מוקדמות מוצאים אנו מרכזי ניתוח מיוחדים לאספקת סריסים להרמונות של מלכים באי דילוס, ולפי

אופרה מסורסים מפורסמים. [26] הרפואה והיהדות, עמ' 192. Jenkins JS, *Lancet* [27]. 351:1877, 1998. [28] ראה ט. וגו, הרפואה

[23] ראה להלן הע' 242. [24] ראה בהרחבה במאמר Jenkins JS, *Lancet* 351:1877, 1998. [25] ראה במאמר של Jenkins שם, רשימת זמרי

מתאוות החושים³⁵. יתר על כן, היו כיתות שלימות שנהגו כך, כגון כת הוואלסים, במאה ה-3 למניינם, שהיתה כת של סריסים מרצון, שסירסו אף את אורחיהם, וכן רוב הפטריארכים בקונסטנטינופול היו סריסים³⁶. במיוחד יש לציין את כת הסקופצים³⁷ ברוסיה במחצית השנייה של מאה הי"ח למניינם. כת זו נוסדה על ידי איכר רוסי בשם קונדרטי סליבנוב, שהטיף לסירוס כאמצעי המועיל ביותר להימנעות מהחטא הקדמון. הסירוס של חברי הכת נעשה על ידי ברזל מלוכלך או מכשיר חד, והוא כלל כריתת האשכים ו/או כריתת איבר המין הזכרי. גם נשים היו חלק מכת זו, והן כרתו חלקים מהשדיים או את השדיים בכללותן, וכן כרתו חלקים מאיבר המין הנקבי. בשנת 1866 היו 5444 חברים וחברות בכת זו, ביניהם 3979 גברים ו-1465 נשים. יש לציין שהיו ביניהם גם שני יהודים³⁸. רק בשנת 1940 יצא גינוי מהכנסיה הקתולית נגד סירוס, כדבר הנוגד את החוק הטבעי³⁹.

דת האיסלאם אף היא איננה אוסרת סירוס, ואמנם יועצים סריסים מילאו

הירודוטוס — באי כיאוס. בתקופה היוונית כנראה בוצעו ניתוחי סירוס על ידי מנתחים שלא השתייכו לעילית הרפואית²⁹.

עמים אחרים — באופן דומה בוצעו מעשי סירוס אצל המצרים הקדמונים, הבבלים, הפרסים, ואחרים³⁰.

תפקידי סריסים — במשך הזמן הפכה הסריסות במזרח הקדמון להוות דרג של שררה או פקידות, כגון פוטיפר שר הטבחים, ושרי המשקים והאופים של פרעה³¹, שרי יהודה ושרי ירושלים הסריסים והכהנים³². היו גם נושאי משרה בשם 'רב-סריס'³³ ו'שר-סריס'³⁴, שהיו ממונים על השרים-הסריסים האחרים.

נצרות — עם הופעת הנצרות הפך ביצוע הסירוס למעשה דתי חיובי, המיועד לכבוש את היצר, ולדכא את המאוויים המיניים. ואמנם בין ראשי הנוצרים היו רבים שביצעו סירוס מרצון, וכרתו לעצמם את האשכים ואת איבר המין, כדי להימנע

הוא אוריגנס (Origenes = 452-581), שהיה סריס מרצון. [36] ראה אנציקלופדיה עברית, כרך כו, ע' סרוס, עמ' 531; הרפואה והיהדות, עמ' 193-194. וראה עוד בספרו של יוסף בן מתתיהו, קדמוניות היהודים, ד:ח:מ. [37] Skoptsi, שפירושו סריסים ברוסית. [38] ראה על כת זו במאמר ט. וגו, הרפואה קלח:167, 2000. וראה עוד על הרקע ההיסטורי של סירוס זכרים בנצרות דניאל א. ג. [34] דניאל א. ז-ח, י-יא. וראה מל"ב כג יא — לשכת נתן מלך הסריס, ופירש"י שם שכך היה שמו של אותו פקיד סריס. [35] ראה הרפואה והיהדות, עמ' 193. דוגמא מפורסמת לכך

קלח:167, 2000. [29] ואמנם החוקרים חלוקים בדעותיהם אם איסור הסירוס מוזכר בשבועת היפוקרטס — ראה על כך בס' הרפואה והיהדות, עמ' 192-193. [30] ראה להלן הע' 76 ואילך. [31] בראשית לו לו; שם לו א; שם מ ב. [32] ירמיה לו יט. וראה עוד שמו"א ח טו. וראה עוד רש"י קידושין לג א ד"ה רב נחמן; מגילה כח א ד"ה גוויזי. [33] מל"ב יח יז; ירמיה לו יג; דניאל א ג. [34] דניאל א ז-ח, י-יא. וראה מל"ב כג יא — לשכת נתן מלך הסריס, ופירש"י שם שכך היה שמו של אותו פקיד סריס. [35] ראה הרפואה והיהדות, עמ' 193. דוגמא מפורסמת לכך

תפקיד חשוב בתקופת בית עבאס, וסירוס לשם שירות בהרמון מקובל באיסלאם גם בעת החדשה⁴⁰.

ג. רקע מדעי

אנטומיה

כללי – חלק ממערכת הרבייה של הזכר היא כפולה, היינו מערכת מכלל צד של הגוף (האשך, צינורות הזרע, ושלפוחית הזרע); וחלק אחר הוא יחיד במרכז הגוף (הערמונית, השופכה, והאיבר הזכרי).

הביצה או האשך⁴⁸ – הוא מקום יצירת הזרע. הממדים הממוצעים של כל אשך הם 2.5/3/4 ס"מ. האשך עטוף בקופסית, הנקראת הגלימה הלבנה⁴⁹, אשר בחלקה האחורי חודרת לתוך האשך, ומפרידה אותו על ידי מחיצות דקות לכ-250 אוניות⁵⁰. כל אונית מכילה 1-4 צינוריות-זרע מפותלות מאד באורך של כ-60 ס"מ. כל הצינוריות מתנקזות ומתלכדות ליצירת עילית-האשך⁵¹. בתוך כל צינורית יש שני סוגי תאים – תאי תמיכה⁵², ותאים המייצרים זרע. רקמת החיבור שבין הצינוריות מכילה תאים בשם

שבועה – חלקי איברי המין הזכריים, הגיד והאשכים, בהיותם כלי רבייה, נחשבו על ידי הקדמונים כאיברים קדושים המסמלים כוחות עליונים. אי לכך היה מקובל להישבע עליהם, על שימת הידיים על הגיד או על האשכים⁴¹. אף בתקופת האבות נהגו להישבע על ידי אחיזת הגיד, שהיה מקום המילה, המצווה הראשונה שנצטווה אברהם⁴², וזה מקביל לנקיטת חפץ של מצווה כמו ספר תורה או תפילין על פי ההלכה⁴³.

עיקור בעלי חיים אף הוא היה נפוץ בעולם העתיק, והיו לכך מספר סיבות: לשמור על הזנים המיוחדים במדינות מסויימות, כגון עדותו של תודוס הרופא, שאין פרה וחזירה יוצאת מאלכסנדריה של מצרים שאין חותכים האם שלה, בשביל שלא תלד⁴⁴; להביא את בעלי החיים למצב של השמנה ופיטום⁴⁵; לבטל את התשוקה המינית של הזכרים, ולהשביח בכך את כושר עבודתם החקלאית⁴⁶; להביא דבורים ליצירת

Rosner, p.378. [46] ראה ב"מ צ ב, ובפירש"י שם ד"ה לשחיטה, ששור מסורס דמיו יקרים יותר אם הוא מיועד לחרישה. [47] ראה משנה ב"ב פ א, וברשב"ם שם. אך ראה בגמ' שם פירוש שני למסורס והוא לשון דילוג ולטירוגין, וכן נפסק להלכה ברמב"ם מכירה כג יג וטושו"ע חו"מ רכ יח, ולפיכך אין כאן עניין לסירוס במובן הרגיל. [48] testis. [49] tunica albugineatestis. [50] lobules. [51] epididymis. [52] תאי

[40] אנציקלופדיה העברית, שם (הע' 35 לעיל). [41] אשכים באנגלית הם testes, ומכאן המושג testimony לעדות ו-testament לצוואה. [42] בראשית כד ב, וברש"י עה"פ שם; בראשית מז כט; בראשית רבה נט יא. וראה בתו"ש בראשית פכ"ד אות' לט-מא. [43] שבועות לח ב, וברש"י שם; רש"י גיטין לה א ד"ה חוץ לבי"ד. [44] בכורות כח ב. [45] ראה Preuss J, *Biblical and Talmudic Medicine*, trans. F.

לשלפוחית השתן. חלקה העליון של הערמונית הוא המשכי עם צוואר שלפוחית השתן. משקל ממוצע של ערמונית הוא כ-8 גר', וממדיה 3/2/4 ס"מ. הערמונית מורכבת משרירים חלקים ורקמת חיבור, והיא עטופה בקופסית דקה. בתוך הערמונית ולכל אורכה עובר החלק הראשון של השופכה באורך של כ-2.5 ס"מ. כמו כן נמצאים בחלק האחורי של הערמונית צינוריות יורי-הזרע, אשר חודרים לגוף הערמונית באלכסון, ונכנסים לתוך השופכה מעל לשריר הסוגר החיצוני. בתוך הערמונית ישנן בלוטות הפרשה הנפתחות לשופכה.

האיבר הזכרי של הגבר⁶⁴, מורכב מגוף האיבר ומהעטרה. גוף האיבר מורכב משני גופים מחילתיים⁶⁵ וגוף ספוגי⁶⁶ הנמצא מתחתיהם, ובתוכו עובר החלק הסופי של השופכה. קוטר השופכה במקום זה הוא כ-8-9 מ"מ. הגוף הספוגי מתרחב בסופו, מעבר לגופים המחילתיים, ויוצר את העטרה. איבר המין הזכרי מכוסה בעור דק, אשר מעל העטרה הוא יוצר כפל עור, מעין שק, וזהו עור הערלה. אורך האיבר במבוגר הוא כ-5-7 ס"מ ברגיעה, וכ-12-18 ס"מ בזיקפה. בעת גירוי מיני חודרת לשלושת הגופים שבגוף האיבר כמות גדולה של דם הגורמת לזיקפה, היינו התארכות והתקשות של האיבר, ובמצב זה ניתן לקיים יחסי אישות.

תאי ליידיג⁵³, המייצרים את ההורמון הזכרי טסטוסטרון, אשר לו תפקיד ביצירת סימני המין הגבריים.

שק האשכים⁵⁴ מחולק לשניים על ידי מחיצה של רקמת חיבור, ובתוך כל שק מונח אשך. שק האשכים מכיל שריר דק⁵⁵, אשר על ידי התכווצותו והרפייתו עוזר לוויסות החום הסביבתי של האשכים.

עילית-האשך הוא צינור מפותל מאד, הנוצר מהתלכדות צינוריות-הזרע שבכל אשך, והוא ממשיך כצינור-הזרע⁵⁶.

צינור הזרע נמצא בתוך חבל הזרע⁵⁷ העובר בתוך תעלת המפשעה⁵⁸ לתוך אגן הירכיים. צינור הזרע ממשיך כצינור יורה-הזרע⁵⁹. לתוך צינור זה נפתחת גם שלפוחית הזרע⁶⁰, המונחת מעל הערמונית, ומתחת לשלפוחית השתן. אורך כל שלפוחית זרע הוא כ-6 ס"מ. צינורות יורי-הזרע משני הצדדים חודרים דרך הערמונית, נשפכים לתוך השופכה⁶¹, והזרע כמו גם השתן נשפכים החוצה דרך השופכה העוברת לאורך הערמונית והאיבר הזכרי⁶², כלומר שיש מוצא משותף לשתן ולזרע.

הערמונית⁶³ היא איבר שרירי-בלוטי בצורת חרוט הפוך דמוי ערמון. היא מונחת קדימה לחלחולת, ומתחת

[59] ductus ejaculatorius. [60] seminal vesicle. [61] urethra. [62] penis. [63] prostate. [64] בחז"ל מצינו לו מספר שמות – ראה ע' אברים ורקמות, הע' 15. [65] corpora cavernosa. [66] corpus spongi-

טרטולי = Sertoli. [53] Leydig. [54] scrotum. [55] הנקרא dartos muscle. [56] vas deferens. [57] spermatic cord, אשר מכיל בנוסף לצינור הזרע גם את העורקים, הוורידים, כלי הלימפה, והעצבים. [58] inguinal canal.

פיטולוגיה

בלוטות הרבייה הראשוניות, היינו האשכים בזכר, והשחלות בנקבה, גורם לשתית תופעות: עקרות, היינו חוסר יכולת רבייה, בגין היעדר יצירה של תאי הזרע או הביציות; ופגיעה בסימני המין המשניים, בגין היעדר ההורמונים האחראיים להתפתחות סימנים אלו. לפיכך, מי שהפך להיות סריס בגיל צעיר יהיה עקר, וגם יוכר חיצונית לפי היעדר סימני מין משניים האופייניים למינו, כגון זכר סריס יסבול מפיוזר נקבי של שיעור, וקול נשי. כיום ניתן לתקן חסר זה על ידי מתן הורמונים מתאימים, אך לא ניתן לתקן את העקרות.

כדי לסרס אדם יש צורך לכרות את שני אשכיו או לקשור את צינורות הזרע משני הצדדים, שכן פגיעה בצד אחד בלבד איננה גורמת לעקרות.

אשכים טמירים – האשכים מתפתחים בעובר בתוך חלל הבטן, ונוודים לכיוון שק האשכים. האשכים זקוקים לסביבה החיצונית של שק האשכים כדי לפתח את כושר יצירת תאי הזרע, שכן באזור זה החום הסביבתי נמוך יותר בהשוואה לחום שבתוך הגוף. בדרך כלל מגיעים האשכים לשק בחודש השמיני להריון, אך יש שהם נשארים בתוך תעלת המפשעה, או אפילו בתוך חלל הבטן, גם לאחר הלידה. מצב זה מכונה טמירות האשכים⁶⁹. אם אשך איננו יורד לשק הוא מאבד את כושרו לייצר תאי זרע; נגרמת בכך הפרעה בתיפקוד האשך השני, אף אם הוא תקין ונמצא בשק האשכים; ולעתים הופכים

תאי הזרע נוצרים בצינורות-הזרע שבאשכים, הם מועברים דרך מערכת צינורות-הזרע, ונאגרים בעילית האשך. בעת פעילות מינית נדחפים תאי הזרע דרך שבילי הזרע – צינורות הזרע וצינורות יורי-הזרע – לתוך השופכה. במקביל נשפך לתוך השופכה נוזל הזרע, הנוצר בעת הפליטה עצמה על ידי שלפוחיות הזרע, הערמונית, וזוג בלוטות על שם קופר בבסיס איבר המין. תאי הזרע יחד עם נוזל הזרע מהווים את שכבת הזרע⁶⁷. בעת הקישוי והביאה מתכווצים השרירים של צוואר שלפוחית השתן ושל השופכה בחלק הסמוך לצוואר שלפוחית השתן, ולפיכך אין כניסת שתן מהשלפוחית לשופכה בעת הפעילות המינית, בעוד שכבת הזרע נכנסת דרך צינורות הזרע לתוך השופכה בחלקה המרוחק יותר, וממשיכה לזרום לתוך החלק של השופכה שבאיבר הזכרי, ומשם יוצאת החוצה.

פתולוגיה

כללי – הסירוס יכול לקרות באופן בלתי ישיר, כגון על ידי קרינה גבוהה לאזור האשכים או השחלות, או על ידי תרופות מעקרות, הפועלות על מערכת ההורמונים המיניים; והוא יכול להתבצע על ידי פגיעה ישירה באיברי המין, כגון ניתוח או חבלה. סירוס הגבר הנפוץ ביותר כיום הוא על ידי קשירת צינורות הזרע⁶⁸.

תוצאות סירוס – סירוס על ידי סילוק

osum. [67] וראה חז"א אבהע"ז סי' יב סק"ז. [68] vasectomy. [69] cryptorchidism.

טיפוליות במצב זה: טיפולים תרופתיים שמטרתם לכווץ את שרירי הערמונית, ובכך להקל על התסמינים של חסימת דרכי השתן; טיפולים הורמונליים; הרחבת השופכה בעזרת בלון; ועוד. אכן, כיום טיפול הבחירה במצבים הגורמים לתסמינים משמעותיים בדרכי השתן הוא ניתוח. מוכרות שתי שיטות ניתוח עיקריות: כריתת הערמונית דרך השופכה, בדרך כלל באמצעות מכשירים פיברו-אופטיים, או באמצעות קרני לייזר. בדרך זו לא שכיחה התפתחות זיהום באשכים, ולכן אין צורך בניתוק שבילי הזרע; וכריתת הערמונית דרך דופן הבטן – כאן שכיח זיהום של האשכים העובר מאזור הניתוח דרך שבילי הזרע, ולכן מקובל לנתק גם את צינורות הזרע משני הצדדים, כדי למנוע זיהום זה. בעת הניתוח להוצאת הערמונית חותכים תמיד גם את החלק של השופכה העובר בתוכה. לאחר ניתוח זה האדם יהא בהכרח עקר, שכן בדרך רגילה, בעת קישוי וביאה, יש התכווצות של צוואר כיס השתן ושל השופכה, כך שהזרע הנכנס דרך צינורות הזרע לתוך השופכה ממשך קדימה לתוך החלק של השופכה שבאיבר הזכרי ויוצא החוצה. אבל כאשר נכרת החלק של השופכה שבתוך הערמונית, מתבטל המנגנון הזה, ובעת הקישוי והביאה הזרע נשפך לתוך החלל שנוצר בערמונית, חוזר אחורה, ונכנס לתוך שלפוחית השתן, ומאוחר יותר הוא יוצא יחד עם השתן החוצה. כך שהאדם הוא עקר גם אם לא כורתים את שבילי הזרע שמחוץ לערמונית. אך ניתוח זה אינו פוגע בכושר

התאים שבתוך האשך הטמיר לתאים ממאירים. לפיכך יש צורך לפעול להורדת האשכים למקומם הטבעי, דבר שיכול להיעשות באמצעות תרופות הורמונליות או בדרך ניתוחית, ואם דבר זה אינו אפשרי, יש לכורתם.

גידולים באשכים – באשכים ובשבילי הזרע יכולים להתפתח גידולים, שבדרך כלל הם ממאירים, ודורשים כריתת האיבר הנגוע. גידולים ממאירים באשכים הם נדירים, עם כי יש מגמת עליה בשכיחות גידולים אלו בשנים האחרונות. הסיבות לגידולים אלו בדרך כלל אינן ידועות, אך חבלות וטמירות האשכים מקובלות כגורמי סיכון. קיימים חילוקי דעות אם עיקור על ידי חיתוך או קשירת צינור הזרע מהווה גורם סיכון להתפתחות ממאירות באשכים.⁷⁰

גידולי הערמונית – הערמונית יכולה לגדול מעבר לממדיה הטבעיים בגלל שני תהליכים: גדילה שפירה⁷¹, או גידול ממאיר⁷².

הבעיה העיקרית של הגדילה השפירה של הערמונית היא חסימת השופכה, ובכך נגרמת חסימה ליציאת השתן, אשר גורמת לכאבים עזים, ולעתים להפרעות בתפקוד הכליות. מעניין לציין כי עובדה זו תוארה כבר בפפירוסים מצריים משנת 1500 לפסה"נ, וכן נידונה כבר על ידי היפוקרטס. התופעה שכיחה מאד אצל זקנים, ונמצאה בשכיחות של 51% בגברים בני 60-69 שנה. קיימות מספר שיטות

[72] adenocarcinoma of prostate

[70] ראה – West RR, *BMJ* 304:729, 1992
[71] benign prostatic hyperplasia = BPH

הזיקפה, והאיש יכול לקיים יחסי אישות. ד. הסריס במקרא ובחז"ל

סירוס בין העמים – הסירוס היה מעשה נפוץ ומכובד בין העמים הקדמונים ביחס למשרתי המלך ונשותיהם⁷⁶, כגון במצרים⁷⁷ ובפרס⁷⁸. אצל מלכי ישראל בימי המקרא מוזכרים סריסים⁷⁹, אך אין כל הוכחה שהם היו יהודים שהמלכים סרסו אותם באיסור, אלא שהיו לוקחים אותם מן הגויים, או שהיו סריסים מחמת חולי⁸⁰.

אישים סריסים במקרא – בנוסף לסריסים-משרתים של מלכים מצינו מספר אישים במקרא שהיו סריסים⁸¹:

נח⁸², פרעה⁸³, פוטיפר⁸⁴, שר המשקים ושר האופים של פרעה⁸⁵, המצרים לאחר מכת הצפרדעים⁸⁶, אמנון⁸⁷, עבד מלך הכוש⁸⁸, שבעת סריסי המלך אחשוורוש⁸⁹, הגא סריס המלך⁹⁰, שעשגו שומר

באשר לממאירות בבלוטת הערמונית – קיימות דרכי טיפול והתייחסות שונים, בהתאם לסוג הגידול, גודלו ומיקומו⁷³. כאשר מדובר בשלב מתקדם של גידול ממאיר עם גרורות מקובל לירות את הערמונית ובלוטת הלימפה שבאגן, ולהוסיף הקרנות, או טיפול הורמונלי, או כריתה של האשכים, אם כי יעילות הטיפולים הנלווים הללו טרם הוכחה סופית⁷⁴. התפרסמו עבודות שיש סיכון יתר לממאירות זו בגברים שעברו עיקור על ידי חיתוך או קשירת צינור הזרע, אך עדיין לא הוכרעה השאלה מבחינה מדעית אם אמנם יש קשר ישיר כזה⁷⁵.

על הרקע המדעי הנוגע לאיברי הרבייה של האשה והניתוחים הקשורים בה – ראה ערך רחם.

שנכרתו ביציו; סריסים אצל איזבל – מל"ב ט לב; סריסי יהויכין – מל"ב כד יב, טו; סריסי יכניה – ירמיה כט ב; סריס פקיד על אנשי המלחמה אצל צדקיה – ירמיה נב כה; סריסי דוד – דברי הימים א כח א. [80] רד"ק מל"ב ח ו. [81] חלק מהם היו בוודאי סריסים ממש, וחלקם היו משרתים שנקראו סריסים – ראה לעיל בחלק ההיסטורי. [82] סנהדרין ע א, שלפי דעה אחת בחז"ל סירס חם את נח אביו. ובמדרש יש שכנען הוא שסירסו, וראה מלבי"ם בראשית ט כב. [83] בראשית רבה פו ג. [84] בראשית לו לו; שם לט א. וראה סוטה יג ב, שגבריאל סירסו. וראה רש"י ורמב"ן בראשית מא מה, והוא על פי בראשית רבה פו ג. וראה תנ"ש וישב פל"ט אות יא. [85] בראשית מ ב; שם מ ז. [86] שמות רבה טו כז. [87] סנהדרין כא א. [88] ירמיה לח ז. [89] אסתר א יב; שם ב כא. [90] אסתר ב

[73] ראה סיכום הגישות השונות – Catalonia WJ, *N Engl J Med* 331:996, 1994. Cheng WS, et al, *Urology* – ראה [74] 42:283, 1993; Smith PH, *Cancer* 71(Suppl 3):1074, 1993; Johansen TE and Fjaere HT, *Br J Urol* 68:62, 1991; Zincke H, *Urology* 33(Suppl 5):27, 1989. [75] ראה – Howards SS and Peterson HB, *JAMA* 269:914, 1993. [76] אסתר ב ג; שם ב יד. [77] ישעיה לט ז. [78] אסתר א י; שם ד ד. וראה דעת מקרא על אסתר פ"א הע' 20, שמביא מהירודוטוס שמלכי פרס היו מרבים להשתמש בסריסים משרתים. [79] סריסי מלך באופן כללי – שמו"א ח טו; ישעיה לט ז (וראה סנהדרין צג ב, מחלוקת אמוראים אם הכוונה לסריסים ממש, עיי"ש); שם נו ג; סריס של אחאב – מל"א כב ט; סריס של יהורם בן אחאב – מל"ב ח ו (וראה רד"ק שם, שהיה סריס ממש,

הפלגשים⁹¹, בגתן ותרש⁹², התך⁹³, האשכים בכיס, ומשמע שהכוונה לעילית האשך¹⁰⁵; יש אומרים, שחוטי הזרע הם הצינורות שבהם מתבשל הזרע, ומשמע שהכוונה לצינוריות¹⁰⁶; ויש מי שכתב, שגם גידי ביצים הם שבילי הזרע¹⁰⁷.

אישים סריסים בתלמוד – בתלמוד
מתוארים מספר אישים שהיו סריסים, או פצועי דכא:

שתן זרע – לפי חז"ל יש שני נקבים באיבר המין הזכרי, אחד מוציא שתן, ואחד מוציא שכבת זרע, ואין בין זה לזה אלא כקליפת השום, ואם ניקבו זה לתוך זה – נמצא עקר¹⁰⁸. ומסופר בתלמוד¹⁰⁹ על איש בפומבדיתא שנסתם אצלו הקנה המוליך את שכבת הזרע, ויצא הזרע דרך השביל של השתן, ועקב כך נעשה פצוע דכא¹¹⁰. יש שכתבו, שבדבר זה נשתנו הטבעים, וכיום אין אנו רואים אלא שביל אחד באיבר המין הזכרי, ובעת הטלת שתן יוצא ממנו השתן, ובעת פליטה יוצאת שכבת זרע¹¹¹; ויש שכתבו, שהכוונה לשבילי הזרע ושבילי השתן שלפני תחילת האיבר הזכרי, היינו בגובה הערמונית, ואשר קיימת ביניהם הפרדה תפקודית, כך

פלוני שטיפס על דקל, וקוצים ניקבו את אשכיו⁹⁷, בן מגוסת בירושלים, שהיה סריס אדם⁹⁸, לוי סריסא⁹⁹.

מושגים – מצינו במקרא ובחז"ל
מונחים שונים הנוגעים למערכת הרבייה:

אשך¹⁰⁰, יש אומרים, שהאל"ף היא נוספת, והשורש הוא מלשון 'כשוך חמת המלך', היינו שרוחו נחה, ואין לו התגברות התאוה; ויש אומרים, שהוא נוטריקון 'איש כאן', היינו שבאמצעות האשך נבדל האיש מהאשה¹⁰¹; ביצה¹⁰², ונקרא כן על שום צורתו; כיס¹⁰³, והוא שק האשכים; חוטי הביצים¹⁰⁴ – יש

[103] בכורות לט ב. [104] יבמות עה ב. [105] רש"י יבמות שם ד"ה בכולן; טור אבהע"ז סי' ה. [106] רמב"ם איסורי ביאה טו ג; שו"ע אבהע"ז ה ב. וראה בשו"ת מנחת יצחק, ליקוטי תשובות סי' קלד, שלדעתנו ברור שחוטי הביצים הם דווקא אלו שהביצים תלויים בהם, ולא חוטי הזרע שבתוך האשכים. וראה באריכות חזו"א אבהע"ז סי' יב אות ז; שו"ת חלקת יעקב ח"ב סי' כב. [107] ראה רמב"ם אישות ב יד, ובסי' נשמת אברהם חאבהע"ז סי' קעב סק"ד. וראה בשו"ת מנחת יצחק ח"ו סי' קמב. [108] בכורות מד ב. [109] יבמות עה ב. [110] יבמות שם; רמב"ם איסורי ביאה טו ה; טוש"ע אבהע"ז ה ו. [111] ראה חזו"א אבהע"ז סי' יב אות' ו-ז. וראה בע' השתנות הטבעים הע' 99 ואילך.

ג, טו. [91] אסתר ב יד. [92] אסתר ב כא; שם ו ב. [93] אסתר ד ה. [94] אסתר ז ט. [95] דניאל א ג. [96] ירושלמי שבת סופ"ו; בבלי סנהדרין צג ב, מחלוקת. [97] יבמות עה א ב. [98] יבמות עט ב; ירושלמי יבמות ח ה. [99] ירושלמי שבת ג ג; שם ביצה ב ג. במאה הי"ט למניינם התפרסם סריס חמה יהודי בשם אברהם נחום מכפר ליד העיר איזמיר בטורקיה, ודנו בענייניו בס' עיני כל חי, דקל"ה ע"ב ואילך; שו"ת שמחה לאיש חאבהע"ז סי' ב; שו"ת ישמח לב, סי' יג. וראה בנידון במאמר – Barth JH and Zemer M, *Jewish Med Ethics* 2(2):44, 1995. [100] ויקרא כא כ. [101] ראה תו"ש, תרגומי התורה, כרך כד, עמ' לט. [102] יבמות עה א-ב; בכורות ח א; שם מ א-ב; שם מד ב.

באלכסנדריה של מצרים¹¹⁶, ויש אומרים שאין לו רפואה¹¹⁷.

רפוי פצוע דכא וכרות שפכה – פצוע דכא לכל הדעות יכול להבריא, וחוזר להכשרו הראשון¹¹⁸; וכרות שופכה – יש מחז"ל שסברו שאין לו רפואה כלל¹¹⁹, אך להלכה נפסק שאף כרות שופכה יכול להבריא, וחוזר להכשרו הראשון¹²⁰.

יכולת ההולדה למי שיש לו רק ביצה אחת שנויה במחלוקת – יש מקורות שמהם משמע, שכל שאין לו אלא ביצה אחת אינו מוליד¹²¹; ויש מקורות שקבעו, שבעל ביצה אחת – מוליד¹²². ואם ניקבה ביצה – אינו מוליד¹²³. אמנם בזמנינו השתנו הטבעים, ומי שניקבה לו

שבעת גירוי מיני ופליטת זרע, אותו חלק של צינור השתן הנמצא בין שלפוחית השתן לבין מקום כניסת שבילי הזרע לצינור השתן מתכווץ, ואז אין אפשרות לשותן לצאת לכיוון האיבר הזכרי, ואין אפשרות לשכבת הזרע ללכת אחורה לתוך שלפוחית השתן¹¹². במעשה פומבדיתא התקלקל מנגנון זה, ולכן האיש אמנם נעשה עקר¹¹³.

רפוי סריס אדם וסריס חמה – חז"ל הבחינו בין שני סוגי סריסים: סריס אדם הוא מי שנסתרס לאחר לידה, והוא סוג סריס שלכל הדעות אין לו רפואה¹¹⁴; סריס חמה הוא מי שנולד סריס¹¹⁵, ולגביו נחלקו תנאים ופוסקים – יש אומרים, שיש לו רפואה, שכן במינים מתרפאים

הגבורים, יבמות, ר"פ הערל. [119] שם. וראה ב"ח אבהע"ז סי' ה ד"ה כתב הרא"מ וכו'. [120] ב"י אבהע"ז סי' ה ד"ה כתב ה"ר אליעזר וכו'; חזו"א אבהע"ז ליקוטים סי' ה; שו"ת שבט הלוי ח"ח סי' רסז אות א. [121] ירושלמי יבמות ח ב; בבלי יבמות עה א. וראה בתוס' שם ד"ה שאין, מחלוקת ר"ת ור"י ביחס לגירסא בירושלמי – 'של ימין' או 'שלימין'. וראה להלן הע' 276 ואילך; עצי ארזים סי' ה סקי"ג; ישועות יעקב שם סקי"ג; שו"ת שואל ומשיב מהדו"ק ח"א סי' קצ. [122] יבמות שם; שיטת ר"ת תוס' שם; מרדכי יבמות פ"ח אות ע; יש"ש יבמות פ"ח סי' ח, שכתב "ומעשים בכל יום שמולידים אותם שחותרים להם הרופאים ביצה אחת וכו', וטוב להזהיר את הרופאים לחתוך של שמאל אם אפשר". וראה בהעמק שאלה שאילתא קנב סקי"ח, שכתב שגדולי הפוסקים מעידים שבעל ביצה אחת מוליד, וכן מעידים גדולי הרופאים, ואף שבירושלמי אמרו שאינו מוליד, מכל מקום נראה שהדבר תלוי בשינוי האקלים, וגם הזמנים נשתנו בכמה ענינים, וכן כתב בשו"ת אגרות משה אבהע"ז ח"ב סי' ג ענף ב. [123] יבמות עה א, ובתוס' שם ד"ה שאין; מאירי שם; יש"ש

[112] ראה לעיל ברקע המדעי. [113] שו"ת חשב האפוד ח"ב סי' ח; נשמת אברהם אבהע"ז סי' ה סקי"ג; מ. הלפרין, עמק הלכה, ב, תשמ"ט, עמ' 176 ואילך. וראה עוד בס' ישועות מלכו סי' יח; שו"ת משפטי עזריאל מהדו"ת אבהע"ז סי' ו; שו"ת ציץ אליעזר ח"י סי' כה פכ"ד; שו"ת חלקת יעקב ח"ב סי' כב. אמנם ראה בשו"ת חת"ס ח"ו סי' סד, מה שהסיק להלכה מפשטות דברי הגמרא הנ"ל לאסור תיקון להיפוספדיאס, כי לא יוכלו הרופאים לעשות שני שבילים בתוך הגיד, עיי"ש. וראה עוד בניהון בשו"ת מהר"ם שיק אבהע"ז סי' ט. [114] יבמות עט ב. [115] יבמות שם. ראה להלן הע' 164 ואילך, בפרטי דינים. [116] וראה בספרו של פרויס, בתרגום האנגלי של רוזנר, עמ' 224, שלא ידועים מקורות אחרים ליכולת ריפוי זו. אמנם ראה במאמר Barth JH and Zemer M, *Jewish Med Ethics* 2(2):44, 1995, שאמנם ניתן לאתר צורות של סריס חמה שניתנות לריפוי. [117] ראה קרבן נתנאל יבמות פ"ח אות ת. וראה בשו"ת חות יאיר סי' רכא; שו"ת שבט הלוי ח"ג סי' רז אות א. [118] ספרי דברים פסקא רמו; ירושלמי יבמות ח ב; סמ"ג, הובא בשלטי

מצינו בתלמוד מספר בדיקות וטיפולים
הנוגעים לסריס:

אין לו אלא ביצה אחת – רבי עקיבא
אומר, מושיבו על עכוזו וממעך, אם יש
ביצה סופה לצאת. מעשה שמיעך ולא
יצאה, ונשחטה ונמצאה דבוקה בכסלים,
והתיר רבי עקיבא, ואסר רבי יוחנן בן
נורי¹³⁸. והיינו תיאור של אשך טמיר¹³⁹.

נקב בעטרה שנסתם – אם בזמן ראיית
קרי הזרע המתאסף קורע את הקרום
הסותם, הרי הוא פסול, ואם אין הסתימה
נקרעת על ידי ראיית קרי, הרי הוא כשר.
ומה היא הבדיקה המביאה את האיש לידי
ראיית קרי: מביאים לחם שעורים חם
ומניחים אותו על פי הטבעת, ומחמת
החמימות הוא רואה קרי, או שמראים לו
בגדי צבעונים של אשה, וזה גורם לו
ראיית קרי, ובדיקות הללו תלויות בסוג
האנשים מבחינת תאונתם¹⁴⁰. והטעם
שמותר לעשות בדיקה כזו, אף שגורמת
להוצאת שכבת זרע לבטלה, כיוון שנעשה
לצורך בירור אם מותר לבוא בקהל, הרי
זה לצורך פריה ורביה¹⁴¹. יש שהשמיטו
בדיקה זו מכל וכל¹⁴², ויש שהביאו את

ביצה יכול להוליד¹²⁴.

יש אומרים, שפצוע דכא אינו מוליד
לעולם, ואין אף מיעוט שמוליד¹²⁵; ויש
אומרים, שבמיעוט המקרים פצוע דכא
יכול להוליד¹²⁶.

סיבות לעקרות האיש – בתלמוד נמנו
מספר סיבות לסירוס ועקרות של איש:
הנצרך לנקביו ולא יוצא¹²⁷, חבלת
ראש¹²⁸, המשמש מיטתו שיכור¹²⁹,
המסתכל בערווה¹³⁰, השותה כוס של
עקריין¹³¹, השותה מים ששרו בהם גרעיני
תמרים¹³², מי שנפגע מארס צרעה¹³³,
סריס חמה נוצר כך ממעי אמו, כאשר האם
אופה לחם בתנור חם בחום הצהריים,
ושותה שיכר חזק¹³⁴.

גם לעיקור של בעלי חיים יש מספר
סיבות בתלמוד: תרנגול נעשה עקר על ידי
עקירת כרבותו¹³⁵, ואין הכוונה שהוא
הופך להיות מסורס בדרך זו, אלא שבגלל
פעולה זו הוא נמנע מלהזדקק לנקבה¹³⁶;
דבורים נעשות עקרות כשאוכלות חרדל,
והיינו שאינן עוסקות בפריה ורביה¹³⁷.

[127] יבמות סד ב; בכורות מד ב. [128] חולין
מה ב. וראה בע' עצבים, מערכת ה-, הע' 179
ואילך. [129] מסכת כלה א. [130] סנהדרין
צב ב. [131] שבת קי א. [132] גיטין סט ב.
[133] סוטה לו א. [134] יבמות פ א.
[135] שבת קי ב. [136] ערוה"ש אבהע"ז ה
כה. [137] ב"ב פ א. [138] בכורות מ א.
[139] ראה לעיל בחלק המדעי. וראה בנידון
בשו"ת אגרות משה חאבהע"ז ח"א סי' יב.
[140] יבמות עו א. [141] ערוך לנר יבמות
שם. וראה עוד בשו"ת דברי מלכיאל ח"ה סי' קנו.
[142] רמב"ם וטושו"ע.

יבמות פ"ח סי' ח; שו"ת חת"ס חאבהע"ז ח"א סי'
יז. [124] ראה שו"ת אגרות משה חאבהע"ז
ח"ב סי' ג ענף א. וראה בע' השתנות הטבעים
הע' 89 ואילך. וראה להלן הע' 359 ואילך.
[125] ב"ש סי' ה סק"ג; עצי ארזים סי' ה סק"ג;
שו"ת חת"ס חאבהע"ז ח"א סי' יז; שו"ת שואל
ומשיב מהדו"ק ח"א סי' קצ; עצמות יוסף
קידושין עב ב; שו"ת אגרות משה חאבהע"ז ח"ב
סי' ג ענף א. [126] לבוש אבהע"ז סי' ה סע'
ב, בשם יש אומרים; היעב"ץ באגרת ביקורת
תשובת הגדר דכ"ג ע"א; שו"ת דברי חיים ח"א
חאבהע"ז סי' יא; שו"ת שב יעקב סי' ד.

הבדיקה¹⁴³. יש מי שכתב, שבוודאי

ה. פרטי דינים

בזמנינו אין להסתמך על בדיקה זו¹⁴⁴; יש מי שכתב, שהדבר תלוי בהבנת רופאים מומחים בנידון¹⁴⁵; ויש מי שנטה להסכים לבדיקה כזו גם בזמנינו כדי להתיר איש לקהל¹⁴⁶.

1א. הגדרות ועקרונות — כללי
טעמי האיסור — מספר טעמים ניתנו לאיסור הסירוס ולאיסור על פצוע דכא וכרות שפכה לבוא בקהל:

יש שכתבו, שעיקר הנישואין מיועדים לפריה ורבייה, 'כי לא תהו בראה לשבת יצרה', ולכן מצד אחד אסור לסרס כדי לא להמעיט את הפריון, ומאידך מי שהוא פצוע דכא או כרות שפכה אסור לבוא בקהל, כיוון שאין אלו ראויים להוליד, והרי הנישואין הללו לבטלה¹⁵⁰; יש מי שכתב, שהטעם הוא להרחיקנו מגרימת הפסד לאיברי ההולדה, כי ידוע שהמלכים בימי קדם היו מסרסים את הזכרים למנותם שומרים לנשים¹⁵¹, ויש מן הזכרים הפחותים שרוצים בדבר, כדי לזכות בשולחן המלך ולהרוויח ממון, ואנחנו עם הקודש נרחיק העניין ונמאס אותו¹⁵²; יש מי שכתב, שפצוע דכא נאסר כדי שלא תזנה אשתו תחתיו והממזרות רבה¹⁵³; יש מי שכתב, שהטעם בזה שלא להטיל פגם וזוהמה בצורה העליונה¹⁵⁴; ויש מי שכתב, שאיסור סירוס הוא גזירת הכתוב¹⁵⁵.

גיד שניקב, ניתן לרפאותו, שיעלה קרום ויסתמו, והדרך לרפאותו הוא להביא שעורה ולסרוט סביב הנקב, ובכך גורמים לפציעה וליציאת דם, אשר גורם להעלות ארוכה, ומביאים שומן ומשפשפים באותו אזור, ומביאים נמלה גדולה ומניחים את ראשה באזור הנקב, והיא נושכת שם ונדבקת לנקב, ואז כורתים את ראשה והוא נשאר בנקב וסותמו, וכל זמן שהראש הולך ובלה הבשר עולה ומתחבר, ודווקא שעורה אבל לא ברזל כי הוא עושה שריטה או גורם לנפיחות באזור, ודווקא נקב קטן, אבל נקב גדול חוזר ונסתר¹⁴⁷.

סריס אינו רץ אחרי נקבה¹⁴⁸, היינו שאין לו תאוות נשים.

אין איש שלא נעשה סריס חמה שעה אחת קודם למיתתו, שיסורי המיתה מתישים כוחו¹⁴⁹.

ברקע ההיסטורי. [152] ס' החינוך מ' תקנט. וראה בשו"ת חקרי לב חאבהע"ז סי' ז. [153] ראב"ד איסורי ביאה טו ב. וראה בשו"ת חת"ס חאבהע"ז סי' יז; שו"ת תועפות ראם סי' ל. [154] טעמי המצוות לריקנטי, בסוף הספר. [155] שו"ת חת"ס חאבהע"ז ח"א סי' כ. ראייתו — שהרי המסרס אחר מסרס לוקה, אף על פי שלא גרם לעיקור, אלא רק להשחתת איברי המין. ומכל מקום משמע שהאיסור של פצוע דכא לבוא בקהל איננו גדר של עונש, שהרי גם כשהסרס בעל כורחו או כשהסרס בלא כוונה

[143] ראה יש"ש יבמות פ"ח סי' יד; ב"ש סי' כה סק"ב; ערוה"ש אבהע"ז ה יד. [144] תורת חסד חאבהע"ז סי' לח. [145] ערוה"ש שם. [146] שו"ת שבט הלוי ח"ה סי' קצב. וראה עוד בשו"ת מנחת יצחק ח"ו סי' קמב. [147] ירושלמי יבמות ח ב; בבלי יבמות עו א. וראה אור שמח איסורי ביאה טז ד. [148] ירושלמי פסחים ד ג; שם ע"ז א ו. [149] יבמות עט ב, ורש"י שם ד"ה סמוך. [150] רמב"ם במו"ג ח"ג פמ"ט; רבנו בחיי, דברים כג ב; ס' החינוך מ' רצא. [151] ראה לעיל

בגלל פציעה, דיכה או כריתה של איברי המין החיצוניים בידי אדם הוא בגדר איסור סירוס, ופצוע דכא, ואיסור לבוא בקהל. אך מסרה התורה לחכמים באומדנותם שיאמרו מי מהם שאינו מוליד, ואם השתנה המצב בטבע העולם, ישתנה גם הדין¹⁶⁰.

יש הסבורים, שעיקר הפסול של פצוע דכא וכרות שפכה הוא כאשר אינו ראוי להוליד בגלל זה, אבל אם נפגע בדרך שיכול להוליד — אינו פסול¹⁶¹; ויש הסבורים, שהפסול לבוא בקהל נובע מעצם הסירוס ומצבי פצוע דכא וכרות שפכה, ואינו תלוי אם ראוי להוליד אם לא¹⁶².

חומרות וקולות — באופן כללי כתבו הפוסקים שבענייני סירוס, פצוע דכא וכרות שופכה ראוי להקל ולא להחמיר, ואין לנו לבקש חומרות בזה, רק להדר להקל, ומצווה רבה להשתדל להיתר בעניינים אלו, לבל יודחו מקהל ה', כי זהו עניין של פיקוח נפש¹⁶³.

מי שחקר אם יסוד האיסור הוא מפני שאינו מוליד, או שהוא עונש למי שעושה פעולות כאלו באיברי המין, ומסיק שהטעם השני הוא העיקר¹⁵⁶.

מהות האיסורים — יש הסבורים, שאיסור סירוס ואיסור פצוע דכא הם איסורים שווים, ופסול פצוע דכא תלוי באיסור סירוס¹⁵⁷; ויש הסבורים, שאלו הם שני איסורים נפרדים, ואינם תלויים זה בזה, שכן איסור סירוס חל על מעשים הגורמים לביטול כוח ההולדה באדם או בבעלי חיים, ולא חשוב באיזו דרך נגרם מעשה זה; בעוד שאיסור פצוע דכא וכרות שופכה לבוא בקהל חל דווקא אם נעשה בידי אדם, ודווקא אם נעשה בפועל באחד משלושת האיברים — הגיד, הביצים ושכילי הזרע, על ידי פעולות של ניתוק, פציעה, כריתה ודיכה, ולא באופן אחר¹⁵⁸, ואפילו אם נגרם נזק לאותם איברים אלא שהוא קרה בדרך של גרמא, ולא על ידי פעולה ישירה, אינו אסור לבוא בקהל¹⁵⁹.

חוסר יכולת הולדה — מי שאינו מוליד

וראה באריכות מאמרו של הרב ב.מ. בירג, נועם, א, תשי"ח, עמ' רמה ואילך. [160] שו"ת אגרות משה חאבהע"ז ח"ב סי' ג ענף ב. וראה ע' הרמב"ם יבמות ח ב; מאירי יבמות עה א; יש"ש יבמות פ"ח סי' ט; שו"ת נובי"ק חאבהע"ז סי' ו; שו"ת אגרות משה חאבהע"ז ח"ב סי' ג. [162] לבוש אבהע"ז ה ב; קובץ הערות יבמות עו א, וראה עוד מאמרים של הרב מ.ד. גנק, תחומין, כ, תשי"ס, עמ' 392 ואילך; הרב י. שפרן, בד"ד, 4, תשנ"ז, עמ' 55 ואילך; הרב י. אפשטיין, תחומין, כה, תשס"ה, עמ' 88 ואילך. [163] שו"ת עין יצחק ח"א חאבהע"ז סי' י; שו"ת

הוא אסור לבוא בקהל, וראה בשו"ת בית יצחק סי' לו אותב; שו"ת אבני נזר ח"א סי' כא אות י. [156] שו"ת משפטי עוזיאל ח"ב חאבהע"ז סי' טו. אך ראה לעיל בהערה קודמת, וצ"ע. [157] ראה רמב"ם סהמ"צ לאווין שס; סי' החינוך, מ' תקנט; אגרת ביקורת ליעב"ץ, דף ה. וכן משמע בשו"ת עין יצחק ח"א חאבהע"ז סי' יא סוף ענף ג. [158] יד דוד, שאלה א; הגר"א אונטרמן, הע' לאוצה"פ כרך א, ד' קסד טור א. וכן משמע שיטת היראים, עמוד ביאה סי' ד, וכסא דהרסנא על שו"ת בשמים ראש סי' שמ, שיכול להיות מצב של סריס, ואפילו בידי אדם, ובכל זאת אין דינו כפצוע דכא. [159] שו"ת חת"ס חאבהע"ז ח"א סי' יז; הגר"א אונטרמן שם.

— אינו סריס, אף על פי שיש לו כל הסימנים הללו¹⁶⁸.

יש מי שכתבו, שאם יש חיסרון באיברי ההולדה, ורואים בעליל שאין לו ביצים, או שהגיד והביצים קטנים מאד, ואינו יכול לבעול, או שהרופאים אומרים שמחמת חיסרון באיברי ההולדה הוא סריס מלידה, הרי הם נאמנים, אף על פי שיש לו שערות¹⁶⁹; ויש מי שכתבו, שגם אם ברור שאין לו כלל שבילי הזרע, שאינו כלל בר הולדה, ספק אם ניתן להחיל עליו דין סריס אם אין לו אף אחד מהסימנים שקבעו חז"ל¹⁷⁰.

סריס למפרע — מי שלא הביא שתי שערות עד עשרים שנה, ונולדו לו סימני סריס — יש פוסקים, שנעשה סריס למפרע, ומבן י"ג שנה ויום אחד ואילך נחשב כגדול ובר עונשין, ואם עבר בינתיים על איסור שנענשים עליו, הרי הוא חייב, ומכירתו מכירה למפרע מבן י"ג שנה ויום אחד ואילך¹⁷¹; ויש פוסקים, שלא נעשה סריס למפרע, וקטן היה באותה שעה, ואין מחזיקים אותו בגדול אלא מבן עשרים שנה ואילך¹⁷².

[169] שו"ת משיב דבר ח"ד סי' עו; שו"ת חוט המשולש ח"ג סי' ג; שו"ת אגרות משה חאבהע"ז ח"א סי' קסב-קסג. [170] הגרש"ז אויערבאך, הובאו דבריו בנשמת אברהם חאבהע"ז סי' קעב סק"א. וראה באופן דומה ביחס לאילונית בשו"ת שרידי אש ח"ג סי' מו. וראה באריכות מאמרו של ד. מלאך, ספר רפאל, עמ' שכט ואילך. [171] יבמות פ א, דעת רב; שו"ת הריב"ש סי' תסח; טושו"ע חו"מ רלה יב. [172] יבמות פ א, דעת שמואל; יש"ש יבמות פ"ח, בדעת הרמב"ם והסמ"ג. וראה עוד ראב"ד נערה בתולה

ב. הגדרות ועקרונות — סריס

סוגי סריסים — חז"ל הבחינו בין שני סוגי סריסים: סריס חמה הוא מי שנולד סריס, ולא היתה לו מעולם שעת הכושר, אבל יש לו רפואה; סריס אדם הוא מי שנסתרס לאחר לידה, שסירסו אדם, או שהוכה באיברי ההולדה, או שנשכו כלב וכד' ונסתרס, או שנסתרס על ידי חולי¹⁶⁴, והיתה לו שעת כושר, ואין לו רפואה¹⁶⁵.

סימני הסריס — חז"ל נתנו סימנים מפורטים בהגדרת סריס:

כל שאין לו זקן, ושערו לקוי, ובשרו מחליק, וכשמטיל מים אינו עושה כיפה, ושכבת זרעו דיהה, ואין מימיו מעלים רתיחה¹⁶⁶, ואין מימי רגליו מחמיצים, ורוחץ בימות הגשמים ואין בשרו מעלה הבל, וקולו לקוי, ואין ניכר בין איש לאשה¹⁶⁷.

היו לו שתי שערות בזקנו, אינו סריס אלא עד שיהיו לו כל יתר הסימנים; אבל אם לא הביא שתי שערות בזקנו, אפילו אין בו רק אחד מסימנים הללו, הרי הוא סריס; ואם היו לו שתי שערות בשאר הגוף

מנחת שלמה ח"ג סי' קג אות ט; שו"ת ציץ אליעזר ח"ט סי' מט. [164] מאירי יבמות עט ב; בית מאיר אבהע"ז סי' קעב. [165] יבמות עט-פ. [166] ראה ביאור הגר"א אבהע"ז סי' קעב סק"א. [167] יבמות עט-פ, מחלוקת; רמב"ם אישות ב יג; טושו"ע אבהע"ז קעב ה. וראה במפענח צפונות פ"א סי' כו, בהגדרת מהות סימנים אלו. וראה עוד בשו"ת אחיעזר ח"א חאבהע"ז סי' לה סק"ב וסק"ח, בעניין סימני סריס. [168] רמ"א אבהע"ז שם. וראה שו"ת אגרות משה חאבהע"ז ח"א סי' קסב; שם ח"ד סי' קיו.

גדלות בסריס — מי שנולד ללא אשכים כלל, והרופאים קובעים שאמנם אין לו אשכים, הרי הוא נעשה גדול כשמלאו לו י"ג שנה ויום אחד¹⁷³. ואם חסר לו רק אשך אחד, צריך להמתין עד שנת העשרים, כדין כל סריס חמה¹⁷⁴.

מי שחתכו, או ניתקו, או מיעכו גידיו או ביציו בידי אדם, נקרא סריס אדם, וכשהיה בן י"ג שנה ויום אחד נקרא גדול, שאין זה מביא סימנים לעולם¹⁷⁵. יש מי שכתב, שדווקא בפצוע דכא המציאות היא שלא יביא סימנים לעולם, אבל לא בכרות שפכה, ואף בפצוע דכא אולי דווקא בשתי הביצים, ולא בביצה אחת¹⁷⁶.

נוכחות שערות — מי שיש לו ריבוי שערות במקום הערווה, ויש לו זקן על פניו, נחלקו הפוסקים אם סומכים על כך להתירו בקהל, שכן סריס אדם אינו מביא סימן לעולם¹⁷⁷ — יש שסמכו על כך, או שצירפו עובדה זו להתיר, כשיש עוד

צדדים להקל¹⁷⁸; ויש שפקפקו בכך¹⁷⁹.

סריס בימינו — יש מי שכתבו, שבמינו אין לדון דין סריס וודאי, כי חוששים אנו שמא היו לו שערות ונשרו, או שהיו לו גומות, ואין אנו בקיאים בכך¹⁸⁰.

שיטות סירוס — ניתן לסרס באופן פיסטי, על ידי פעולה ישירה באיברי המין, וניתן לסרס באופן כימי, על ידי הפעלת חומרים הגורמים לעיקור, והם הנקראים "כוס של עקריין"¹⁸¹.

סירוס כימי — לאיש אסור להסתרס גם בדרכים כימיות¹⁸². וכן אסור לאיש לשתות כוס של עקריין גם אם הוא כבר מסורס¹⁸³, ויש מי שכתב לחלק בין מי שהוא סריס בגיד ובביצים, שאז שתיית כוס של עיקריין מוסיפה עוד ליקוי, לבין מי שהוא עקר בגלל ששתה קודם כוס של עיקריין, שאם שותה עוד כוס של עיקריין

א ט; שו"ת נובי"ק חאבהע"ז סי' ו; שב שמעתתא, שמעתתא א פ"ג; שו"ת מחזה אברהם ח"ג חיו"ד סי' לא. וראה אנציקלופדיה תלמודית, כרך יא, ע' התראת ספק, עמ' שכט ואילך. וראה פרטי דינים רבים בגדרי גדלות בסריס בחזו"א אבהע"ז סי' קכו. וראה עוד בע' אילונית הע' 39 ואילך, בגדרי הגילים שבהם מוגדרת כאילונית, ומאימתי נעשית גדולה — והוא-הדין ביחס לסריס. [173] חזו"א אבהע"ז סי' קכו סק"י; שו"ת שבט הלוי ח"ח סי' רצו. וראה בשו"ת חת"ס חאבהע"ז ח"א סי' יד סק"ב, שהסתפק בנידון. [174] שו"ת שבט הלוי שם. [175] רמב"ם אישות ב יד; טושו"ע אבהע"ז קעב ז. וראה בבית מאיר על אבהע"ז שם, שו"ת נובי"ק חאבהע"ז סי' ו; שו"ת משיב דבר ח"ד סי' עו; שו"ת חת"ס חאבהע"ז ח"א סי' יד סק"ב — שכל זה לשון הרמב"ם, ולא נמצא מקורו ושורשו בש"ס, ואפשר שמקורו

מידעותיו של הרמב"ם ברפואה, ורמזו לזה מיבמות פ א, שאין הסריס נידון כבן סורר ומורה. וראה עוד במנ"ח מ' רמח סקי"ד. [176] שו"ת אגרות משה חאבהע"ז ח"א סי' קסב. וראה עוד בנשמת אברהם חאבהע"ז סי' קעב סק"ד. [177] רמב"ם אישות ב יד. [178] בית מאיר אבהע"ז סי' קעב; שו"ת בית אפרים סי' ב; שו"ת תורת חסד סי' לו; שו"ת שואל ומשיב מהדות"ל ח"א סי' קכד; שו"ת דברי מלכאל ח"ג סי' פט; חזו"א חאבהע"ז ליקוטים סי' ד אות יא; יש מאין סי' כ. [179] שו"ת נובי"ק חאבהע"ז סי' ו; שו"ת חת"ס חאבהע"ז ח"א סי' יד. [180] שו"ת הריב"ש סי' תעד; רמ"א אבהע"ז קעב ו; ב"ש שם סק"ח. [181] על מהות הכוס של עקריין — ראה בע' מניעת הריון הע' 19 ואילך. [182] בטעם איסור שתיית כוס של עיקריין — ראה אוצה"פ סי' ה סקס"ז אות א. [183] מנ"ח

ההולדה, ואינו מפריע בקישוי — אין איסור, ובפרט אם הוא זמני בלבד¹⁹⁰.

יש מי שכתב, שמותר לאיש לשתות כוס של עקרין כדי לבטל מעצמו תאוות והרהורים, וכן מי שכבר קיים מצות פריה ורביה, מותר לשתות כוס של עקרין, כדי שיוכל לעסוק בתורה ללא הפרעת הרהורים¹⁹¹.

האישים שחל עליהם איסור סירוס — איסור סירוס חל על כל בני אדם, כולל גויים¹⁹² ועבדים, ועל כל בעלי חיים — כולל בהמות, חיות ועופות, טהורים וטמאים, ואף שאינם ראויים למזבח, והאיסור חל בין בארץ ובין בחוץ לארץ¹⁹³. בעניין דגים — יש הסבורים,

אין בזה תוספת איסור¹⁸⁴. אלא שנחלקו הפוסקים ביסוד איסור הסירוס של איש על ידי אמצעים כימיים — יש אומרים, שהוא אסור מן התורה¹⁸⁵; ויש אומרים, שהוא אסור מדרבנן¹⁸⁶.

אם האיש שותה כוס של עקרין לרפואה, ובעקיפין נגרם לו סירוס — יש אומרים, שגם במקרה זה יש איסור סירוס¹⁸⁷; ויש אומרים, שהשותה כוס של עקרין לרפואה אינו בכלל איסור סירוס¹⁸⁸.

במקום סכנה — מותר לסרס את האיש להצילו¹⁸⁹. ואם מהותו של הכוס של עקרין שהוא גורם רק לאי-יצירת תאי זרע, אבל אינו משפיע ישירות על איברי

בית אפרים חאבה"ע"ו סי' ב; פני משה סי' ה סק"ח. וראה בשיטות השונות בנידון בשו"ת מנחת יצחק ח"ה סי' יג אות' ג-ח; אוצה"פ סי' ה סק"ח. וראה באריכות בשו"ת יביע אומר ח"ח חאבה"ע"ו סי' יד. [189] תוס' שבת ק"ב ד"ה תלמוד; ריטב"א יבמות סה ב; אפי זוטרי סי' ה סק"ז; יד אהרן הגה"ט סי' ה אות' י; שו"ת תעלומות לב ח"ב סי' ד; שו"ת אדמת הקודש סי' כג; שו"ת בימי יוסף סי' ו; ערוה"ש ה כג. אך ראה בשו"ת שואל ומשיב מהדו"ת ח"ג סי' מד, שאסר לגרום סירוס לקטן אפילו במקום פיקוח נפש, וראה בשו"ת תעלומות לב שם, ושו"ת באר משה ח"ד סי' קכט אות' ח-ט, ושערים המצויינים בהלכה סי' קצא סק"ה, שדחו דבריו. [190] שו"ת אגרות משה חאבה"ע"ו ח"ג סי' טו. [191] ריטב"א יבמות סג. וראה מה שכתבו על דבריו בברכ"י סי' ה אות' יג; אוצה"פ סי' ה סק"ט. [192] ראה להלן הע' 225-220 בעניין גוי מסרט. [193] ויקרא כב כד, וברש"י עה"פ; דברים כג יט; תו"כ אמור פרשתא ז; שבת קי-קיא, ובתוס' שם ד"ה ת"ל; חגיגה יד ב; שאילתות שאילתא קה; רמב"ם איסורי ביאה טז י; טוש"ע אבה"ע"ו ה יא.

מ' רצא סק"א. וראה חזו"א אבה"ע"ו סי' יג, שהביא מחלוקת הראשונים בנידון. [184] חזו"א שם. [185] הרמ"ך, הובא בבית יהודה ח"ב סי' מז; נתיבות לשבת סי' ה סק"ו; שו"ת תורת חסד סי' לח אות' ה. וכן משמע מתוס' בכורות לט א ד"ה כולם. [186] מאירי שבת ק"ב ב; יד דוד תשובה בסוף הספר סי' א; בית יהודה (עייאש) ח"ב סי' מז. וכן משמע מרמב"ם איסורי ביאה טז יב, וראה בחזו"א אבה"ע"ו סוסי' יג. וראה באריכות בשו"ת יביע אומר ח"ח חאבה"ע"ו סי' יד. וראה בשו"ת בית אפרים חאבה"ע"ו סי' ב,ד,ז, שדווקא אם נעשה רושם באיברי ההולדה, הרי זה סריס, אבל אם יש פגיעה באיברי ההולדה שאינו ראוי ללדת, ללא פגיעה נראית לעין, הרי זה עקר ולא סריס, ומותר לבוא בקהל. וכן כתבו בערוה"ש אבה"ע"ו ה כד; שו"ת באר יצחק חאבה"ע"ו סי' ד; חזו"א אבה"ע"ו סי' יב אות' ז. [187] שאילתות, שאילתא קה; רא"ש שבת פי"ד סי' ט; ר"ן שבת ק"ב ב; טוש"ע אבה"ע"ו ה יב, וב"ש שם סק"ג; נתיבות לשבת אבה"ע"ו סי' ה אות' ז; שו"ת שואל ומשיב מהדו"ת ח"ג סי' מד; יד אהרן ח"ב הגה"ט סי' ה אות' ה; שו"ת אדמת הקודש סי' כג; ערוה"ש שם ה כג. [188] שו"ת

המסרס את מי שכבר מסורס בידי שמים — חייב²⁰⁰.

מי שאינו ראוי להוליד — יש מי שכתבו, שאין איסור סירוס אלא בראוי להוליד, והיינו דווקא כאשר בפעם הראשונה היה גדר של סירוס, ומה שאסרה תורה מסרס אחר מסרס הוא גזירת הכתוב, והוא דווקא באיש צעיר שכמותו מוליד, ואינו ניכר שהוא מסורס, אבל המסרס את מי שאינו ראוי להוליד כלל, כגון טריפה, זקן, או אנדרוגינוס, אינו חייב על סירוסו, ואף אין איסור בכך²⁰¹.

סירוס בעקיפין — הרי שכפה את האדם ושיסה בו את הכלב, או שאר חיות, עד שעשאו כרות שפכה, או שהושיבו במים או בשלג עד שביטל ממנו איברי תשמיש, אינו לוקה עד שיסרס בידו, וראוי להכותו מכת מרדות²⁰². יש מי שכתב, שאיסור תורה במסרס הוא דווקא כשעשה הסירוס בידיים, אבל בדרכים המנויות כאן אינו אסור אלא מדרבנן²⁰³; ויש מי שכתב, שגם בדרכים אלו יש איסור מן התורה,

שהאיסור חל גם עליהם¹⁹⁴; ויש מי שסבור, שאין איסור סירוס בדגים, אבל יש איסור סירוס בכלב ים¹⁹⁵.

ביחס לאיסור סירוס באשה — ראה להלן¹⁹⁶.

איסור סירוס חל גם על הנקיבות של בעלי חיים, אלא שנחלקו הפוסקים אם האיסור הוא מן התורה או מדרבנן, ויש הסוברים שאין האיסור מדין סירוס אלא מדין צער בעלי חיים¹⁹⁷.

חיוב מלקות — כל המסרס לוקה מן התורה בכל מקום, ואפילו מסרס אחר מסרס — לוקה, כגון שבא אחד וכתר הגיד, ובא אחר וכתר את הביצים, ובא אחר וכתר את חוטי הביצים — כולם לוקים, בין באדם ובין בבעלי חיים¹⁹⁸.

המסרס אחר מסרס — יש מי שכתבו, שדווקא המסרס את המסורס בידי אדם — חייב, אבל המסרס את המסורס בידי שמים — פטור ומותר¹⁹⁹; יש מי שכתבו, שאף

ח"ג סי' קעב. [201] ח"י הרשב"א שבת קיא א; מנ"ח מ' רצא סק"א; שו"ת חבצלת השרון חאבהע"ז סי' יב; שו"ת בית יצחק חאבהע"ז ח"א סי' לו. וראה בשו"ת מנחת שלמה ח"ג סי' קג אות י, שהשאייר דין זה בצ"ע. ובעניין אנדרוגינוס אם יש בו איסור פצוע דכא — ראה מנ"ח מ' תקנט; הרב מ.ד. גנק, תחומין, כ, תש"ס, עמ' 392 ואילך. [202] רמב"ם איסורי ביאה טז יב; טושו"ע אבהע"ז ה יג. וראה בהע' על מ"מ שם, ובבאר הגולה שם, בעניין מקור דין זה. וראה בבאור הגר"א שם סקב"ט; שו"ת הר צבי חיו"ד סי' קצז, וסי' רמא. ובגדר מכת מרדות — ראה באוצה"פ שם סקע"ה. [203] ארעא דרבנן מערכת הסמ"ך אות תלד.

[194] שו"ת שאילת יעבץ ח"א סי' קיא, וכן נוטה במנ"ח מ' רצא סק"א. [195] מלבי"ם ויקרא כב כד. [196] להלן סמוך להערות 206-212. [197] ט"ז אבהע"ז סי' ה סק"ו; ב"ש שם סקי"ד; ביאור הגר"א שם סקב"ה. וראה בשו"ת לב אריה ח"ב סי' לד. וראה ע' צער בעלי חיים. [198] שבת קיא א; מנחות נו ב; בכורות לג ב; רמב"ם סהמ"צ ל"ת שפא, ואיסורי ביאה טז י; סמ"ג לאווין קכ; ס' החינוך מ' רצא; טושו"ע אבהע"ז ה יא. [199] כסא דהרטנא סי' שמ; תעלומת לב ח"ב סי' ד; שו"ת חת"ס חאבהע"ז ח"א סי' יז. וראה מה שהעירו באוצה"פ סי' ה סקס"ד. [200] הגריעב"ץ באיגרת ביקורת דף ה; ערוה"ש אבהע"ז ה כב; שו"ת קובץ תשובות

האשה²⁰⁸. להלכה נחלקו הפוסקים בשאלה זו: רוב הראשונים סוברים, שהמסרס את הנקבה פטור אבל אסור, והאיסור הוא מדרבנן²⁰⁹; יש מי שכתבו, שבאשה שייך סירוס מדרבנן דווקא אם הוא נעשה ללא צורך כלל, אבל אם נעשה לצורך, כגון שלא תלד בצער, או לצורך רפואה, מותר לכתחילה לסרס את האשה, ואין הבדל אם הדבר נעשה בסם או בידיים²¹⁰; יש מי שכתבו, שהמסרס אשה בידיים אסור, אלא שאין לוקים עליו, והמסרסה על ידי סם, מותר לכתחילה²¹¹; ויש מי שכתבו, שאיסור סירוס האשה הוא מן התורה, אלא שלא לוקים עליו²¹². ואף לשיטה זו אין

אלא שאינו לוקה מן התורה²⁰⁴.

אם לא סירס באופן ישיר, אלא בדרך של גרמא, נסתפקו האחרונים אם יש איסור בכך או לא²⁰⁵.

האיסור על המסתרס – יש מי שכתבו, שעל המסתרס אין איסור לאו, רק איסור מסייע²⁰⁶; ויש מי שכתבו, שגם על המסתרס חל הלאו של סירוס²⁰⁷.

סירוס באשה – תנאים נחלקו בשאלה אם יש איסור סירוס באשה, היינו אם יש איסור לפגוע באיברי ההולדה של

רצא סק"ג דחה שיטה זו. וראה שו"ת אגרות משה חאבהע"ז ח"ג סי' יב, שדעת הט"ז היא דעת יחיד, ואין להורות כן. וראה עוד בנידון בשו"ת שרידי אש ח"ג סי' כא; שו"ת אגרות משה חאבהע"ז ח"ד סי' לד; שו"ת יביע אומר ח"ט חאבהע"ז סי' יא. [210] ב"ח אבהע"ז סי' ה; יש"ש יבמות פ"ו סי' מד. וראה פחד יצחק ע' כוס עקרון, שהרופאים היהודים נהגו לתת טריפיר"א או שאר מרקחות לבתולות או לנשים מפני חוליון, ושרי לגמרי אפילו לא תלדנה. אמנם יש הסבורים, שלאשה מותר כוס של עקרון גם בלא צער לידה – ראה אוצה"פ סי' ה סקס"ה. וראה עוד בע' מניעת הריון הע' 258 ואילך. וראה בשו"ת חשב האפוד ח"ב סי' סא, ובשו"ת יביע אומר ח"ט חאבהע"ז סי' יא, שאם סובלת האשה צער רב גלל צניחת הרחם, מותר לכרות הרחם בגלל הצער. [211] ב"ש סי' ה סקי"ד; ברכ"י שם אות יד. וראה באוצה"פ סי' ה סקס"ה בשיטות אלו. [212] ביאור הגר"א אבהע"ז סי' ה סקכ"ה, על פי תו"כ עה"פ ויקרא כב כה – כי משחתם בהם מום בם. וראה גם בתוספתא מכות ד ד, ומה שכתב בערוה"ש אבהע"ז ה כב. וראה בשיטת הגר"א בשו"ת אגרות משה חאבהע"ז ח"א סי' יג; שם ח"ד סי' לד; שו"ת שבט הלוי ח"ו סי' רד אות א. וראה בשו"ת חת"ס חאבהע"ז ח"א סי' כ בביאור התו"כ הנ"ל. וראה עוד במשך חכמה

[204] נתיבות לשבת סי' ה סק"ו. וראה מנ"ח מ' רצא סק"א. [205] ראה מנ"ח מ' רצא סק"א (שרצה לחלק בין גרם סירוס באדם שאסור מדין חובל, ובין גרם סירוס בבהמה שמוותר, כי אין איסור גרמא בסירוס, ערוה"ש אבהע"ז ה כט (שהסתפק אם גרמא בסירוס מותר, כי כתוב לא תעשו, וכל מקום שנאמר לא תעשו – עשיה הוא שאסור, אבל גרמא מותרת) שבת קב ב, או שכמו שאסרו בשבת גרמא מפני שאדם בהול על ממונו, ויבוא חעשות, כך גם בסירוס). [206] מנ"ח מ' רצא; בית משה אבהע"ז סי' ה סק"ט; שו"ת דבר אליהו סי' יז. [207] נתיבות לשבת אבהע"ז סי' ה סק"ז. [208] תו"כ פר' אמור, פרשתא ז, פ"ז אות יב; תוספתא מכות ד ד. [209] רמב"ם איסורי ביאה טז יא, ובמ"מ שם; תוס' שבת קיא א ד"ה בוקנה (וכתבו שם, שבאשה לא שייך סירוס); ח"י הרמב"ן והרשב"א שבת שם; טושו"ע אבהע"ז ה יא. הטעם שאיסור סירוס בנקבה הוא רק מדרבנן משום שאיבריה הם בפנים, ולא שייך בה סירוס ממש, וגם אינה מצווה בפריה ורביה – ראה מ"מ איסורי ביאה טז יא; ס' החינוך מ' רצא, ובמנ"ח שם; שו"ת חת"ס חאבהע"ז ח"א סי' כ. וראה בט"ז סי' ה סק"ו, ובנתיבות לשבת שם סק"ה, שאין באשה איסור סירוס, אבל יש איסור מדרבנן הוא משום השחתה, חבלה וצער בעלי חיים, אך במנ"ח מ'

להלכה סבורים רוב הפוסקים שאין איסור על אשה שנסתרסה לבוא בקהל, שכן איסור פצוע דכא וכרות שפכה לבוא בקהל הוא דווקא בפגיעה באיברי הזכר²¹⁸. אך יש דעת יחיד הסבור שאשה שסרסה עצמה ועשתה מעשה באברי הזרע שלה פסולה לבוא בקהל²¹⁹.

איסור סירוס אחר סירוס באשה²¹³. לפיכך, אשה שהוצרכו לכרות את רחמה, ויש חשש להתפתחות ממאירות בשחלות או בחצוצרות, מותר לכרות באותו ניתוח גם את השחלות והחצוצרות, אף על פי שכעת אין שום מחלה בהם²¹⁴. יש מי שהתיר סירוס האשה על ידי רופא גוי²¹⁵.

בעניין איסור גוי בסירוס – נחלקו חז"ל אם בן נח מצווה על הסירוס²²⁰. להלכה – יש אומרים, שהסירוס מותר לבני נח²²¹, ומכל מקום יש מי שכתבו, שאסור לישראל לסרס גוי²²²; ויש אומרים, שבן נח אסור בסירוס²²³. לשיטה שגוי אף הוא באיסור סירוס – יש מי שכתב, שאין לחלק בין סירוס בידיים, לבין סירוס על ידי סם או דרך אחרת²²⁴. יש מי שכתב, שלכל הדעות אין איסור של מסרס אחר מסרס בגוי²²⁵.

יש מי שכתבו, שאין הבדל מבחינת איסור סירוס בין אם כרתו את הרחם או אם הרסו את רירית הרחם באמצעים שונים, כגון בשיטות תרמיות, בקרני ליזר, במים רותחים וכיו"ב. הסיבה היא שבפועל הרס הרירית גורם לכך שהאשה לא תוכל להרות, ואף אם הרתה האשה, צריך להפסיק את ההריון בגלל פקוח נפש לאשה²¹⁶.

יש מי שכתב, שגם אשה אסורה לסרס אנשים, אף לשיטות שעליה לא חל איסור סירוס²¹⁷.

סירוס למניעת יצר הרע – אדם שיש

וראה במנ"ח מ' רצא סק"ג, שכן גם דעת ס' החינוך. [222] שו"ת עין יצחק חאבהע"ז סי' יא אות לד; ערוה"ש אבהע"ז ה כא; שו"ת מנחת יצחק ח"ה סי' יב. ודלא כשיטת שו"ת שואל ומשיב מהר"ד ח"ג סי' קח. [223] שאילתות שאילתא קה, וראה שם בשאלת שלום ובהעמק שאלה; סמ"ג לאווין קכ; או"ז ב"מ סי' רפו; הג"א, הובאו דבריו בב"ש סי' ה סקט"ז. וכן מנו את איסור הסירוס בחיובי בן נח רב שמואל בן חפני והרמ"ע מפאנו – הובאו דבריהם באנציקלופדיה תלמודית, כרך ג, נספח לע' בן נח, עמ' שצד-שצה. ובשיטת הרמב"ם איסורי ביאה טז יג נחלקו בדעתו – המבי"ט בקרית ספר שם סובר בדעת הרמב"ם שבן נח מצווה על הסירוס, והרמ"ם שם הבין בדעת הרמב"ם שבן נח אינו מצווה על הסירוס. [224] נתיבות לשבת סי' ה סק"ו. [225] שו"ת קובץ תשובות ח"ג סי' קעב.

ויקרא כב כה. [213] תוס' שבת קיא א ד"ה בוקנה. [214] שו"ת אגרות משה חח"מ ח"ב סי' עג אות ז. [215] שו"ת דברי אליהו סי' יז. וראה שו"ת ציץ אליעזר חי"ד סי' צו. [216] הרב י. וח. קטן, תחומין, כג, תשס"ג, עמ' 256 ואילך. [217] שו"ת חת"ס חח"מ סי' קפה. [218] ס' החינוך מ' תקנט; שו"ת חת"ס חאבהע"ז ח"א סי' כ; שו"ת יביע אומר ח"ח חאבהע"ז סי' יד אות ו. [219] דעת ר' דוד עראמה, הובאו דבריו בברכ"י אבהע"ז סי' ה; מנ"ח מ' תקנט, בקומץ המנחה. וראה בשו"ת מנחת יצחק ח"ד סי' קכ, שיש לחוש לדעתו. [220] סנהדרין נו ב; בראשית רבה לד ז. [221] רא"ש ב"מ פ"ז סי' ו; תשו' מיימוניות איסורי ביאה סי' ב; נמוקי ב"מ פ"ז; ב"י אבהע"ז סי' ה; ערוה"ש ה כו. וראה בב"ש סי' ה סקט"ז, שכן דעת הרמב"ם, הרא"ש, הרשב"א והגמ"י, וראה בביאור הגר"א שם סקל"ז.

בחולה שאין בו סכנה, וזקוק לסירוס לצורך רפואה – יש מי שכתבו, שמותר לרופא גוי לסרוס²³²; ויש מי שכתבו, שסירוס בידי אדם הוא דווקא אם נעשה הדבר בפשיעה, אבל אם נולד כך, או שאירע הדבר על ידי חולי, אינו בגדר איסור סירוס²³³. מכאן יש מי שכתבו, שאם כרתו את הביצים לצורך רפואה מחמת חולי, אין הוא בגדר פצוע דכא, ומותר לבוא בקהל²³⁴.

ג. הגדרות ועקרונות – פצוע דכא וכרות שפכה

כללי – פצוע דכא וכרות שופכה²³⁵ הם פגיעות באיברי המין הזכריים²³⁶: פצוע דכא הוא בביצים²³⁷, וכרות שפכה הוא בגיד²³⁸. אכן, להלכה אין הבדל בין פצוע דכא לבין כרות שפכה, וכל פגיעה בביצים או בגיד, דינה שווה לעניין איסור סירוס²³⁹, ולעניין מומים באדם ובבהמה²⁴⁰.

הגדרות במיקום הפגיעה – בשלושה איברים אפשר שיפסל הזכר לבוא בקהל: בגיד, ובביצים, ובשבילים שבהם מתבשל

לו יצר הרע גדול לנשים, אסור לו לסרוס עצמו כדי שלא יחטא עוד, כי בכך מוסיף חטא על פשע²²⁶.

סירוס זמני – יש מי שכתב, שגם אם עשה מעשה סירוס זמני, יש בו איסור סירוס²²⁷; יש מי שכתבו, שדווקא אם צריך מעשה בידיים, כגון ניתוח, כדי לתקן את הסירוס הזמני, הרי זה אסור, אבל אם הסירוס הזמני יתוקן מאליו, אין איסור סירוס בזה²²⁸; ויש מי שכתב, שדווקא סירוס קבוע אסרה תורה, אבל אם מדובר בסירוס שיש לו רפואה, אין לנו לחדש מדעתנו איסור²²⁹.

מי שזקוק לטיפול תרופתי לחיזוק כח הגברא, אלא שבשלב מסויים נגרם לו סירוס זמני, מותר להשתמש בתרופה כזו²³⁰.

שינוי המין – יש מי שכתב, שאיסור סירוס הוא דווקא אם אחר כך נקרא איש מסורס, אבל אם לאחר ביצוע הסירוס הפך להיות נקבה, או אם נהרגה הבהמה תוך ביצוע הסירוס, לא עבר על איסור סירוס²³¹.

אליהו סי' יז. [233] סמ"ג לאוין, קיט. [234] שו"ת חת"ס חאבהע"ז ח"א סי' יז. וראה עוד בשו"ת פסקי עוזיאל בשאלות הזמן סי' נה; שו"ת היכל יצחק חאבהע"ז סי' כא אות יד; הרב ב.מ. בירג, נועם, א, תשי"ח, עמ' רמה ואילך. [235] דברים כג ב. [236] יבמות עה ב. [237] יבמות עה א. [238] יבמות ע א. בטעם הדבר שנקט פצוע בביצים וכרות בגיד – ראה תוס' יבמות עה א ד"ה כרות; עצי ארוים סי' ה סק"ה. [239] יבמות עה ב, רמב"ם איסורי ביאה טז ג; טושו"ע אבהע"ז ה ב. [240] קידושין כה ב; בכורות לט ב – מחלוקת; רמב"ם ביאת

[226] ס' חסידים מקי"נ סי' יח. על ההיבטים האתיים והמשפטיים הנוגעים לבקשת סירוס על ידי אדם שתקף באופן מיני ילדים פעמים חוזרות – ראה דעות שונות בסדרת המאמרים, *BMJ*, 1993, 307:790-793. [227] שו"ת מנחת יצחק ח"ה סי' יב. [228] שו"ת אגרות משה חאבהע"ז ח"ד סי' לב; שו"ת ציץ אליעזר ח"ט סי' נא שער ב פ"ד אות יב. [229] שו"ת דבר יהושע ח"ג חאבהע"ז סי' ז. [230] שו"ת מנחת יצחק ח"ה סי' יג. [231] הגרש"ז אויערבאך, הובאו דבריו בנשמת אברהם חאבהע"ז סי' מד סק"ג. [232] בית משה אבהע"ז סי' ה סקי"ג; שו"ת דבר

תלושים ביד עד שנפסקו חוטים שתלויים בהם, אבל נתונים הם בתוך הכיס, והכיס לא נתלש²⁴⁷.

הזרע, והם הנקראים חוטי ביצים, וכיוון שנפצע אחד משלושה איברים אלו, או נכרת, או נידך — הרי זה פסול²⁴¹.

כרות שופכה הוא מי שנכרת הגיד, או נפצע, או נידך מן העטרה ולפנים. נפצע הגיד, או נידך, או שנכרתה העטרה, או למעלה מהעטרה (היינו לצד הגוף) — פסול; ואם נכרת מראש העטרה, ונשתייר ממנה אפילו כחוט השערה סמוך לראש ומקף את כל הגיד — כשר²⁴⁸.

איסור זה באותם איברים הוא דווקא אם הפגיעה היא בגיד, בכיצים, ובחוטי הזרע הנמצאים מחוץ לגוף, בשק האשכים, אבל שבילי הזרע הפנימיים שבתוך הגוף, אינם בגדר פצוע דכא, ואף אם כורתים אותם, או פוגעים בהם בכל דרך, אינו נאסר לבוא בקהל, ודינו כשאר עקר וכסריס חמה²⁴².

ניקב הגיד — יש מי שסובר, שניקב הגיד אינו פסול לקהל, אף על פי שאינו מוליד²⁴⁹. יש מהפוסקים שסוברים שיש לצרף דעה זו לספק ספיקא²⁵⁰; ולעומתם יש שכתבו שאין לצרפו אפילו לספק ספיקא²⁵¹. ולשיטה זו יש הסבורים

הגדרות באופי הפגיעה — התורה²⁴³ מנתה מספר פגיעות באיברי המין: מעוך — ביציו מעוכים ביד²⁴⁴; כתות — כתושים יותר ממעוך²⁴⁵; כרות — כרותים על ידי כלי, ועודן בכיס²⁴⁶; נתוק —

ופצוע. [248] יבמות ע א; רמב"ם איסורי ביאה טז ד-ה; טוש"ע אבהע"ז ה ב. על השיטות השונות של כריתות ופגיעות בגיד, ועל הצורות השונות של פגיעות אלו ומשמעותן ההלכתית — ראה טוש"ע שם סע' ב-ה; ב"ש שם סק"ד; ט"ז שם סק"ב וסק"ד; ערוה"ש שם ה ח-ג; חזו"א אבהע"ז סי' יב; חזו"א, הובאו דבריו באוצה"פ סי' ה סקט"ו. וראה עוד באוצה"פ שם סקט"ז-סקל"ג. [249] סי' יראים סי' כט (ובד' וילנא סי' ר), הובאו דבריו בראשונים אחרים — סמ"ג, מרדכי, הרא"ש, אגודה, טור ונו"כ, וראה ב"ש סי' ה סק"ט. ואם ההיתר לשיטה זו הוא דווקא אם ניקב על ידי חולי או גם כשניקב על ידי אדם — ראה בשו"ת אמרי יושר ח"ב סי' ו. [250] ראה שו"ת שואל ומשיב מהדות"ל ח"א סי' ר; שו"ת תורת חסד סי' לח; שו"ת דברי חיים אבהע"ז ח"ב סי' לא. [251] ראה שו"ת בית יצחק אבהע"ז ח"א סי' לו. וראה בשו"ת אמרי יושר ח"ב סי' ו. ואם נשא אשה בהיתר — כתב בשו"ת חת"ס אבהע"ז ח"א סי' יד, שאין כופים אותו להוציאה.

המקדש ז ח. [241] יבמות עה ב; רמב"ם איסורי ביאה טז ג; טוש"ע אבהע"ז ה ב. [242] חזו"א אישות סי' יב סוסק"ז; הגרא"י אונטרמן, אוצה"פ כרך א, דף קסד טור ב; שו"ת אגרות משה אבהע"ז ח"ד סי' כח-כט. וכן כתב בכסא דהרסנא על שו"ת בשמים ראש סי' שמ. [243] ויקרא כב כד. [244] רש"י עה"פ שם. [245] רש"י שם. [246] רש"י שם, וכן רש"י שבת קיא א ד"ה כורת. וברש"י בכורות לט ב ד"ה כתות ואילך — כרות בסכין, ועדיין תלויין בכיס ומעורין קצת, דכרות הוי בציר מנתוק. [247] רש"י שם. וכן ברש"י בכורות שם — נתוק ביד לגמרי אלא שעדיין תלויים בכיס. אך ברש"י שבת שם כתב — ונתוק משמעו שניתקם מהכיס והשליכם ארצה. וכתבו התוס' שבת שם ד"ה להביא, כורת משמעו שהם עדיין מעורים קצת, ונתוק משמעו שמנתק לגמרי מחיבורם, אלא שהם עדיין בכיס. והוא כפירש"י עה"פ ובבכורות, ודלא כפירושו בשבת, וי"ל. וראה עוד בשו"ת נובי"ק אבהע"ז סוסי' ו, ובחזו"א אבהע"ז ליקוטים סי' ד אות' ט-י — בהגדרות של כרות

שהסתימה מועילה בכל איש, ודווקא אם הנקב קטן, אבל בנקב גדול לא מועילה סתימה²⁵⁹. יש מי שכתב, שהסתימה מועילה דווקא בעטרה, אבל למעלה מעטרה, לא מועילה סתימה²⁶⁰, יש מי שהסתפק בזה²⁶¹, אך דעת רוב הפוסקים שאין לחלק במקום הסתימה²⁶².

ילד שנולד עם נקב קטן בקצה הגיד, ולדעת הרופאים יש צורך בנייתוח להרחבת הנקב, שאם לא כן יכול הדבר להשפיע לרעה על מצב הכליות בגלל עצירת שתן, וכן לא יוכל להזריע כראוי שאינו יורה כחץ, ועל ידי הניתוח יש סיכוי שיוכל להוליד – מותר לעשות את הניתוח, ואינו נאסר לבוא בקהל מדין נקיבת הגיד²⁶³.

נסתם שביל שכבת זרע, וחזר לראות שכבת זרע בשביל שמשתיין בו, הרי זה פסול²⁶⁴. והיינו דווקא אם נסתם בגלל מחלה או ליקוי, אבל אם נסתם ממילא, או שנולד כך, כשר לבוא בקהל²⁶⁵. ואם חזר

שהוא-הדין בניקבו הביצים²⁵²; ויש הסבורים, שהוא דווקא בניקב הגיד, אבל ניקבו הביצים פסול לקהל גם לשיטה זו²⁵³.

מי שיש לו נקב בגיד שלא במקום הנכון בסופו, אלא במקומות אחרים לאורך הגיד, ומשם מוציא שתן וזרע – דנו הפוסקים באופנים שונים של יצירת הנקב, אם הוא מלידה²⁵⁴, או שנוצר כסיבוך לאחר פציעות שונות, ובעיקר לאחר ביצוע מילה לא טובה, או שנעשה כחלק מטיפול רפואי, ובהתאם לאופנים השונים דנו אם להתירו בקהל או לא²⁵⁵. אכן, בדרך כלל אין לחוש שמא נעשה פצוע דכא או כרות שפכה על ידי המוהל בעת המילה, כי לאומנים יש רוב וחזקה שאינם מקלקלים, ושלוחי מצווה אינם ניזוקים, כאשר הנזק אינו שכיח²⁵⁶.

ניקב הגיד ונסתם הנקב – חזרו להכשרו²⁵⁷. יש אומרים, שדין זה הוא דווקא באיש קטן, אבל באיש גדול לא מועילה סתימה כלל²⁵⁸; ויש אומרים,

[257] טושו"ע אבהע"ז ה ד. וראה בב"ש שם סק"ז, ובאוצה"פ סי' ה סקכ"ז פרטי דינים במהות הסתימה. [258] שאילתות פרי תצא, ובה"ג – הובאו באוצה"פ סי' ה סקכ"ז אות ד, בביאור הגמ' יבמות עה ב. [259] ערוה"ש אבהע"ז ה יד. [260] מהרי"ו בשם רמ"ה, הובא בב"ש סי' ה סק"ח. [261] שו"ת נובי"ק חאבהע"ז סי' ו. [262] אפי זוטרי סי' ה סק"י; ערוה"ש אבהע"ז ה י; שו"ת בית יצחק חאבהע"ז ח"א סי' לד. וראה בשו"ת מנחת יצחק ח"ג סי' קח אות ח, שהוכיח משו"ת חת"ס חאבהע"ז ח"א סי' יט, מהחזו"א, ומפוסקים אחרים להקל. [263] שו"ת חבצלת השרון חאבהע"ז סי' יב; שו"ת דובב מישרים סי' לד; שו"ת קובץ תשובות ח"ג סי' קעג. [264] יבמות עה ב; רמב"ם איסורי ביאה טז ו-ז; טושו"ע אבהע"ז ה ו. [265] לבוש שם. וראה

[252] ראה שו"ת זקן אהרן ח"א סי' סו-סז. [253] שו"ת מנחת יצחק ח"ג סי' קח. וראה להלן הע' 359 ואילך, שבימינו נשתנו הטבעים בזה, עיי"ש. [254] ראה להלן הע' 369 ואילך. [255] ראה שו"ת חת"ס חאבע"ז ח"א סי' יד; שם ח"ו סי' סד; שו"ת בית אפרים סי' ג-ד; שו"ת מים חיים סי' ג; שו"ת דברי חיים ח"ב סי' יח; שו"ת שואל ומשיב מהדו"ל ח"א סי' קיט, וסי' רו; שו"ת תפארת יוסף סי' א; שו"ת מהרש"ם ח"א סי' קעו; שו"ת אבני נזר סי' כא; שו"ת יש מאין סי' כ; פני משה סי' ה סק"ה. וראה סיכום דעות אלו באוצה"פ סי' ה סקל"ד אות ג. [256] ראה שו"ת נחלת יעקב סוסי" ו; שו"ת משנת רבי אליעזר סי' ג; שו"ת שדה יצחק סי' סה; שו"ת תורת חסד סי' לו אות ג; שו"ת מהרש"ם ח"א סי' קעו; שו"ת דברי משה סי' פז אות ג.

ונפתח שביל הזרע, הרי הוא חוזר להכשרו²⁶⁶. אכן לפי ידיעותינו כיום אין מצב כזה מציאותי כלל²⁶⁷.

נפתח שביל הזרע, הרי הוא חוזר להכשרו²⁶⁶. אכן לפי ידיעותינו כיום אין מצב כזה מציאותי כלל²⁶⁷.

פצוע דכא הוא מי שנכרתו הביצים, או נפצעו, או נידוכו, או חסרו, או ניקבו, או יבשו²⁶⁸.

בהגדרת חסר שעושה פצוע דכא – יש מי שכתב, שיש לו שיעור, והוא תלוי בחכמת הרפואה²⁷⁵.

ניקבו הביצים – הנקב באשכים או בגיד שעושה אדם לפצוע דכא או כרות שפכה הוא נקב מפולש²⁶⁹, ולא צריך דווקא שיהיה הנקב מעבר לעבר, אלא אף על פי שלא ניקב אלא מצד אחד – פסול²⁷⁰, והיינו שהגיע הנקב לתוך חלל האשך מצד אחד, שפצוע דכא אינו נפסל בכל שהוא, אלא שיעורו הוא שיגיע עד מקום המחזיק רוב קוטרו של העיגול של הביצה²⁷¹.

נקב או חסר בביצה אחת – יש אומרים, שגם בביצה אחת נחשב כפצוע דכא, ופסול לקהל²⁷⁶; ויש אומרים, שפצוע דכא הוא דווקא מי שנפגעו שתי הביצים, אבל אם ניטלה רק ביצה אחת, ואפילו ניטלה בידי אדם – כשר בקהל²⁷⁷, וכתבו הפוסקים, שכבר החליטו האחרונים להורות למעשה כשיטה זו²⁷⁸,

כשניטלה ונשארה של ימין, אמנם ראיתי מקילין כסברא אחרונה, אבל טוב לחוש באיסור דאורייתא לדברי המחמירים, והם רוב מנין ורוב בנין. [277] ר"ת בתוס' יבמות עה א ד"ה שאין; ר"י, ר"ש הזקן, ראב"ד, סמ"ג, מרדכי, אגודה, ספר התרומה והריא"ז – הובאו דבריהם בשו"ת בית אפרים חאבהע"ז סי' ב, ושו"ת אבני נזר חאבהע"ז סי' כ אות יג; בי"ח אבהע"ז סי' ה; יש"ש יבמות פ"ח סי' ח. וכן משמע משו"ת הרא"ש כלל לג סי' ד. וכן כתב בפחד יצחק, ע' פצוע דכא. [278] שו"ת חוט המשולש סי' יא; שירי קרבן, ירושלמי פ' הערל ד"ה כל שאין; שו"ת משכנות יעקב סי' ג; שו"ת דברי מלכאל ח"ג סי' פח; שו"ת מנחת משה סי' א; שו"ת דברי חיים חאבהע"ז ח"א סי' יא; שו"ת שבט הלוי ח"ו סי' קצג אות א. וראה בשו"ת אגרות משה חאבהע"ז ח"ב סי' ג ענף ג. וראה באריכות באוצה"פ סי' ה סקמ"ב-מ"ז, ובשו"ת יביע אומר ח"ז חאבהע"ז סי' ח אות טז, ובשו"ת ציץ אליעזר ח"ט סי' מט אות א. ומה שכתב הרמ"א, שרוב מנין ורוב בנין אוסרים גם בביצה אחת – כתבו האחרונים

באוצה"פ שם סקל"ד אות ב, בשאלה אם סתימת שבילי הזרע גורם לפסול בקהל, או רק לפסול הוולד, עיי"ש. [266] אפי זוטרי שם. [267] ראה לעיל. [268] יבמות עה א; רמב"ם איסורי ביאה טז ז; טוש"ע אבהע"ז ה ב.ז. [269] רמ"א אבהע"ז ה ז. וראה נימוקי יבמות עה א, שסתם נקב בש"ס הוא נקב מפולש. [270] יש"ש יבמות פ"ח סי' יא. [271] חזו"א אבהע"ז סי' ט סק"ט; הרב ש. דייכובסקי, תחומין, יח, תשנ"ח, עמ' 161. [272] רבנו ירוחם, נתיב כג ח"ד; חידו' צמח צדק על יבמות עה. [273] מאירי יבמות עה א; חידו' ר"ח מוולח'ין על יבמות עה. [274] ב"ש סי' ה סק"ח. [275] חזו"א אבהע"ז סי' ט סק"ט. [276] רמב"ם איסורי ביאה טז ז; בה"ג, רמב"ן, רשב"א, רא"ה וריטב"א, הובאו דבריהם במ"מ שם, ובנמוקי יבמות עה ב; המחבר והרמ"א אבהע"ז ה ז; לבוש אבהע"ז ה ב; הגריעב"ץ באגרת ביקורת תשובת הגדר דכ"ג ע"א; שו"ת שב יעקב סי' ד. וכתב הרמ"א שם – וכן עיקר, ודלא כיש מתירים בעל ביצה אחת אם היתה אותה שניטלה שלימה

ניטלה מותר, לבין ביצה שמאלית שאפילו נפצעה – מותר²⁸⁵.

יש מי שכתב, שבכריתת ביצה אחת סומכים על חכמת הרופאים, שיודעים לתקן הדבר היטב ובבירור שיוליד, ואינם מקלקלים החוטים, ושביל הזרע הולך כתיקונו, ותלוי בחכמת הרפואה, ולכן הוא ובניו כשרים²⁸⁶.

שלש ביצים – מי שיש לו שלושה ביצים, יש מי שהסתפק לפוסלו²⁸⁷; ויש מי שכתב, שהוא כשר לקהל²⁸⁸.

פציעה במקצת הביצה או הגיד – יש מי שכתב, שפצוע וכרות אפילו במקצת הביצים או הגיד – פסול לקהל, אבל אם נידכו הביצים או הגיד במקצת – כשר²⁸⁹; ויש הסבורים, שגם בדרך במקצת

ולכל הדעות יש לצרף שיטה זו כסניף, כאשר יש נימוקים אחרים להקל²⁷⁹, ובדיעבד לכל הדעות יש לסמוך על שיטה זו²⁸⁰.

יש מי שכתב, שגם לשיטה זו מדובר דווקא שמותר בקהל, אבל מכל מקום יש איסור לאו של סירוס גם בכריתת ביצה אחת²⁸¹; ויש מי שכתב, שכיוון שהוא מותר בקהל לשיטה זו, אין גם איסור סירוס בכריתת ביצה אחת²⁸².

יש אומרים, ששיטה זו מתירה דווקא אם נכרתה ביצה אחת, אבל אם ניקבה או נפצעה או נידוכה, לכל הדעות הוא פסול לקהל²⁸³; ויש אומרים, שמותר לקהל בכל מקרה של פגיעה בביצה אחת, בין בימין ובין בשמאל, בין נפצעה ובין ניטלה²⁸⁴, ויש שחילקו בין ביצה ימנית שדווקא אם

שו"ת ישועות מלכו חאבהע"ז סי' כא; שו"ת דברי מלכאל ח"ג סי' פח; שו"ת בית אפרים חאבהע"ז סי' ב; שו"ת אבני נזר חאבהע"ז סי' יז אות לב; שו"ת עין יצחק ח"א סי' י; שו"ת שואל ומשיב ח"א סי' קצב-קצג; שו"ת יביע אומר ח"ז חאבהע"ז סי' ח אות יג; שו"ת שבט הלוי ח"ו סי' קצג. וראה עוד מה שכתב על כך בשו"ת מהרש"ם ח"א סי' קעו, וחד"ד סי' כא; ערוה"ש אבהע"ז ה יח; שו"ת דובב מישרים ח"א סי' לד; שו"ת ישכיל עבדי ח"ב חאבהע"ז סי' ד אות כב; שו"ת משפטי עזריאל ח"ב חאבהע"ז סי' ז, וסי' טז (אמנם במהדורת חאבהע"ז סי' כה חזר בו, וכתב שהלכה למעשה צריך לחוש לדעת הרא"ש, עיי"ש); שו"ת והשיב משה הכהן חאבהע"ז סי' ג; שו"ת אגרות משה חאבהע"ז ח"ד סי' כז; שו"ת יביע אומר ח"ז חאבהע"ז סי' ח. [287] שו"ת חת"ס חאבהע"ז ח"א סי' טו. [288] שו"ת שואל ומשיב מהדו"ק ח"א סי' קצא. [289] שו"ת נובי"ק חאבהע"ז סי' ו. וראה חו"א אבהע"ז סי' ט אות ט.

שלא דק, ורבים הם המתירים בביצה אחת – ראה בבסא דהרסנא על שו"ת בשמים ראש סי' שמ; שו"ת אבני נזר חאבהע"ז סי' כ; שו"ת שם אריה סי' ו. [279] ראה אוצה"פ שם. [280] שו"ת שואל ומשיב מהדו"ל ח"א סי' קבד; ספר יהושע סי' פח. וראה עוד בשו"ת תשובות והנהגות ח"ב סי' תרפו. [281] כסא דהרסנא על שו"ת בשמים ראש סי' שמ. [282] שו"ת עין יצחק חאבהע"ז ח"א סי' יא סוף ענף ג. וראה לעיל הע' 124 ואילך. [283] בית מאיר סי' ה; שו"ת מנחת משה סי' א. [284] חוט המשולש סי' יא; שו"ת עין יצחק ח"א סי' י; שו"ת שואל ומשיב מהדו"ל ח"א סי' קבד, ושו"ת מהרש"ם ח"ד סי' כא – בשיטת הקרבן עדה; שו"ת אור גדול סי' ג; חו"א חאבהע"ז ליקוטים סי' ד אות יג. [285] שו"ת נובי"ק חאבהע"ז סי' ו; שו"ת תפארת צבי סי' ז. [286] יש"ש יבמות פ"ח סי' ח. והסכימו לדעתו להלכה בישועות יעקב אבהע"ז סי' ה בסוף התשובה; שו"ת חת"ס חאבהע"ז ח"א סי' יז;

— פסול²⁹⁰.שנפצע, הרי זה פסול²⁹⁷.

מסרס אחר מסרס הוא איסור לאו לכל הדעות²⁹⁸, אך נחלקו הפוסקים אם גם בפצוע דכא יש גדר של מסרס אחר מסרס — יש אומרים, שאם האיש סבל ממחלה באיברי ההולדה, או שנולד סריס, וברור שלא היה יכול להוליד כלל, ואחר כך פצעו או כרתו את הגיד או הביצה, אינו נחשב כפצוע דכא וכרות שופכה, ומותר בקהל²⁹⁹; ויש אומרים, שאפילו אם ברור שלא היה יכול להוליד כלל לפני שנפצע בידי אדם, אם עשאו אדם פצוע דכא או כרות שפכה, הרי הוא אסור בקהל³⁰⁰.

מי ששתה כוס של עקריין ונסתרת³⁰¹ — יש אומרים, שדינו כסריס בידי אדם, ונאסר לבוא בקהל³⁰²; ויש אומרים, שבדרך סירוס כזו נחשב כסריס בידי שמים, ולא נאסר לבוא בקהל³⁰³. יש מי

בידי שמים בכרות או בפצוע — יש מי שכתב לחלק בין כרות שופכה לפצוע דכא בכך שדווקא פצוע דכא בידי שמים כשר לבוא בקהל, אבל כרות שופכה פסול אפילו בידי שמים²⁹¹, אך דחו דבריו וכתבו שבשני מצבים אלו כשר אם היה בידי שמים²⁹².

חוטי הביצים — יש מי שכתב²⁹³, שהם החוטים שתלויים בהם הביצים בכיס, היינו עילית האשך²⁹⁴; ויש מי שכתב, שהם השבילים שבהם מתבשל הזרע²⁹⁵. וברור לפי ידיעותינו הרפואיות כיום, שהכוונה דווקא לצינוריות שבתוך האשכים, ולא לשבילי הזרע שבתוך הגוף, שהם רק צינורות למעבר הזרע, אבל לא מתבשל בהם הזרע²⁹⁶. נכרתו חוטי הביצים, או אחת מהן, או שנידך, או

דברי מלכיאל ח"ג סי' פח; שו"ת תעלומות לב ח"ב סי' ד; שו"ת אגרות משה חאבהע"ז ח"ד סי' ל. [300] אגרת ביקורת להיעב"ץ ד"ח ע"ב; שו"ת דברי חיים ח"ב חאבהע"ז סי' לא; יד דוד בתשובות שבסוף הספר סי' א; חו"א חאבהע"ז ליקוטים סי' ד אות יד; דבר המשפט סי' ח. וראה עוד בשו"ת בית יצחק חאבהע"ז ח"א סי' לו; שו"ת מהרש"ם ח"ג סי' צה. וראה באוצה"פ סי' ה סקנ"ו. [301] ראה לעיל הע' 182 ואילך. [302] רש"י סוטה כו א ד"ה קמ"ל (וראה שו"ת תורת חסד סי' לח; שו"ת אמרי שפר סי' עד); שו"ת זרע אברהם ח"ב סי' יא; שו"ת אדמת הקודש ח"א סי' כג; שולחננו של אברהם סי' ה; שו"ת חקרי לב חאבהע"ז סי' ז; אגרת ביקורת להיעב"ץ דף ו. [303] תוס' סוטה כו א ד"ה אשת; רמב"ם סוטה ב ו (ראה כס"מ ומשל"מ שם); ברכ"י אבהע"ז סי' ה אות ז, בשם מהר"י כהן; שו"ת מהר"י ששון ח"ב סי' כו; אפי זוטרי סי' ה סק"ד; יד דוד שו"ת שבסוף הספר סי' א;

[290] גירסת הגר"א בספרי עה"פ דברים כג ב; משך חכמה שם. וראה עוד בנידון בשו"ת דברי מלכיאל ח"ג סי' פח; שו"ת תועפות ראם ח"א סי' כח אות ג; חו"א חאבהע"ז סי' ט סק"א; שו"ת שבט הלוי ח"ו סי' קצג אות' ז-ח. [291] ב"ח אבהע"ז סי' ה ד"ה כ' הרא"ם, בשיטת הסמ"ג לאווין קיח-קיט. [292] עצי ארזים סי' ה סקט"ז; פני משה שם סק"ז. וראה תוס' יבמות עה א ד"ה שאין. וראה באיגרת ביקורת להיעב"ץ ד"ה, ששני איסורים אלו שווים. [293] רש"י יבמות עה ב ד"ה בכלן. [294] ראה לעיל בחלק המדעי. [295] רמב"ם איסורי ביאה טז ג. [296] וכן משמע שיטת החזו"א אבהע"ז סי' יב אות ז, ודלא ככמה אחרונים שדנו בכך — ראה יד דוד, שאלה א; הרב ב.מ. בירג, נועם, א, תשי"ח, עמ' רמה ואילך. וראה לעיל ברקע המדעי. [297] יבמות עה ב; רמב"ם איסורי ביאה טז ז; טושו"ע אבהע"ז ה ח. [298] ראה לעיל הע' 199 ואילך. [299] שו"ת אבני נזר חאבהע"ז סי' כ; שו"ת

קוץ, או על ידי שאר בעלי חיים, נחשב כבידי אדם ופסול³⁰⁶; אבל אם נולד כרות שופכה או פצוע דכא, או שנולד בלא ביצים, או שנפגעו איברי ההולדה מחמת רעמים וברד, הרי זה כשר לבוא בקהל³⁰⁷.

שכתבו, שלדעה זו מותר לבוא בקהל גם אם הכוס של עקרין גרם להשחתה ממשית של איברי ההולדה, ולא דווקא אם הכוס של עקרין גרם רק סירוס בעקיפין על ידי ביטול כושר ההולדה³⁰⁴; ויש מי שהסתפק בדבר³⁰⁵.

מחלה כללית — מי שחלה במחלה כללית, ועקב כך נפגעו הביצים או חוטי הזרע, ובטלו ממנו איברים אלו — יש הסבורים³⁰⁸, שדינו כפצוע דכא בידי אדם, ואסור בקהל³⁰⁹; רוב הפוסקים סבורים, שדינו כפצוע דכא בידי שמים, ומותר בקהל³¹⁰; יש שלא הכריעו בין שתי

בידי אדם או מלידה — פצוע דכא וכרות שופכה שפסולים לבוא בקהל הוא דווקא אם נגרמה הפגיעה לאחר הלידה בדרך של חבלה, כגון שכרת אדם את האשך או הגיד, או הכהו קוץ וכיוצא בזה, ובידי אדם הוא לאו דווקא במעשה אדם, אלא גם פגיעה על ידי

אבהע"ז סי' ה; ב"ש סי' ה סקי"ב; שו"ת תומת ישרים סי' נא; יש"ש יבמות פ"ח סי' ט; יד אהרן ח"א הגה"ט סי' ה אות א; שו"ת חקרי לב מהדורא בתרא חאבהע"ז סי' כז; שו"ת חת"ס חאבהע"ז ח"א סי' יז. וראה עוד בשיטת רש"י בשו"ת האלף לך שלמה חאבהע"ז סי' כו; שו"ת באהלה של תורה ח"א סי' עב. ועוד בשיטת רש"י יש מי שכתב, שהיינו דווקא אם המחלה או הליקוי הוא באיברי ההולדה עצמם, אבל אם הפגיעה באה בגלל מחלה כללית של כל הגוף, הרי זה נחשב כבידי שמים — אגרת ביקורת להיעב"ץ ד"י. אך ראה בשו"ת עין יצחק ח"א סי' ט, שכתב בדעת הרא"ש להיפך, שחולי באיברים נחשב כבידי שמים, וחולי כל הגוף נחשב כבידי אדם, עיי"ש. ובהסבר שיטת הרא"ש ראה בבית מאיר אבהע"ז סי' ה ס"י; שו"ת חמדת שלמה חאבהע"ז סי' מה; שו"ת באר יצחק חאבהע"ז סי' ד; שו"ת עין יצחק ח"א חאבהע"ז סי' יא אות ד; שו"ת יביע אומר ח"ז חאבהע"ז סי' ח אות א. [310] שיטת הרמב"ם, איסורי ביאה טז ט (אמנם בפיהמ"ש יבמות ח ב משמע שגם חולי פוסל — ראה מה שכתבו בנידון בשו"ת מהר"י בי רב סי' ב; שו"ת מהר"י הכהן רפפורט סי' א; שו"ת יביע אומר ח"ז חאבהע"ז סי' ח אות ה. אך סתירה זו היא רק על פי תרגום אבן תיבון, בעוד שהגר"י קאפח תרגם בדרך שמדובר במכה בידי אדם או

שו"ת חת"ס חאבהע"ז ח"א סי' יז; שו"ת תורת חסד סי' לח; ערוה"ש אבהע"ז ה כד. והוא כשיטת החזו"א אישות סי' יב סוסק"ז. וראה עוד בפת"ש סי' ה סק"ט, ובאוצה"פ סי' ה סקנ"ז. [304] שו"ת חת"ס חאבהע"ז ח"א סי' יז. [305] כסא דהרסנא על שו"ת בשמים ראש סי' שמ. וראה לבוש אבהע"ז סי' ה סקי"ב; שו"ת תורת חסד סי' לח; חזו"א שבת סי' סב; שו"ת מנחת יצחק ח"ב סי' קכג אות' ד-ו. [306] רמב"ם איסורי ביאה טז ט; טוש"ע אבהע"ז ה י. וראה שו"ת צמח צדק החדש סי' טו; שו"ת בית יצחק ח"א חאבהע"ז סי' לז אות ב; שו"ת אגרות משה חאבהע"ז ח"ד סי' כט אות' ג-ו. [307] בדין הפגיעה על ידי רעמים — ראה אוצה"פ סי' ה סקנ"ט. [308] שיטת רש"י יבמות עה א ד"ה סריס, ושיטת הרא"ש יבמות פ"ח סי' ב. וכשיטה זו פסקו בח"מ סי' ה סק"ה; יעב"ץ באגרת ביקורת ד"ח ע"ב, וד"י ע"א (וכתב שם, שאף כופים אותו להוציא את אשתו); שו"ת תומת ישרים סי' נב וסי' קכה (וכתב שם, שגוזרים עליו נידוי עד שיפרוש מאשתו. אמנם בסי' נא כתב, שלא עושים נידוי או הרחקה). [309] בשיטת רש"י יש שכתבו, שגם הוא כשיטת הרמב"ם (בהערה הבאה) ולא כשיטת הרא"ש (וראיה לדבריהם מרש"י יבמות כ ב ד"ה סריס אדם, וראה מהרש"א יבמות עה א) — ראה ב"ח

השיטות הללו³¹¹; יש שכתבו, שלכתחילה

לא ישא ישראלית כדין פצוע דכא בידי אדם, אבל אם נשא – לא יוציא³¹²; ויש מי שחילק בסוג החולי – שאם מדובר במחלה שיש לה רפואה, דינו כסריס בידי שמים, ואם מדובר במחלה שאין לה רפואה, דינו כסריס בידי אדם³¹³.

בדרך של גרמא³¹⁵. בידי שמים ובידי אדם – נפגעה ביצה אחת בידי שמים, ואחר כך נכרתה הביצה השניה בידי אדם, דינו כפצוע דכא בידי אדם, אף שהיה מתחילה סריס בידי שמים³¹⁶.

אם תחילת הפגיעה היא בידי אדם, כגון שפצע את חברו באיברי הרכיב, אף אם סופו בידי שמים, כגון שהתפתחה מחלה בעקבות הפגיעה – יש אומרים, שנחשב כבידי אדם ופסול³¹⁷; יש אומרים, שנחשב כבידי שמים וכשר³¹⁸; ויש אומרים, שאם

מי שנסתרס בגלל קרינה, כגון שחלה במחלה ממארת ונזקק להקרנות, יש מי שכתב, שדינו כסריס אדם, ואסור לבוא בקהל³¹⁴; אך רוב הפוסקים סבורים, שדינו כסריס בידי שמים, שכן אין פעולת הסירוס ניכרת באיברי ההולדה, והסירוס הוא

חיה, ולא במחלה, ולפי זה אין כלל סתירה). כשיטת הרמב"ם סוברים גם הר"ף (ראה שו"ת חת"ס חאבהע"ז סי' יז; שו"ת שואל ונשאל ח"ו חאבהע"ז סי' ב; שו"ת יביע אומר ח"ו חאבהע"ז סי' ח אות ג); רבנו יעקב בי רב, סי' ב; הראב"ד (ראה שו"ת חת"ס חאבהע"ז סי' יז; שו"ת עמודי אש סי' כ אות ג; שו"ת יביע אומר ח"ו חאבהע"ז סי' ח אות ד); הסמ"ג לאויון קיט (ראה יש"ש יבמות פ"ח סי' ט; בי"ח אבהע"ז סי' ה); החינוך (ראה מנ"ח מ' תקנט); המאירי, יבמות עה ב; התוס' יבמות כ ב (ראה תויו"ט בהגה' לאבהע"ז; שו"ת עין יצחק ח"א חאבהע"ז סי' יא אות יג). ואף הרא"ש עצמו בתשובותיו כלל לג. וראה בשו"ת יביע אומר ח"ו חאבהע"ז סי' ח אות ד, שכן גם דעת הרמב"ן, הריטב"א, הנמוקי, רבנו ירוחם, ורבנו אברהם מן ההר. וכשיטה זו פסקו היש"ש יבמות פ"ח סי' ט; בי"ח אבהע"ז סי' ה; ב"ש שם סק"ב; פ"ח יו"ד סי' לו סקל"ה; ברכ"י אבהע"ז סי' ה סק"ה; שו"ת חוט המשולש סי' יא; שו"ת שבות יעקב ח"ג סי' קז; שו"ת באר מים חיים סי' נח; שו"ת משכנות יעקב חאבהע"ז סי' ג; שו"ת בית אפרים חו"ד סי' לו; שו"ת אבני נזר חאבהע"ז סי' כ אות כ; שו"ת שואל ומשיב ח"א סי' קצג; שם מהדות"ל ח"א סי' קפג; אור שמח איסורי ביאה טז ז; ספר יהושע סי' פח; שו"ת שם אריה חאבהע"ז סי' ו; שו"ת עין יצחק ח"א

חאבהע"ז סי' ט, וסי' יא; שו"ת חת"ס חאבהע"ז ח"א סי' יד-יז; שו"ת צמח צדק חאבהע"ז סי' טו; שו"ת בית אליקים סי' א; שו"ת ישא איש חאבהע"ז סי' ב; שו"ת תעלומות לב ח"ב סי' א-ב; שו"ת בית יצחק ח"א חאבהע"ז סי' לו. [311] בשו"ע אבהע"ז ה י הובאו שתי הדעות הנ"ל, ללא הכרעה ברורה. [312] כנה"ג הגה"ט סי' ה אות ו; שו"ת זקן אהרן סי' קנז; אפי זוטרי סי' ה סק"ד; כסא דהרסנא על שו"ת בשמים ראש סי' שמ; שו"ת בני אברהם סי' יב. [313] ערוך לנר יבמות עט ב ד"ה ובוזה. [314] שו"ת חלקת יעקב חאבהע"ז סי' ל. [315] שבט מיהודה שער רביעי פי"ז, וכן הובאו הדברים בהערותיו של הגר"י אונטרמן לאוצה"פ, כרך א, ד' קסד; שו"ת עטרת פז ח"א כרך ג חאבהע"ז סי' ב. וראה מאמרו של הרב י. אפשטיין, תחומין, כה, תשס"ה, עמ' 88 ואילך. וראה להלן הע' 410. [316] אור שמח איסורי ביאה טז ז. [317] שו"ת חוט המשולש סי' יא; שו"ת חת"ס חאבהע"ז ח"א סי' יד (וראה הערת אוצה"פ סי' ה סוסקנ"א); שו"ת שב יעקב סי' ד; בינת אדם שער בית הנשים סי' יד; שו"ת מהר"י הכהן רפפורט סי' א; שו"ת בית יצחק חאבהע"ז ח"א סי' לו. [318] שו"ת בית אליקים חאבהע"ז סי' א; שו"ת שבות יעקב ח"ג סי' קז; שו"ת דברי מלכיאל ח"ג סי' פט; שו"ת אבני נזר חאבהע"ז

אדם³²¹.

כריתה רפואית של אשכים חולים – יש שכתבו, שאם הביצים כבר נרקבו לגמרי, ואחר כך כרת אותם הרופא, לכל הדעות אין בזה איסור פצוע דכא, ומותר בקהל³²²; ויש מי שכתב, שמי שחלה באשכיו ונאלצו הרופאים לכורתם, אין לכוף להוציא את אשתו, אבל ראוי לומר לזוג שיש לחוש לחומרא לשיטות הסוברים שדינו כסריס בידי אדם, ועליהם להתגרש מרצונם, או לכל הפחות להיפרד מחיי אישות³²³.

מחלת אשכים באשמתו – מי שחי חיי הפקרות, ואחר כך חלה באשכיו כתוצאה ממעשיו ומהתנהגותו, נחשב כחולי בידי שמים, אף שנבע ממעשיו הרעים³²⁴.

מעשה האדם היה הפיך, כגון שקשרו חוט בגיד והתירו אותו מיד, אם אחר כך חלה כשר, אבל אם היתה פציעה שהביאה לסיבוכים באופן ישיר ומייד, כגון שהכהו אדם באיברי הרבייה והתפתח חום ונזק – פסול³¹⁹.

ולהיפך – אם תחילתו בידי שמים, כגון שחלה באשכיו, והדבר גרם לקלקול האשך בדרגה שאינו ראוי להוליד, וסופו בידי אדם, כגון שכרתו הרופאים את האשך הנגוע – רוב הפוסקים סבורים, שאף מצב זה נחשב כבידי שמים, ואין איסור לכרות את האשך הנגוע, ומותר בקהל³²⁰; יש אומרים, שדווקא אם המחלה גרמה לכריתת הביצים ולהיעלמותם, אבל אם בני אדם כרתו הביצה החולה, הרי זה נחשב כבידי

בתשובה; שו"ת תורת חסד חאבה"ע"ז סי' לח אות ח; שו"ת צמח צדק חאבה"ע"ז סי' טו אות ה; הגרא"ז מלצר, הובאו דבריו באוצה"פ סי' ה סקני"ז אות א. וראה בשו"ת היכל יצחק חאבה"ע"ז ח"א סי' טו, והערות הגרי"א הרצוג והגרצ"פ פרנק בסוף כרך א' של אוצה"פ, עמ' קנח א-קנט ג. מה שכתבו על דברי הגרא"ז מלצר ביחס לגירסא בסמ"ג לאווי"ן קכ, וראה באוצה"פ שם עמ' קס ג-קסא ב, תשובת הגרא"ז מלצר. וראה עוד בשיטות האחרונים בעניין זה באוצה"פ סי' ה סקמ"ב. [322] שו"ת חת"ס שם; שו"ת אבני נזר חאבה"ע"ז סי' כ; שו"ת דברי מלכאל ח"ג סי' פח; שו"ת אגרות משה חאבה"ע"ז ח"ד סי' כט אות ח. וראה עוד בשו"ת מנחת יצחק ח"ב סי' קכג; הגרש"ז אויערבאך, הובאו דבריו בנשמת אברהם חאבה"ע"ז סי' ה סק"י. [323] שו"ת משפטי עוזיאל מהדו"ת חאבה"ע"ז סי' ה. אך ראה שם בס"ז, שכתב שאם היה צורך לנתח בשבילי הזרע משום רפואה ולהצילו מיסורים קשים, אינו בגדר פצוע דכא, ומותר להמשיך את נישואיו עם אשתו, וצ"ע. [324] שו"ת אגרות משה

סי' כא; שו"ת ישועות מלכו סי' יט; שו"ת חמדת שלמה סי' מהשו"ת אגרות משה חאבה"ע"ז ח"ד סי' כו. [319] חו"א חאבה"ע"ז ליקוטים סי' ד אות יב. וראה עוד חו"א אבה"ע"ז סי' ט. [320] יש"ש יבמות פ"ח סי' ט; שו"ת חוט המשולש סי' יא; שו"ת חת"ס חאבה"ע"ז סי' יז, וסי' יט; שו"ת עין יצחק ח"א חאבה"ע"ז סי' ט, וסי' יב; שו"ת תומת ישרים סי' נג; שו"ת יד יוסף סוסי' צח; שו"ת שערי דיעה ח"ב סי' רכא; ערוה"ש אבה"ע"ז ה יח; שו"ת שם אריה חאבה"ע"ז סי' ו; שו"ת עמודי אש סי' כ אות ג; שו"ת אמרי יושר ח"ב סוסי' ו; שו"ת בית יצחק ח"א חאבה"ע"ז סי' קלד אות ז; שו"ת שואל ומשיב מהדו"ק ח"א סוסי' קצב; שו"ת דובב מישרים ח"ג סי' כב; שו"ת היכל יצחק חאבה"ע"ז ח"א סי' טו; שו"ת קובץ תשובות סי' קמג; שו"ת שבט הלוי ח"ח סי' רסו אות א; שו"ת חשב האפוד ח"א סי' פט; שו"ת יביע אומר ח"ז חאבה"ע"ז סי' ח. וראה עוד בשו"ת ישכיל עבדי ח"ה חאבה"ע"ז סי' טו. [321] אגרת בקורת להגריעב"ץ, תשובת הרב המורה ד"א; ישועות יעקב אבה"ע"ז סי' ה סק"ג

מי שנעשה מעשה סירוס, והפגיעה תתוקן לאחר זמן מאלה, אין זה סירוס, ואין לו דין של פצוע דכא; אבל אם צריך לעשות מעשה, כגון ניתוח, כדי להחזיר המצב לתיקנו, הרי זה סירוס, ולכן קשירת צינור הזרע, אף שאפשר לעתים על ידי ניתוח להחזיר את פוריות האיש, יש בזה איסור סירוס, ואסור בקהל³³¹.

פצוע דכא מלידה — מי שנעשה פצוע דכא בהיותו במעי אמו, כגון שהושיט אדם ידו לרחמה של האשה, ופצע את גידו או את אשכיו של העובר — יש אומרים, שדינו כפצוע דכא בידי שמים, כי הדבר קרה במעי אמו, והוא נולד פצוע דכא³²⁵; ויש אומרים, שדינו כפצוע דכא בידי אדם³²⁶.

פצוע דכא בפיקוח נפש — יש מי שכתבו, שלא אסרה תורה פצוע דכא אלא אם הוא בא על ידי איסור של סירוס, ולפיכך מי שהוצרכו לסרסו מחמת פיקוח נפש, כגון שהיתה מחלה באשך, והוצרכו הרופאים לכורתו, לא נקרא פצוע דכא, ואינו אסור בקהל³²⁷, ויש חולקים וסבורים שבכל מקרה שנעשה פצוע דכא בידי אדם אסור בקהל³²⁸.

פצוע דכא בפיקוח נפש — יש מי שכתבו, שלא אסרה תורה פצוע דכא אלא אם הוא בא על ידי איסור של סירוס, ולפיכך מי שהוצרכו לסרסו מחמת פיקוח נפש, כגון שהיתה מחלה באשך, והוצרכו הרופאים לכורתו, לא נקרא פצוע דכא, ואינו אסור בקהל³²⁷, ויש חולקים וסבורים שבכל מקרה שנעשה פצוע דכא בידי אדם אסור בקהל³²⁸.

פצוע דכא — נחלקו הפוסקים אם הוא אסור או מותר בקהל, ורוב הפוסקים הכריעו להקל בספק פצוע דכא מן התורה³³³, ויש מי שכתבו, שאפילו אם הספק קרוב לרוב, עדיין נכנס בגדר ספק פצוע דכא ומותר בקהל³³⁴. ולשיטה זו יש מי שכתבו, שבין אם הספק הוא בדין, ובין אם הוא במציאות, מותר בקהל³³⁵; ויש שכתבו, שדווקא ספק במציאות מותר,

הבראה — פצוע דכא וכרות שופכה יכולים להבריא, וחוזר האדם להכשרו הראשון³²⁹. ולפיכך, אם חלה באשכיו, ואחר כך ריפאוהו הרופאים ואומרים שיכול להוליד, הרי הוא כשר לקהל³³⁰.

שבט הלוי ח"ח סי' רסז אות א. וראה לעיל הע' 118. [330] שו"ת חת"ס חאבהע"ז ח"א סי' טז. וראה עוד חזו"א אבהע"ז סי' ט סק"י. [331] שבט מיהודה שער ד פי"ז; שו"ת אגרות משה חאבהע"ז ח"ד סי' לב אות א. וראה עוד בשו"ת מנחת יצחק ח"ה סי' יב. [332] שו"ת חת"ס חאבהע"ז ח"א סי' יד. [333] שו"ת באר יצחק חאבהע"ז סי' ד. וראה באריכות באוצה"פ סי' ה סק"י; שו"ת יביע אומר ח"ז חאבהע"ז סי' ח אות ח ואילך; שו"ת דברי משה סי' פז אות ב. [334] שו"ת מהרש"ם ח"ד סי' בא. [335] שו"ת עין יצחק ח"א חאבהע"ז סוסי' ט, וסוסי' יב, ובשו"ת באר יצחק חאבהע"ז סי' ד; שו"ת תורת חסד חאבהע"ז סי' לו אות ד; שו"ת חלקת יואב

חאבהע"ז ח"ד סי' כז. [325] ספר יהושע סי' פח; שו"ת נוב"ק חאבהע"ז סי' ו; שו"ת אמרי שפר סי' עד. [326] ישועות יעקב אבהע"ז סי' ה סק"ג בתשובה; אגרת ביקורת להגריעב"ץ ד"ח; יד דוד בתשובות שבסוף הספר סי' א. [327] שו"ת חלקת יואב חאבהע"ז סי' ג; גליוני הש"ס להגרי" ענגיל יבמות עה ב. [328] שו"ת אדמת הקודש חאבהע"ז סי' כג; שו"ת צוף דבש חאבהע"ז סי' ה; שו"ת חקרי לב חאבהע"ז סי' ז; שו"ת מהרש"ם ח"ג סי' צה; שו"ת יביע אומר ח"ז חאבהע"ז סי' ח אות טו. וראה עוד שו"ת מנחת שלמה ח"ג סי' קג אות ח; שו"ת באהלה של תורה ח"א סי' עב. [329] חזו"א חאבהע"ז ליקוטים סי' ה, וראה חזו"א אבהע"ז סי' י; שו"ת

במעשה סירוס יש הבדל בין איש לאשה³⁴⁴, אבל איסור פצוע דכא שווה בשניהם, ולכן אשה מסורסת בידי אדם אסורה בקהל כמו איש פצוע דכא, והבא עליה לשם אישות – לוקה³⁴⁵; אך רוב הפוסקים סבורים, שכשם שאין איסור סירוס באשה, כך איננה אסורה בקהל³⁴⁶. ולפיכך אפילו אם אשה סירסה עצמה במזיד בנטילת רחמה, מותרת לכתחילה לבוא בקהל³⁴⁷.

2. ניתוחים באיברי המין

ניתוחים באשכים

כריתת אשכים במקום סכנה – מי שחלה באשכים במחלה שיש בה סכנה, ולצורך רפואתו צריך לכרותם³⁴⁸, מותר לעשות כן, ואין בזה איסור סירוס; ואם מדובר באשך אחד, וכפרט אם המחלה גרמה לקלקול האשך בדרגה שאינו ראוי להוליד – דעת רוב האחרונים, שמותר גם להישאר לדור עם אשתו, ואינו אסור בקהל³⁴⁹.

אבל ספק בדין אסור³³⁶. אמנם יש הסוברים שהוא אסור מדרבנן, ויש המתירים אפילו מדרבנן³³⁷. ואם יש ספק אם נולד פצוע דכא, או שנפצע לאחר שנולד ונעשה פצוע דכא, אסור לבוא בקהל, לפי שהוא בחזקת שלא נולד פצוע דכא כרוב בני האדם³³⁸.

יש מי שכתבו, שאף אם יש ספק-ספיקא בענייני פצוע דכא, אין להתיר לכתחילה שישא אשה, ומכל מקום אם נישאת – לא תצא³³⁹; ויש שכתבו, שכל שיש ספק-ספיקא להתיר בפצוע דכא, מתירים אותו לכתחילה לשאת אשה³⁴⁰.

מי שיש ספק שנפגע באשכיו בזמן ביצוע המילה, והוא עקר – אם אין היכר חיזוני לפגיעה זו, הרי הוא כשר בקהל³⁴¹.

עקר – מי שאינו יכול להוליד בלאו הכי, אין בו איסור פצוע דכא וכרות שופכה³⁴², ולכן אף אם עשאוהו פצוע דכא בידיים, לא נאסר לבוא בקהל³⁴³.

אשה – יש מי שכתב, שאמנם

בעניין איסור סירוס במצבים כאלו. [343] שו"ת דברי חיים ח"א סי' יא; שו"ת חבצלת השרון חאבהע"ז סי' יב. וראה גם בשו"ת שבט הלוי ח"ח סי' רסז אות א. וראה מה שכתב הגרש"ז אויערבאך, הובאו דבריו בנשמת אברהם חאבהע"ז סי' ה סק"י. [344] ראה לעיל הע' 208 ואילך. [345] ברכ"י אבהע"ז סי' ה סקט"ו. [346] מנ"ח בקומץ המנחה מ' תקנט; פני משה אבהע"ז סי' ה סוסק"ג. וראה גם במאירי יבמות כא א; מהרש"א קידושין עב ב. [347] חמדת ישראל, קונטרס נר מצווה סי' פח. [348] orchidectomy. [349] שו"ת עין יצחק ח"א חאבהע"ז סי' ט; שו"ת דובב מישרים ח"ג סי' כב; שו"ת היכל יצחק חאבהע"ז ח"א סי' טו;

חאבהע"ז סי' ג; שו"ת יביע אומר ח"ז חאבהע"ז סי' ח אות יא. [336] שו"ת נודע בשערים ח"ב חאבהע"ז סוסי' כו; שו"ת אמרי יושר ח"ב סי' ו; שו"ת דברי מלכיאל ח"ג סי' פח-פט; שו"ת מנחת משה חאבהע"ז סי' א אות ח. וראה בערוה"ש אבהע"ז ה כ, שכתב להיפך, שספק בידיעה אינו ספק. [337] ראה אוצה"פ שם. [338] דו"ח רעק"א כתבים, בתשובה להר"י יהודא; שו"ת רעק"א סי' סג. [339] שו"ת מהריב"ל ח"ג סי' צב. [340] שו"ת ישכיל עבדי ח"ב חאבהע"ז סי' ד אות לא. וראה באריכות בשיטות הפוסקים בנידון בשו"ת יביע אומר ח"ז חאבהע"ז סי' ח אות יח-יט. [341] שו"ת שבט הלוי ח"ז סי' רו; שו"ת דברי משה סי' פז. [342] וראה לעיל,

ונרפא, ולפי עדות רופא ראוי להוליד, אין הוא בגדר פצוע דכא, ומותר בקהל³⁵⁵.

כריתת אשך בגלל מחלה אחרת – מי שסובל מבקע מפשעתי או מאבני כליות וכיו"ב, ולצורך הטיפול בבעייתו הרפואית הוכרחו הרופאים לכרות את אשכיו, אם הכריתה היא של שתי האשכים, הרי הוא פסול לבוא בקהל, כי כריתת האשכים לא נעשתה בגללם אלא בגלל סיבה אחרת³⁵⁶; ואם מדובר בכריתת אשך אחד בלבד, הרי הוא מותר לבוא בקהל³⁵⁷.

טיפול כימותרפי – מי שזקוק לטיפול כימותרפי להריסת תאים ממאירים בגוף, ותרופות אלו גורמות גם להרס רקמת האשכים, אין זה נחשב כסירוס, ומותר לבוא בקהל³⁵⁸.

לקיחת דגימה של אשך³⁵⁹ לצורך בירור פוריות – מותרת³⁶⁰, ואין האיש נאסר בקהל³⁶¹. והיינו אף על פי שלפי התלמוד והפוסקים יש איסור פצוע דכא ואיסור לבוא בקהל למי שניקבה ביצה אחת, זה היה נכון דווקא בזמנם, שבמצב כזה לא

יש מי שכתב, שאם הניתוח היה הכרחי משום פיקוח נפש, או משום סכנת איבר, או אם האיבר עצמו נפגע קשה על ידי מחלה, והניתוח רק הרחיקו מן הגוף, הרי הוא כפצוע דכא בידי שמים, והוא מותר לבוא בקהל³⁵⁰.

פגיעות בכיס האשכים – מי שהיו לו מים בכיס האשכים, והוכרחו הרופאים לכרות את הביצה השמאלית, מותר לבוא בקהל³⁵¹. וכן מי שסבל מסרטן שק האשכים, והוכרחו לכרות את הביצה השמאלית, מותר לבוא בקהל³⁵².

מי שהיו לו מים באשך, ונתחווה הרופאים ונתרפא, הרי הוא חוזר להיכשרו, ואפילו אם המדובר הוא באשך ימין, ואפילו אם אשך זה גדול מהשני³⁵³.

פגיעות באשכים – מי שמחמת טירוף דעתו כרת לעצמו את הביצה השמאלית, ורופא מעיד שלא נגע בביצה השנייה, הרי הוא מותר לקהל³⁵⁴.

מי שנפצע באחד האשכים מיריית כדור

בכריתת אשך ימני. וראה עוד בנידון בשו"ת מנחת יצחק ח"ב סי' קכג; שו"ת יביע אומר ח"ז חאבהע"ז סי' ח. ויש להעיר שמציאות הרפואית המתוארת בנידון איננה רלוונטית עוד, שכן אין כיום צורך רפואי לכרות אשכים בגלל בקע מפשעתי או אבני כליות. [358] שו"ת שבט הלוי ח"ח סי' רסו אות ב. [359] biopsy. [360] שו"ת זקן אהרן ח"א סי' סו-סז; שו"ת מנחת יצחק ח"ג סי' קח (והעדיף שיקחו מהביצה השמאלית); שו"ת שבט הלוי ח"ו סי' קצג, וח"ח סי' רסו אות ד; שו"ת מנחת שלמה ח"ג סי' קג אות ח; שו"ת אגרות משה חאבהע"ז ח"ב סי' ג; שו"ת קובץ תשובות ח"ג סי' קעא. [361] שו"ת

שו"ת מנחת יצחק ח"ט סי' קמא; שו"ת מנחת שלמה ח"ג סי' קג אות ח; שו"ת שבט הלוי ח"ח סי' רסו אות א; שו"ת חשב האפוד ח"א סי' פט. וראה עוד באריכות באוצה"פ סי' ה סקמ"ג. [350] שו"ת באהלה של תורה ח"א סי' עב. [351] שו"ת דברי מלכיאל ח"ג סי' פח. [352] שו"ת מנחת משה סי' א. וראה בשו"ת שערי דיעה ח"ב סי' רכא. [353] חזו"א אבהע"ז סי' י. [354] שו"ת עמק שאלה סי' יא. [355] שו"ת משפטי עזריאל ח"ב חאבהע"ז סי' טז. [356] יש"ש יבמות פ"ח סי' ט. [357] שו"ת חת"ס חאבהע"ז ח"א סי' יט. וראה שם, שעדיף לכרות אשך שמאלי, אך לא אסר בקהל גם

במקומו, ואי אפשר להביאו למקומו, הרי זה אינו מוליד, והוא כבשר בעלמא³⁶⁷; ואף אם שני האשכים הם טמירים, ולא ראויים להוליד, מותר לכורתם, ואינו נעשה בכך פצוע דכא³⁶⁸.

ניתוחים בגיד

מומים בגיד – מי שנולד עם מום באיבר הזכרי מסוג היפוספדיאס או אפיספדיאס³⁶⁹, אם הוא נשאר במצב כזה, הרי הוא מותר לקהל, כי זה נחשב ככרות שופכה בידי שמים³⁷⁰. ואם עבר תיקון ניתוחי, שבו סותמים את הנקב שבמקום הלא נכון, ויוצרים מסלול חדש שייפתח בקצה האיבר, גם אז אין הוא כרות שופכה, ומותר בקהל³⁷¹.

מי שנולד עם היפוספדיאס, והפתח היה צר מאד, והרחיבו אותו הרופאים ואומרים שכעת יכול להוליד, הרי הוא מותר

ילדו, אבל בימינו נשתנו הטבעים, ורואים אנו שאנשים שניקבו בביצה אחת יולדים, ואדרבה הרופאים עושים נקבים אלו כדי לשפר את הפוריות, ולכן גם נשתנה הדין³⁶².

דיקור האשך³⁶³ לבדיקת הימצאותם של תאי זרע לצורך בירור פוריות הגבר – יש מי שכתב, שדינו זהה ללקיחת דגימה מהאשך³⁶⁴; ויש מי שכתב, ששיטה זו עדיפה מבחינת ההלכה על פני לקיחת דגימה מהאשך, ולכן מותרת בדיקת פוריות הגבר דווקא בשיטת הדיקור, ורצוי שהדיקור לא יעבור את רוב קוטרו של האשך³⁶⁵.

אשכים טמירים – בתינוקות שאשך שלהם לא ירד לשק האשכים לפני לידתם, ולא ניתן להביאו למקומו הנכון³⁶⁶, מותר לכרות את האשך הטמיר, ואין בזה לא איסור סירוס, ולא איסור פצוע דכא, ומותר לבוא בקהל, מכיוון שאשך שלא נמצא

מנחת שלמה ח"ג סי' קג סוף אות ח; שו"ת להורות נתן ח"ד סי' צח-קג. וכן משמע משו"ת אגרות משה שם. וראה מכתבו של הגרמ"מ שניאורסון האדמו"ר מלובביץ, באוצה"פ כרך ט עמ' קל, אות ב, וכן בס' שערי הלכה ומנהג ח"ד סי' טז, שלפעמים ניתוחי אשך טמיר קשורים באיסורי תורה, אף שניתן לבצע את הטיפול באופן המותר לכתחילה, אך לא פירט למה כוונתו. [369] ראה בע' מילה הע' 492 ואילך. [370] שו"ת חת"ס ח"ו סי' סד. [371] שו"ת האלף לך שלמה חאבהע"ז סי' כד. וראה עוד בשו"ת חת"ס שם; שו"ת מהר"ם שיק חאבהע"ז סי' ט; שו"ת תורת חסד סי' לח; שו"ת דבר יהושע ח"ג חאבהע"ז סי' ז. ולכאורה, לפי הידוע לנו כיום, ולפי שיטת החזו"א אישות סי' יב סוסק"ז, יש להתיר ניתוח זה, כי ידוע לנו שבאמצעותו יוכל להוליד, וממילא אין הוא סריס.

מנחת שלמה, שם. [362] שו"ת אגרות משה, שם. וראה בשו"ת מנחת יצחק ח"ו סי' קמב. וראה בשו"ת בית אבי ח"ד סי' קג, שגדולי האחרונים התירו נקב בביצה. וראה עוד בע' השתנות הטבעים הע' 88 ואילך. [363] fine needle aspiration = FNA. [364] שו"ת מנחת יצחק, ליקוטי תשובות סי' קלד. [365] הרב ש. דייכובסקי, תחומין, יח, תשנ"ח, עמ' 161. וכן הורה להתיר שיטה זו הגר"מ אליהו, הובאו דבריו במאמרו של הרב י. שפרן, בד"ד 4 תשנ"ז עמ' 55 ואילך. וראה עוד בע' פוריות ועקרות הע' 213 ואילך. [366] undescendent testis. ראה לעיל ברקע המדעי. [367] שו"ת אגרות משה חאבהע"ז ח"א סי' יב; הגרש"ז אויערבאך, הובאו דבריו בנשמת אברהם חאבהע"ז סי' ה סק"ה; שו"ת קובץ תשובות ח"ג סי' קעב. וראה גם בשו"ת וישב משה ח"ב סי' מא-מג. [368] שו"ת

שבתוך הגוף, והאיסור מוגבל רק לגיד, לביצים ולשבילי הזרע שנמצאים בחוץ³⁷⁸. יש מי שכתב, שאמנם יש איסור דרבנן בנייתוק שבילי הזרע, אלא שהותר משום סכנה³⁷⁹; ויש מי שכתב, שאין אף איסור דרבנן בכך³⁸⁰.

אמנם יש רופאים הסבורים שהסיכון לזיהום האשכים, אפילו בכריתת הערמונית דרך הבטן, איננו משמעותי, וגם אם יתרחש זיהום, ניתן כיום לטפל בו ביעילות בתכשירים אנטיביוטיים, ולפיכך אין הם ממליצים על ניתוק שבילי הזרע בעת ניתוח הערמונית³⁸¹. לפיכך יש מי שכתבו, שעדיף להודיע לרופא שלא יעשהו סריס, אלא יכרות רק מה שצריך לניתוח עצמו, וכן רצוי שהחולה ילך לבית חולים שהרופאים נוהגים כך; ומכל מקום אם נעשה הניתוח בתוספת כריתת שבילי הזרע, אין החולה נאסר לקהל³⁸²; יש מי שכתב, שעל כל פנים יבצעו את כריתת שבילי הזרע לאחר הניתוח עצמו

בקהל³⁷².

במהלך טיפול רפואי — מי שעשוהו הרופאים לכרות שופכה על מנת לתקן את השופכה שבגיד, הרי הוא מותר בקהל, כי כיום ידוע שיש לו סיכוי להוליד אחרי ניתוח כזה³⁷³.

ניתוחים בערמונית

כריתת ערמונית מוגדלת שפירה — איש הסובל מהגדלת הערמונית³⁷⁴, ויש צורך לכרות את הגידול, וכדי למנוע התפשטות זיהום לאשכים, יש צורך לנתק את שבילי הזרע הפנימיים³⁷⁵ — רוב ככל הפוסקים התיירו את הניתוח ואת הניתוק, ואין האיש בגדר פצוע דכא, אלא כשאר עקרים וכסריס חמה, ומותר בקהל³⁷⁶, ואף אין צורך להודיע למנותח שכרתו לו את שבילי הזרע הפנימיים³⁷⁷. הטעם העיקרי הוא שאין איסור פצוע דכא באיברי המין

חאבע"ז סי' כ; שו"ת מנחת יצחק ח"ב סי' קכג אות ו, וח"ג סי' צו אות ב, וח"ו סי' קמא; שו"ת חלקת יעקב ח"ב סי' כב; שו"ת אגרות משה חאבע"ז ח"ד סי' כח-כט; שו"ת בית אבי ח"ד סי' קמח-קמט, וסי' קנט; תורת הרפואה, עמ' 275 ואילך (הגר"ש גורן, מאורות, 2, תשמ"מ, עמ' 22); שו"ת באר משה ח"ו סי' קלב אות ב. [377] חזו"א, הובאו דבריו על ידי הגרא"י אונטרמן באוצה"פ שם. [378] ראה לעיל הע' 242. הפוסקים המתירים הביאו עוד טעמים שונים על פי גדרי סירוס ופצוע דכא, יעוי"ש. [379] חזו"א שם. וראה מה שכתב לברר שיטת החזו"א בזה בשו"ת פאת שדך סי' קמה. [380] שו"ת אגרות משה חאבע"ז ח"ד סי' כט אות א. [381] ראה לעיל בחלק המדעי, וראה הערת המערכת, אוצה"פ כרך א, ד' קסד טור ב. וראה עוד באוצה"פ כרך ט ד' קכט. [382] שו"ת

[372] שו"ת חבצלת השרון חאבע"ז סי' יב; שו"ת דובב מישרים ח"א סי' לד. וכתב שם, שיש לשאול לשני רופאים זה שלא בפני זה אם אמנם יוכל להוליד. [373] שו"ת שבת הלוי ח"ח סי' רסז אות א. [374] BHP. ראה לעיל בחלק המדעי. [375] ראה לעיל בחלק המדעי. [376] חזו"א אישות סי' יב סוסק"ז; שו"ת משפטי עוזיאל מהדו"ת חאבע"ז סי' ו; שו"ת ישכיל עבדי ח"ב חאבע"ז סי' ד (וכן תשובת הגר"ע הדאיה בשו"ת שאילת משה חאבע"ז סי' כא. אך ראה שם ח"ה חאבע"ז סי' טו, שנשאר בספק, כיוון שחיתוך השבילים נעשה רק ליתר בטחון, ולא כדבר הכרחי מצד הרפואה); כתבי הגר"א הענין, כרך א, עמ' קסז; תשובת הגר"צ"פ פרנק (בשו"ת שאילת משה חאבע"ז סי' כ); שבת מיהודה שער ד פי"ז, והגרא"י אונטרמן, אוצה"פ כרך א, דף קסד טור ב; שו"ת שאילת משה

בערמונית, ולא לפני כריתת הערמונית³⁸³; ויש מי שכתבו, שבכל מקרה יעשו הניתוח המלא כמו שמקובל, כולל כריתת שבילי הזרע, ואין צורך להימנע משום כך מכריתת שבילי הזרע, כי אין הצדקה להביא את החולה לידי סכנה³⁸⁴.

לאחר הניתוח – אף שהזרע נשפך למקום הניתוח, אין בזה איסור הוצאת זרע לבטלה, ומותר לקיים מצות עונה עם אשתו³⁹¹.

כריתת ערמונית בממאירות – במקרה של ממאירות בערמונית עם גרורות בגוף מקובל לכרות את שני האשכים, על מנת להפסיק את ההפרשה ההורמונלית מהם, ובכך למנוע את התפשטות הסרטן. מאחר שמדובר בפיקוח נפש, ברור שמותר לכרות את האשכים, אלא שיש מי שהסתפק אם דינו כפצוע דכא, ואסור לדור עם אשתו, ומכל מקום אם אין הוא בא לשאול על כך, ואיננו יודע שיש ספק לגבי המשך חייו המשותפים עם אשתו, אין חיוב להפרישו ממנה³⁹²; ויש מי שכתבו, שבמצב כזה דינו כסריס חמה, ואין בו איסור לבוא בקהל מדין פצוע דכא, ומותר לדור עם אשתו³⁹³.

יש הסבורים, שדין זה נכון דווקא אם כורתים את חוטי הזרע שבתוך הגוף³⁸⁵, אבל אם חותכים אותם צינורות שבתוך האשכים³⁸⁶, שנמצאים מחוץ לגוף – יש שכתבו לאסור, ואם עשו כן דין האיש כדין פצוע דכא³⁸⁷; יש מי שכתב, שאם הוא כבר נשוי, אין לחייבו לגרש את אשתו, אבל לרווק שעשו ניתוח כזה יש לפוסלו מלשאת אשה כשרה, אף כשתרצה להינשא לו, ומוכרחים להודיע אף לגיורת שעשו לו ניתוח זה, ולא יוכל להוליד, כדי שלא יהיו קידושי טעות³⁸⁸; ויש מי שכתב, שבכל מקרה מותר לבוא בקהל³⁸⁹.

מכל מקום יש מי שכתבו, שלאור העובדה הרפואית, שכריתת הערמונית דרך האיבר הזכרי איננה גורמת לחשש משמעותי לזיהומים, וגם לא הוכח

[388] שו"ת אגרות משה ח"ד סי' כט. וראה שו"ת תשובות והנהגות ח"ג סי' תיד. [389] שו"ת ציץ אליעזר ח"י סי' כה פכ"ד, ושם ח"ד סי' צד, ושם חט"ו סי' ג אות ו. [390] נשמת אברהם ח"ד סי' ה סוסק"ו. וראה מאמרו של הגר"ש גורן, מאורות, שם. וראה עוד בעניין ניתוח הערמונית במאמרים – הרב נ. טלושקין, הפרדס, כט(ח) אייר תשט"ו, עמ' 26 ואילך; הרב י.ב. נס, הפרדס לו(ז) ניסן תשט"ז, עמ' 10 ואילך. [391] שו"ת ציץ אליעזר ח"ד סי' צה; שו"ת מנחת יצחק ח"י סי' קל. [392] שו"ת מנחת יצחק ח"ב סי' קכג. [393] הגרש"ז

אגרות משה ח"ד סי' כט; שו"ת תשובות והנהגות ח"ג סי' תיד. [383] הגרמ"מ שניאורסון מלובביטש, בהערות לאוצה"פ סוף כרך ט, עמ' קל. וראה עוד דבריו בקובץ הלכה ורפואה, ה, תשמ"ח, עמ' עט-פ; שערי הלכה ומנהג, ח"ד סי' טו. [384] פאר הדור ח"ד עמ' קמב, בשם החזו"א; שו"ת ציץ אליעזר ח"ד סי' צד. [385] vas deferens. [386] epididymis. [387] הגר"י ווייס והגר"ש וואזנר, קובץ אוצרות ירושלים, חלק רצו, שנה תשמ"ב; שו"ת מנחת יצחק ח"ח סי' קכד; תורת הרפואה, עמ' 275 ואילך (הגר"ש גורן, מאורות, 2, תשמ"ב, עמ' 22).

את ההפרעה בפוריות הגבר – מותר⁴⁰².

ניתוק לצורך רפואה – מי שסובל מחסימה של צינור הזרע מלידה או מחמת מחלה, מותר לנתחו בניסיון לסלק את החסימה, ולחבר מחדש את קצות צינור הזרע, אף אם לא בכל מקרה יש החלמה ויכולת הולדה, ואין בזה איסור סירוס, ואינו אסור בקהל, ואם הוא נשוי, יכול לחזור ולחיות עם אשתו⁴⁰³; אבל אם מדובר באיש שעבר סירוס על ידי ביתור צינורות הזרע בכוונה תחילה, ואחר כך חזר בתשובה, ורוצה לעבור הניתוח לתיקון צינורות הזרע, אין בזה איסור סירוס, אבל יהיה מותר בקהל רק אם הניתוח הצליח וחזר לכושר הולדה, אבל אם לא הצליח הניתוח – אסור בקהל⁴⁰⁴.

בדיקת פוריות – מי שהיתה לו סתימה בצינורות הזרע, והכניס הרופא שפופרת דרך פי האמה לבדוק את המצב, וכעת לא ברור אם יכול להוציא שכבת זרע – יש מי שכתב, שיש מקום לעשות את הבדיקה המוזכרת בתלמוד⁴⁰⁵, כדי להתיר את האיש לקהל⁴⁰⁶. ובימינו ניתן לגרום להוצאת זרע על ידי גירוי במכשיר חשמלי. ומכל מקום הדרך הנהוגה כיום

עוד יש מי שכתב, שבמחלה ממארת של הערמונית, גם אם המחלה התפשטה כך שאין סיכויים להאריך את החיים, אבל כורתים את האשכים כדי למעט במקצת את היסורים, מותר לעשות ניתוח זה³⁹⁴.

ניתוחים בצינורות הזרע

עיקור הגבר – אסור לסרס את הגבר על ידי קשירת צינורות הזרע או ניתוקם³⁹⁵, אפילו אם יש לאשתו סכנה להרות³⁹⁶, אלא צריך לטפל במניעת הריונה בדרכים אחרות³⁹⁷.

יש מי שכתב, שאיסור זה הוא גם בגוי³⁹⁸; ויש מי שכתב, שבגוי שיש לו תאוה גדולה, ויש סכנה לאשתו אם תהרה, מותר לסרסו בדרך זו³⁹⁹.

מי שעבר סירוס כזה והוא עקר, ולא הודיע לאשתו קודם נישואיהם, הרי זו עילה לאשה לתבוע גירושין, ובית דין כופים עליו לתת גט⁴⁰⁰, אבל אין הוא אסור בקהל⁴⁰¹.

קשירה לצורך פוריות – אם יש צורך לקשור צינור זרע אחד, ועל ידי זה לתקן

ג. [401] שו"ת מנחת יצחק ח"ה סי' יב. וזה דלא כמו שכתבו בפסקי דין רבניים שם, שדינו כפצוע דכא, שהרי הסירוס הוא בשבילים הפנימיים בגוף, שאין בהם גברי פצוע דכא – ראה לעיל הע' 242. [402] שו"ת שבט הלוי ח"ו סי' קצד. [403] שו"ת אגרות משה חאבהע"ז ח"ד סי' ל-לא; שו"ת אבן ישראל ח"ו סי' נג. [404] שו"ת אגרות משה, שם. [405] יבמות עו א. וראה לעיל הע' 140 ואילך. [406] שו"ת שבט הלוי ח"ה סי' קצב. וראה לעיל בדעות הפוסקים בנידון.

אויערבאך, הובאו דבריו בנשמת אברהם חאבהע"ז סי' ה סק"ה; הגר"נ גשטטר, בשבילי הרפואה, ט, תשמ"ט, עמ' נט ואילך. [394] שו"ת אגרות משה חח"מ ח"ב סי' עג אות ט. וראה בשו"ת מנחת יצחק שם, אות א, שג"כ כתב להתיר לצורך הקלת יסורים. [395] vasectomy. [396] שו"ת מנחת יצחק ח"ה סי' יב-יג. [397] על שיטות מניעת הריון שונות – ראה בע' מניעת הריון. [398] שו"ת מנחת יצחק שם. [399] שו"ת מנחם משיב ח"ב סי' יח. [400] פסקי דין רבניים ח"א עמ' ה אות

כל דרך למנוע את ההריון המסוכן, כגון שיש מניעות רפואיות לשימוש באמצעי המניעה הקיימים, יש מקום להקל סירוס האשה⁴¹⁴. מספר נימוקים ניתנו להיתר זה: אמנם אפשר למנוע את סיכון ההריון על ידי שיתגרשו או שיחיו בפרישות, אבל דבר זה הוא צער רב ועיגון גדול; יש הסבורים שאין איסור השחתה וסירוס באשה, כשהדבר נעשה בדרך רפואית ובהסכמת האשה; יתכן שהסירוס של קשירת החצוצרות הוא זמני, וניתן על ידי ניתוח לתקן הדבר מחדש. אמנם בדרך כלל העיקור הוא סופי, אך יש כיום שיטות של חסימת החצוצרות באופן הפיך⁴¹⁵. דבר זה מותר גם על ידי רופא יהודי, אך עדיף שייעשה על ידי רופא גוי⁴¹⁶.

כריתת רחם בגלל דימום — יש מי שכתב, שכריתת רחם מותרת רק במקום פיקוח נפש, אבל אם זה רק לנוחיות, וכגון כדי להפסיק דימום, יש בזה איסור סירוס⁴¹⁷.

כריתת רחם למניעת עבירה — זוג שכבר קיימו מצות פריה ורבייה, והבעל דורש שהאשה תפסיק לטבול במקווה ויקיימו יחסי אישות באיסור, והאשה איננה רוצה עוד ילדים, וגם איננה רוצה

לבדיקת מצב כזה היא על ידי צילום עם חומר ניגוד.

מצבים לאחר השואה — חלק מקרבנות השואה נסתרסו באכזריות על ידי הנאצים בדרכים שונות. אלו שנסתרסו בדרכים רגילות, דינם כסריסים בידי אדם, ואסורים בקהל⁴⁰⁷. אך לרוב ביצעו הנאצים סירוסים בדרכים מיוחדות, כגון שנסתרסו על ידי כריתת צינור הזרע שבתוך הגוף⁴⁰⁸, הם אינם אסורים בקהל, כי כריתת חלקים בתוך הגוף אינם פוסלים בקהל⁴⁰⁹; וכן אלו שנסתרסו על ידי קרינה מייננת לאזור האשכים, אינם אסורים בקהל, כי אין פעולת הסירוס ניכרת לעין, וכן מפני שפעולה כזו נחשבת כגרים סירוס, ואין דינה כסירוס בידי אדם⁴¹⁰.

ניתוחים באיברי המין של האשה

עיקור האשה — אסור לסרס את האשה באיברי ההולדה⁴¹¹, אלא אם כן יש מחלה מסוכנת באותם איברים. ולפיכך אסור לסרסה בכריתת רחמה או שחלותיה, או בקשירת החצוצרות⁴¹², כדי למנוע ממנה הריון שיש בו סכנה, שהרי כעת ללא הריון אין בה סכנה, ויכולים למנוע ההריון בדרכים אחרות⁴¹³; אבל אם אין

שם ח"ד סי' לג-לו. וראה שם בסי' לו, שהתיר הסירוס בגלל נסיבות מיוחדות של מצב האשה, עיי"ש. [414] שו"ת אגרות משה שם ח"ד סי' לד; שו"ת חשב האפור ח"ב סי' סא; שו"ת ציץ אליעזר ח"ד סי' צו. [415] על הטכניקות הניתוחיות השונות — ראה בע' מניעת הריון הע' 100 ואילך. וראה מאמרו של ד. מלאך, חוב' אסיא, מז-מח, כסלו תש"ן, עמ' 51 ואילך. [416] שו"ת ציץ אליעזר שם. [417] שו"ת משנה הלכות

[407] שו"ת קובץ תשובות סי' קמג. [408] vas deferens. וראה לעיל הע' 242. [409] שבט מיהודה שער רביעי פי"ז, וכן הובאו הדברים בהערותיו של הגרא"י אונטרמן לאוצה"פ, כרך א, ד' קסד. וראה לעיל הע' 314-315. [411] ראה לעיל הע' 208 ואילך, בעניין גרדי איסור סירוס באשה. [412] ראה בע' מניעת הריון, הע' 100 ואילך והע' 322 ואילך. [413] שו"ת אגרות משה חאבה"ע"ז ח"א סי' יג;

סירוס אחר סירוס, ולאחר כריתת הרחם הרי היא כבר מסורסת.

בדיני סירוס הנוגעים לתיקון אנדרוגינוס — ראה בערך אנדרוגינוס.

טומטום שנקרע ונמצא זכר, נחלקו תנאים בדינו — יש מי שאומר, שחוששים שמא הוא סריס; יש מי שאומר, שאין חוששים שמא הוא סריס; ויש מי שאומר, שהוא וודאי סריס⁴²³.

ניתוחי סירוס בעלי חיים

סירוס על ידי גוי — אסור לומר לגוי לסרס בהמה של יהודי, ואם לקחה הוא עצמו וסרסה — מותר. ואם הערים ישראל בדבר זה, או אפילו לא הערים, אלא שהגוי מכירו ומכווין לטובתו — קונסים אותו, ומוכרה לישראל אחר, ואפילו לבנו הגדול מותר למוכרה, אבל לבנו הקטן אין מוכרה, ולא נותנו לו⁴²⁴; ויש מי שכתבו, שמוכרה אף לבנו הקטן⁴²⁵.

יש אומרים, שמותר לתת בהמה לגוי למחצית שכר, אף על פי שהגוי בוודאי יסרסנה⁴²⁶, ויש אוסרים⁴²⁷.

להתגרש מבעלה, מותר לסרסה על ידי כריתת הרחם, שהוא איסור חד-פעמי, כדי שלא להיכשל ולהכשיל באיסורים חמורים וחוזרים⁴¹⁸.

כריתת רחם להגנת שוטה — אשה שוטה הנמצאת במוסד, וניכרת בה תאוה גדולה לזנות, ויש חשש שיזנו הרבה עמה, אם יכולים לשומרה במוסד, אסור לסרסה; אבל אם יאמרו שאי אפשר לשומרה, מותר לסרסה על ידי רופא גוי⁴¹⁹. ויש מי שכתב, שאשה שוטה שרוצים לסרסה, כדי שלא תיכשל בהריון מזנות, יש מקום להקל⁴²⁰; וכן יש מי שכתב, שאם מדובר באשה חולת נפש שיש סכנה שתתעבר, מותר לכרות את רחמה, כי דרכים אחרות למניעת הריון אינם יעילים אצלה⁴²¹.

במחלה ממארת — אם האשה סובלת ממחלה ממארת ברחמה, וצריכים לכרות את הרחם, ואגב כך מקובל לכרות גם את החצוצרות ואת השחלות כדי למנוע התעוררות הסרטן באיברים אלו, מותר לעשות כן, אף אם השכיחות לכך היא נמוכה, ואף שכרגע אין כל מחלה באיברים אלו, ועדיף שישאלו אותה ואת בעלה קודם הניתוח, אבל אין חובה לעשות כן⁴²². הטעם: באשה אין איסור

טומטום, עמ' רג-רח. וראה ע' טומטום. [424] ב"מ צ ב; רמב"ם איסורי ביאה טז יג; טושו"ע אבהע"ז ה יד. [425] ח"מ שם סק"ז, נחלת צבי שם סקכ"ב, ועצי ארזים שם סקכ"ד — שכן דעת הרא"ש, הטור, הסמ"ג, והשאילתות. ולעניין הגדרת בן גדול וקטן בנידון זה — ראה בשטמ"ק ב"מ שם, ובהגה' רעק"א אבהע"ז שם. [426] הגהמ"י איסורי ביאה פ"ז; רמ"א אבהע"ז ה יד; לבוש שם. [427] ראה ב"ש שם סק"ח.

ח"י סי' רי-ריא. [418] הגרש"ז אויערבאך, הובאו דבריו בנשמת אברהם ח"ה אבהע"ז סי' ה סק"ג. וראה עוד בשו"ת מנחת שלמה סי' לה. [419] שו"ת אגרות משה חאו"ח ח"ב סי' פח. [420] שו"ת שרידי אש ח"ג סי' כא. [421] שו"ת שאלי ציון, מהדו"ת אבהע"ז סי' ב. [422] שו"ת אגרות משה חחו"מ ח"ב סי' עג אות ז. [423] יבמות פג ב; בכורות מב ב. וראה באריכות באנציקלופדיה תלמודית, כרך יט, ע'

זה, ואסור ליהנות ממכירתו; ואם עשה את הסירוס בדרך אחרת, כגון שהזריק חומר מסרס לראש התרנגול, או שנטל כרבולתו, התרנגול מותר באכילה⁴³⁵.

אופנים של איסורי סירוס — אסור להזיז את איבר המין של פר ממקומו כדי שלא יוליד עוד, אף על פי שהוא עדיין יורה כחץ, וכן אסור להושיבו במים כדי שיתבטל כוח המין שלו, וכל זה בגדר סירוס⁴³⁶.

סירוס בעלי חיים בעקיפין על ידי סתימת העורק המוליך דם לאשכים, אשר גורם בכך לניוון האשכים ולעקרות הבהמה, מותר על ידי גוי⁴³⁷.

סירוס לצורך לימוד רפואה — אסור לסרס בעלי חיים לצורך לימוד רפואה, ואפילו נקבות שלהם, ואפילו אם עושים בדרך שאין בו צער בעלי חיים, כגון על ידי הרדמה⁴³⁸.

מותר למכור לגוי בהמות ותרנגולים, אף על פי שהגוי בוודאי קונה אותם לסרסם, ויש אוסרים⁴²⁸; ואם הגוי הקונה אינו מסרס בעצמו אלא נותן לגוי אחר לסרס, מותר למכור לו לדעת כולם⁴²⁹. ואף אם מוכר לגוי, ואומר לו שיתנם לגוי אחר שיסרסם, ואחר כך חוזר וקונה ממנו, מותרת הערמה זו⁴³⁰.

יש הסבורים, שמותר לומר לגוי לסרס את בהמתו-שלו⁴³¹; ויש מי שסובר, שגם בזה יש איסור אמירה לגוי⁴³².

אכילת בהמה או עוף שסירסו — יש מי שכתבו, שישראל שסירס בהמה, או שסירס הגוי בשבילו, אסור לו לאכול בהמה זו, אבל יהודי אחר מותר לאכול⁴³³; ויש הסבורים, שהשור עצמו מותר באכילה גם לבעליו שסירסו או שסירס הגוי בשבילו⁴³⁴.

יהודי שמסרס תרנגול בדרך של איסור תורה לצורך פיטום, אסור לאכול תרנגול

אבהע"ז ה כח. וראה בשו"ת שבט הלוי ח"ב סי' ג. [435] שו"ת שבט הלוי ח"ב סי' ג. ומכל מקום אסור ליטול כרבולתו בחינם, מפני שזו אכזריות — ראה ט"ז אבהע"ז סי' ה סק"א. הרמב"ם השמיט את הדין שמוותר ליטול כרבולתו של תרנגול, והוא מסתיר מאליו — שבת ק"ב, וכבר העיר על כך במנ"ח מ' רצ"א סק"ג. [436] שו"ת שבט הלוי ח"ז סי' רא. [437] שבט מיהודה שער ד פ"ח, וכן הובאו הדברים בהערותיו של הגר"י אונטרמן לאוצה"פ, כרך א, ד' קסד, טור ד (אות ה). [438] שו"ת לב אריה ח"ב סי' לד; הגרש"ז אויערבאך, הובאו דבריו בנשמת אברהם אבהע"ז סי' ה סק"ט.

[428] שו"ת תרומת הדשן סי' רנד; סמ"ג הובא בביאור הגר"א שם סקל"ח; רמ"א שם; אבהע"ז ה יד. וראה באוצה"פ שם סקפ"ד. [429] רמ"א שם. [430] שו"ת שואל ומשיב מהדו"ל ח"א סי' רכט; שו"ת חת"ס חח"מ סי' קפה; שו"ת האלף לך שלמה אבהע"ז סי' כג; שו"ת מהר"ם שיק אבהע"ז סי' יא. [431] תוס' ב"מ צ א ד"ה חסום. וראה פני משה סי' ה סק"ט. [432] ר"י בתוס' שם. [433] ב"ש סי' ה סק"ז; בית משה שם סק"ד; נתיבות לשבת שם סק"ט. [434] פרמ"ג יו"ד סי' צט בשפ"ד סק"ב; אפי זוטרי סי' ה סק"ב; ארץ צבי שם סק"ד; יד אהרן ח"א בהגה"ט סי' ה אות ט; ערוה"ש

מי שכתב, שמכל מקום אין פודים אצלו בכורות, כי חסר לו מקצת קדושה⁴⁴⁷.

3. דיני סריס

בענייני אורח חיים

בענייני יורה דעה

תרומה — סריס חמה כהן, הוא ואשתו ועבדיו אוכלים בתרומה⁴⁴⁸.

פצוע דכא כהן שקידש בת כהן, אינה אוכלת בתרומה⁴⁴⁹.

השחתת זקן — סריס מותר בהשחתת זקן ובהקפת הראש, ודינו כאשה לעניין זה⁴⁵⁰.

סריס גר — סריס גוי שנכרת גידו ובא להתגייר, אין מילתו מעכבתו מלהתגייר, ונכנס תחת כנפי השכינה בטבילה בלבד כאשה⁴⁵¹.

גוי שנסתר בגויותו והתגייר, אין אומרים שדינו כסריס חמה, מדין שנעשה כקטן שנולד, אלא דינו כסריס אדם, ואסור בקהל⁴⁵².

שליח ציבור — יש אומרים, שסריס אינו יכול להיות שליח ציבור⁴³⁹; ויש אומרים, שמותר למנותו שליח ציבור, אם הוא בן עשרים שנה, אם נראו בו סימני סריס, ואם לא נראו סימני סריס, אינו נקרא גדול עד שיעברו רוב שנותיו⁴⁴⁰.

יציאת חובה במצוות — סריס אדם וסריס חמה, ופצוע דכא וכרות שופכה חייבים בברכת המזון, ומוציאים את הרבים ידי חובתם⁴⁴¹, וחייבים בתקיעת שופר, ומוציאים את הרבים ידי חובתם⁴⁴², וחייבים בקריאת מגילה, ומוציאים את הרבים ידי חובתם⁴⁴³.

כהן פצוע דכא וכרות שופכה — יש אומרים, שאיבד כל קדושתו, והרי הוא כזר לכל דבריו⁴⁴⁴; ויש אומרים, שאיבד קדושתו רק לענייני זיווג⁴⁴⁵, משום שאסור לבוא בקהל, אבל לעניינים אחרים הרי הוא נשאר בקדושתו ככל כהן אחר⁴⁴⁶. ויש

ב ד. [444] ח"מ סי' ה סק"א. וראה ראב"ן יבמות עו א, שהוא כחלל. [445] ראה להלן הע' 462. [446] מאירי יבמות עו א; ב"מ, הובא בפת"ש אבהע"ז סי' ה סק"א; חזו"א אבהע"ז סי' ד אות ה. [447] שו"ת חלקת יואב סי' ג. [448] ירושלמי יבמות ח ו; בבלי יבמות פא א; רמב"ם תרומות ז יד. [449] יבמות נו ב; רמב"ם תרומות ז יד. [450] קידושין לה ב, ובמאירי שם; חזו"א יו"ד סי' עח אות ב; שו"ת שבט הלוי ח"ו סי' רמח. [451] תוס' יבמות מו ב ד"ה דרבי; פסקי ריקאנטי סי' תרא; טושו"ע יו"ד רסח א. [452] שו"ת חת"ס חאבע"ז ח"א סי' יד; שו"ת בית יצחק חאבהע"ז ח"א סי' לד-לה.

[439] יש"ש חולין פ"א סי' מח (הובא במג"א סי' נג סקי"א, ובמ"ב שם סקכ"ח); שו"ת לב חיים ח"ג סי' לה. [440] שו"ת פאר הדור סי' קטו; טושו"ע או"ח נג ט; שו"ת ממעמקים ח"ג סי' י. וראה במס' סופרים יד יז, דמשמע שיש אמנם שתי דעות בנידון. וראה בפרמ"ג א"א סי' נג סקי"א. וראה עוד בטושו"ע או"ח נה ה, וברמ"א שם. וראה בתשובות הרמב"ם סי' קיב, בתוך קובץ תשובות הרמב"ם ואיגרותיו, שמי שלא צימח זקנו כלל מותר למנותו שליח ציבור מבלי שום נדנד ופקפוק, שאין דבר זה תלוי במציאות שיער או היעדרו. [441] תוספתא ברכות ה טו. [442] תוספתא ר"ה ב ד. [443] תוספתא מגילה

ומותרים בגיורת ובשפחה כנענית משוחררת, ואפילו כהן שהוא פצוע דכא, מותר לשאת גיורת, משוחררת, נתינה, או אחת מהספקות⁴⁵⁸.

בדין ממזרת — יש אומרים, שמותר רק בספק ממזרת, אבל אסור בממזרת וודאית⁴⁵⁹; ויש אומרים, שמותר אפילו בממזרת וודאית⁴⁶⁰. ומכל מקום, ממזר פצוע דכא מותר בממזרת לכל הדעות⁴⁶¹.

כהן שהוא פצוע דכא, אסור בישראלית גרושה⁴⁶².

יש מי שכתבו, שאם ניקב לו הגיד, אסור לשאת אשה מהפסולות, שמא ייטתם הנקב ונמצא כשר למפרע, ואין זה דרכי נועם⁴⁶³.

גוי פצוע דכא — אסור מן התורה בבת

בחוב' אסיא, עא-עב, תשס"ג, עמ' 144 ואילך. [459] רמב"ם שם; המחבר שם. וראה באוצה"פ סי' ה' סקי"ב, אם לדעה זו האיסור הוא מן התורה או מדרבנן. וראה בחי' הגר"ח הלוי על הרמב"ם שם, בביאור שיטתו. [460] רמ"א שם, בשם הראב"ד, הרשב"א והטור. וראה בביאור הגר"א שם סק"ג. וראה ביחס למחלוקת הרמב"ם והראב"ד בנידון ממזרת וודאית במראה הפנים ירושלמי יבמות מז' א ד"ה כמה דאמר; נתיבות לשבת אבהע"ז סי' ה' סק"א; ערוך לנר יבמות עו א; שו"ת בית אפרים אבהע"ז סי' ב; חזו"א אבהע"ז סי' ד אות ד; שו"ת אבני נזר אבהע"ז ח"א סוסי' כג. [461] שו"ת חת"ס אבהע"ז ח"א סי' יד; חזו"א אבהע"ז סי' ד אות ג. [462] שו"ת מנחת יצחק, ליקוטי תשובות סי' קלו, ודלא כדמשמע מחלקת מחוקק סי' ה' סק"א, עיי"ש. [463] שו"ת בשמים ראש סע' קמב, ובכסא דהרסנא שם; שו"ת מנחת שלמה ח"ג סי'

בענייני אבן העזר

קידושי סריס — יש רשות לאשה לשאת סריס, שהרי אינה מצווה בפריה ורביה⁴⁵³.

מצות פריה ורביה — מי שנולד לו בן סריס, לא קיים מצות פריה ורביה⁴⁵⁴, ואפילו נולד ראוי להוליד, ואחר כך נסתרס, לא קיים המצווה⁴⁵⁵. יש מי שכתב, שדין זה הוא דווקא בבנים ובכנות, אבל בבני בנים — גם אם הם סריסים קיים המצווה⁴⁵⁶; ויש מי שכתב, שכיוון שבני בנים הרי הם כבנים — דינם שווה⁴⁵⁷.

השחתת זרע — סריס אם מוזהר על השחתת זרע — ראה ערך זרע.

איסורי ביאה — פצוע דכא וכרות שופכה אסורים לשאת ישראלית לאשה,

[453] תוספתא יבמות ח ג; רמב"ם איסורי ביאה כא כו. [454] ירושלמי יבמות ו' ו; בבלי יבמות סב ב; רמב"ם אישות טו ד; טוש"ע אבהע"ז א ה. [455] מנ"ח מ' א סק"ב; אפי זוטרי סי' א ס"ה. [456] אפי זוטרי סי' ה' ס"ו. [457] הגר"א מלצר, הובאו דבריו באוצה"פ סי' ה' סק"ב. [458] יבמות עו א; רמב"ם איסורי ביאה טז א; טוש"ע אבהע"ז ה א. וראה בחוט המשולש סי' יא; שו"ת נובי"ק אבהע"ז סי' ו; ערוה"ש אבהע"ז ה ב-ה; שו"ת היכל יצחק אבהע"ז ח"א סי' יח. ולעניין אם מותר כהן כזה לישא פסולי כהונה — ראה ח"מ וב"ש אבהע"ז סי' ה' סק"א; עצי ארוים שם סק"ב; ערוך לנר יבמות עו א; מנ"ח מ' רסו סק"ח, ומ' רסו סק"ב; שו"ת אבני נזר אבהע"ז ח"א סי' כג אות ז, ט; ערוה"ש אבהע"ז ה ו; חזו"א אבהע"ז סי' ד אות ה. וראה דעותיהם של הרבנים י. אריאל, ש. דיכובסקי, ד. ליאור, ח.ג. צימבליסט, מ. אליהו

שקידשו בת ישראל ובעלו — לוקים⁴⁷⁰; ויש מי שסבורים, שחיוב מלקות תלוי בביאה בלבד, אף על פי שלא היו קידושין⁴⁷¹.

סריס או פצוע דכא שנשא ישראלית, בית דין כופים אותו להוציאה⁴⁷², ואם אין כוח בבית דין להוציא אותה מפני יד הגויים התקיפה, מחרימים את שניהם ברבים באיום גדול⁴⁷³. ואם נשא אשה בהיתר, ואחר כך נעשה פצוע דכא — יש אומרים, שגם במקרה זה יוציא את אשתו⁴⁷⁴; ויש אומרים, שאין כופים לגרשה, ויש מקום להקל להפרישו בעדים⁴⁷⁵.

ביאת סריס חמה — סריס חמה שבא על אחת העריות, אף על פי שהכניס את האיבר בידו, אינו חייב לא מיתה, ולא

ישראל, והאשה חייבת מלקות⁴⁶⁴.

חודשי הבחנה — אשת סריס שנתגרשה או שנתאלמנה, חייבת אף היא להמתין תשעים ימי הבחנה⁴⁶⁵, ואין הבדל אם הוא סריס אדם או סריס חמה⁴⁶⁶.

קידושי סריס — סריס שקידש, בין סריס חמה, ובין סריס אדם (אף על פי שאינו ראוי לבוא בקהל), הרי אלו קידושין גמורים⁴⁶⁷. יש מי שכתב, שהיינו דווקא כשידעה האשה שהוא סריס, או בסריס חמה שיש סיכוי שיתרפא, אבל בסריס אדם שלא ידעה בו, אינה צריכה גט⁴⁶⁸; ויש מי שכתבו, שבכל מקרה אין לדון בזה מקח טעות, וקידושיו קידושין⁴⁶⁹.

קידושי פצוע דכא או כרות שפכה — יש מי שכתב, שפצוע דכא או כרות שפכה

א. והוא לשיטתו שם טו ב, שכל חייבי לאוין אין לוקים אלא אם כן קידשו ובעלו, אבל בעלו ולא קידשו, או קידשו ולא בעלו, אינם לוקים. [471] ראה מ"מ וכס"מ שם; ערוה"ש אבהע"ז ה ב. [472] תשובות הרמב"ם ואגרותיו; שו"ת הרא"ש כלל מג סי' ה; פני משה אבהע"ז סי' ה סוסק"ג. וכן משמע מב"ש שם סק"ח, ומבאה"ט שם סק"ט, שבפצוע דכא גמור — יוציא. ודלא כמו שכתב בשפתי חכמים, דברים כג ג, שלא כופים להוציאה. [473] תשובות הרמב"ם, שם. וכתב שם — "וכן מעשים אצלנו בכל יום ובכל מקום". [474] שאילתות שאילתא קנב; שו"ת חת"ס אבהע"ז ח"א סי' יט; שו"ת חקרי לב אבהע"ז סי' ח; שו"ת בית יצחק אבהע"ז ח"א סי' לד. וראה בשו"ת חת"ס שם, שהיא מחלוקת הרמב"ם והראב"ד איסורי ביאה טו ב, ודעת רוב הפוסקים כדעת הראב"ד שיוציא. [475] אגרת ביקורת להגר"עב"ץ ד"ט ע"ב. וראה בשו"ת בשמים ראש סי' שמ וסי' קמב, ובכסא דהרסנא שם.

קג אות יא. [464] שו"ת בשמים ראש סי' קמב; מנ"ח מ' תקנט. [465] שו"ת ריב"ש סי' רב; טושו"ע אבהע"ז יג א. [466] ערוגת הבורשם על אבהע"ז סי' יג אות ח; הגר"ז אויערבאך, הובאו דבריו בנשמת אברהם אבהע"ז סי' יג סק"ג; הגרא"י וולדינברג, הובאו דבריו בנשמת אברהם אבהע"ז עמ' רנב. [467] יבמות עט ב; רמב"ם אישות ד י; טושו"ע אבהע"ז מד ד. וראה שו"ת קובץ תשובות ח"ג סי' קצג. [468] שו"ת חות יאיר סי' רכא. וראה מה שכתבו על דבריו בשו"ת מהרי"א אסאד ח"ב סי' קטז; שו"ת עין יצחק סי' כד; שו"ת באר יצחק סי' ד; פסקי הלכות יד דוד ח"א דקפ"ה ע"ב; שו"ת דובב מישרים ח"א סי' עז; שו"ת אגרות משה אבהע"ז ח"א סי' עט. וראה באוצה"פ סי' לט סקל"ב אות יז. [469] שו"ת שבות יעקב ח"א סי' קא; שו"ת משיב דבר ח"ד סי' עז; שו"ת צמח צדק לובביץ סי' שיב; שו"ת דעת סופר סי' מט. וראה באוצה"פ שם, ובהערות המערכת. וראה עוד בשו"ת שרידי אש ח"ג סי' לג. [470] רמב"ם איסורי ביאה טז

לדברי הכל, שהרי הוא גם סריס חמה וגם סריס אדם⁴⁸³.

מי שנסתרס בקטנותו – יש אומרים, שדינו כסריס אדם, שחולץ וחולצים לאשתו⁴⁸⁴; ויש אומרים, שדינו כסריס חמה, ולא חולץ ולא חולצים לאשתו⁴⁸⁵.

מי שאין בו סימני סריס, אבל יש בו מום או מחלה באיברי ההולדה מלידה, ומעולם לא יכול היה להוליד – יש מי שכתב, שזה אינו נקרא סריס חמה, וזוקק לחליצה⁴⁸⁶; ויש אומרים, שדינו כסריס חמה, ולא חולץ⁴⁸⁷.

פצוע דכא שנפצע לאחר שנשא את אשתו – יש אומרים, שאשתו מתייבמת לאחיו הכשר⁴⁸⁸; ויש אומרים, שאשתו של פצוע דכא אסורה ליבם, אלא אם כן היא גיורת, שאז היתה מותרת לבעלה הפצוע דכא⁴⁸⁹.

ונסתפק שם, אם באשה גם כן יש לחלק בין סריסה בידי שמים לסריסה בידי אדם, עיי"ש. [482] שו"ת הריב"ש סי' תעד; רמ"א שם. [483] ירושלמי יבמות ח ה. וראה לעיל הע' 114 ואילך. [484] דו"ח רעק"א יבמות פ ב, ושו"ת רעק"א ח"ג סי' סג; מרחשת ח"ב סי' טו ענף ב אות ה. וראה עוד באחיעזר ח"א סוסי' לה. [485] שו"ת דבר אליהו סי' מח. [486] שו"ת צפנת פענח ח"א סי' סז. [487] שו"ת בית דוד קו"א סי' א; שו"ת אגרות משה חאבהע"ז ח"א סי' קסב; שם ח"ג סוסי' מח. [488] תוס' יבמות פד ב ד"ה שייר; מאירי יבמות עט ב. וראה דורש לציון דרוש י; נתיבות לשבת אבהע"ז סי' ה ס"י; שו"ת שואל ומשיב מהדו"ק ח"ג סי' יא. [489] תוס' חד מקמאי יבמות עט ב; מאירי שם בשם י"מ. וראה שו"ת אור גדול סי' ג אות כג.

כרת, ולא מלקות, שאין זו ביאה⁴⁷⁶, אבל פוסל הוא מן התרומה⁴⁷⁷, ובית דין מכים את שניהם מכת מרדות⁴⁷⁸.

יבום וחליצה – סריס חמה שמת, אשתו פטורה מן היבום ומן החליצה; וכן יבם שהוא סריס חמה, לא חולץ ולא מייבם, ואין לו זיקה כלל, ויבימתו מותרת לשוק. ויש שכתבו, שאם בשעת מיתה נרפא הבעל הסריס, הרי זה מייבם⁴⁷⁹. אמנם יש מי שכתב, שבימינו אין אנו בקיאים בסריס חמה וודאי, ולכן דנים אותו כספק סריס וחולץ⁴⁸⁰.

אבל סריס אדם, בין שהבעל הוא סריס, ובין שהיבם הוא סריס, חולץ וחולצים לאשתו, ומייבם ומייבמים את אשתו⁴⁸¹. ואם היה ספק סריס – חולץ⁴⁸².

עובר שנסתרס במעי אמו על ידי אדם, כגון שהושיט ידו לרחם האשה וסירס העובר שבמעיה, אינו חולץ ואינו מייבם

[476] שבועות יח א, מחלוקת; רמב"ם איסורי ביאה א יא. וראה פיהמ"ש לרמב"ם סוטה ד ד, שסריס חמה אינו בר שכיבה. [477] סוטה כו ב; רמב"ם שם. [478] רמב"ם שם. [479] ראה אנציקלופדיה תלמודית, כרך כא ע' יבם, עמ' תכ הע' 431. וראה בשו"ת אגרות משה חאבהע"ז ח"א סי' קסב-קסג, בענין יבם שהיה סריס מלידה לפי עדות הרופאים מחמת חיסרון באיברי ההולדה, והתיר את האשה אף על פי שהיו לו שערות, עיי"ש. [480] רמ"א אבהע"ז קעב ו. [481] יבמות עט ב; נידה מז ב; רמב"ם יבום ו א-ח; טושו"ע אבהע"ז קעב א,ג. וראה בגמ' שם, ובירושלמי יבמות ח ה – מחלוקת תנאים באיזה סריס חולצים ובאיזה אין חולצים. וראה באנציקלופדיה תלמודית, כרך כא, ע' יבם, עמ' תיח ואילך. וראה עוד בשו"ת אחיעזר ח"א חאבהע"ז סי' לה; שו"ת שרידי אש ח"ג סי' מו.

טומאת גוי — גוי שהוא סריס, אף הוא עושה מדור העכו"ם, ואם שהה בבית ארבעים יום, מדורו טמא עד שייבדק, גזירה משום מדור שתהיה בו אשה ותפיל, וחשודים הגויים לקבור את נפליהם בביתם⁵⁰⁰.

לעניין נגעים — אזור הזקן של הסריס עד שלא העלה שיער, הרי הוא כעור הבשר, ומתטמאים בשלושה סימנים ובשני שבועות; ואם העלו שיער, הרי הם כזקן האיש שמתטמא בנתקים, ואינו מתטמא בבהרת⁵⁰¹.

זיבה — סריס אדם וסריס חמה מתטמאים בזיבה ככל האנשים⁵⁰².

כהן סריס פסול לעבודה במקדש, ושנים עשר מומים נמנו באיברי ההולדה באיש: מי שנמעך הגיד שלו, או נכתת, או ניתק, או נכרת, מי שנמעכו הביצים שלו או אחת מהן, או נכתתו או אחת מהן, או ניתקו או אחת מהן, או נכרתו או אחת מהן, מי שאין לו אלא ביצה אחת אף על פי שיש

הניח בן סריס, פוטר מן היבום⁴⁹⁰.

בענייני חושן משפט

דיינות — סריס פסול להיות דיין לדיני נפשות, בין סריס אדם ובין סריס חמה⁴⁹¹, אבל בדינו של מסית מושיבים גם סריס⁴⁹², ואפילו סריס בידי שמים⁴⁹³. וכן פסול להיות דיין בגיטין וחליצות⁴⁹⁴; אכן הסריס כשר לדון דיני ממונות⁴⁹⁵.

עדות — סריס כשר להעיד⁴⁹⁶.

מקח וממכר — סריס כשר למקח וממכר, בין במטלטלין ובין בקרקעות⁴⁹⁷.

בעניינים עתידיים

סוטה — אשת סריס, בין סריס אדם ובין סריס חמה, שחשודה כסוטה, שותה מים המאררים⁴⁹⁸.

עגלה ערופה — סריס שנמצא הרוג בין שתי ערים, דינו ככל מת שעורפים עליו עגלה ערופה⁴⁹⁹.

שהכוונה דווקא שנותר בדרך שהוא מותר לאשתו, כגון ששתה כוס של עקרון, אבל אם נותר בפגיעה באיברי ההולדה, הרי הוא פצוע דכא ואסור לאשתו, ולעיל כד א ד"ה אשת כתב רש"י, שמדובר במצב שנותר לאחר שנשא את אשתו, וקדמה שכבת בעל לבעל. וראה במהרש"א שם ומשל"מ שם בנידון. [499] סוטה מו א. [500] תוספתא אהלות יח ג; רמב"ם טומאת מת יא ח. [501] תוספתא נגעים ד ח; רמב"ם טומאת צרעת ה יא. [502] משנה זבים ב א; רמב"ם מחוסרי כפרה ג ו; שם מטמאי משכב ומושב א ה.

[490] שו"ת בית אפרים חאבהע"ז סי' קלג. [491] תוספתא סנהדרין ז ה; ירושלמי סנהדרין ד ז; בבלי סנהדרין לו ב; רמב"ם סנהדרין ב ג. [492] סנהדרין לו ב; רמב"ם שם יא ה. [493] מנ"ח מ' תצא. [494] שו"ת קול מבשר ח"ב סי' מח. [495] המקורות בהע' 491 לעיל. [496] רמב"ם עדות טז ו, על פי נידה מט ב. וראה טושו"ע חו"מ לה ב. [497] רמב"ם מכירה כט טו; טושו"ע חו"מ רלה יא-יב, על פי ב"ב קנה א ב. [498] ירושלמי סוטה ד ד; בבלי סוטה כד א; שם כו א; רמב"ם סוטה ב ו. ולעניין סריס אדם כתב רש"י סוטה כו א ד"ה קמ"ל,

לו שני כיסים, מי ששתי ביציו בכיס אחד, הטומטום, והאנדרווגינוס⁵⁰³, והיינו דווקא סריס אדם, אבל סריס חמה, שאין מום נראה באיברי ההולדה – כשר לעבודה במקדש⁵⁰⁴.

דיני סריס בבעלי חיים
בכור בהמה שאין לו אשכים, או שאין לו אלא ביצה אחת, אפילו יש לו שני כיסים, וכן אם אין לו אלא כיס אחד, אף על פי שיש לו שני ביצים, הרי זה מום⁵⁰⁸.

בן סורר ומורה – סריס חמה אינו נעשה בן סורר ומורה⁵⁰⁵.

קרבנות – בהמה זכר שמסורס בביצים או בגיד, הרי זה מום, ופסול לקרבן⁵⁰⁹, וכן בהמה נקבה מסורסת, פסולה לקרבן⁵¹⁰.

עבד – המסרס עבד בגיד שלו, יוצא לחירות; אבל המסרס עבד בביצים, אינו יוצא לחירות⁵⁰⁶.

אשך מדולדל – אשכים של בהמה שנתלשו ועדיין הם מעורים בכיסם, אינם אסורים באכילה מן התורה, שהרי יש בהם מקצת חיות, ואף על פי כן אסור לאוכלם ממנהג שנהגו ישראל שלא לאוכלו, מפני שדומה לאיבר מן החי⁵¹¹.

חציו עבד וחציו בן חורין שהיה סריס, אין כופים את רבו לשחררו, שאין כופים אלא משום ביטול פריה ורביה⁵⁰⁷.

תלויות בכיס, לבין אם ניתקן מהכיס לגמרי. [507] טו"א חגיגה ב א ד"ה כאן; תוס' רעק"א חגיגה פ"א אות ד; מרכבת המשנה חובל ד יב; שו"ת אחיעזר ח"ג סוסי' סד. [508] בכורות מ א; רמב"ם בכורות ג ה; טור יו"ד סי' שט. וראה בטור ובב"י שם מחלוקת הראשונים בענין שני כיסים וביצה אחת. [509] רמב"ם ביאת מקדש ז ח. וראה באריכות בשו"ת דבר יהושע ח"ג חאבהע"ז סי' ז, מחלוקת הרמב"ם והרמב"ן אם דווקא סירוס קבוע אסרה תורה להקרבה, או גם כשהסירוס הוא זמני. [510] סמ"ג לאוין קב. וראה משך חכמה ויקרא כב כה. [511] חולין צג ב; רמב"ם מאכלות אסורות ה ז; טשו"ע יו"ד סב ד.

[503] תוספתא בכורות ה ב; בכורות לט-מ; רמב"ם ביאת מקדש ז ח; שם ח יב. ובוודאי מי שאין לו אשכים כלל, הרי זה מום, כמבואר לעניין בכור – ראה להלן הע' 508. [504] מרגניתא טבא על ס' המצוות לרמב"ם, שורש ג; שו"ת קול מבשר ח"ב סי' מח. [505] ירושלמי יבמות י ח; בבלי יבמות פ א. וראה מנ"ח מ' רמח סקי"ד; זרע אברהם בענין התראת ספק סי' מה; שו"ת מחזה אברהם ח"ג חו"ד סי' לא. [506] קידושין כה א, מחלוקת בביצים; רמב"ם עבדים ה ד. וראה בלח"מ שם; מקנה קידושין שם; משך חכמה ויקרא כב כה. וראה ברא"ש קידושין שם, ובכס"מ עבדים שם, שלהלכה אין הבדל בין אם כרת הביצים ועודן